De speeltuin

Josepha Mendels

bron
Josepha Mendels, *De speeltuin*. Paul Brand, Bussum 1970

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/mend001spee01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

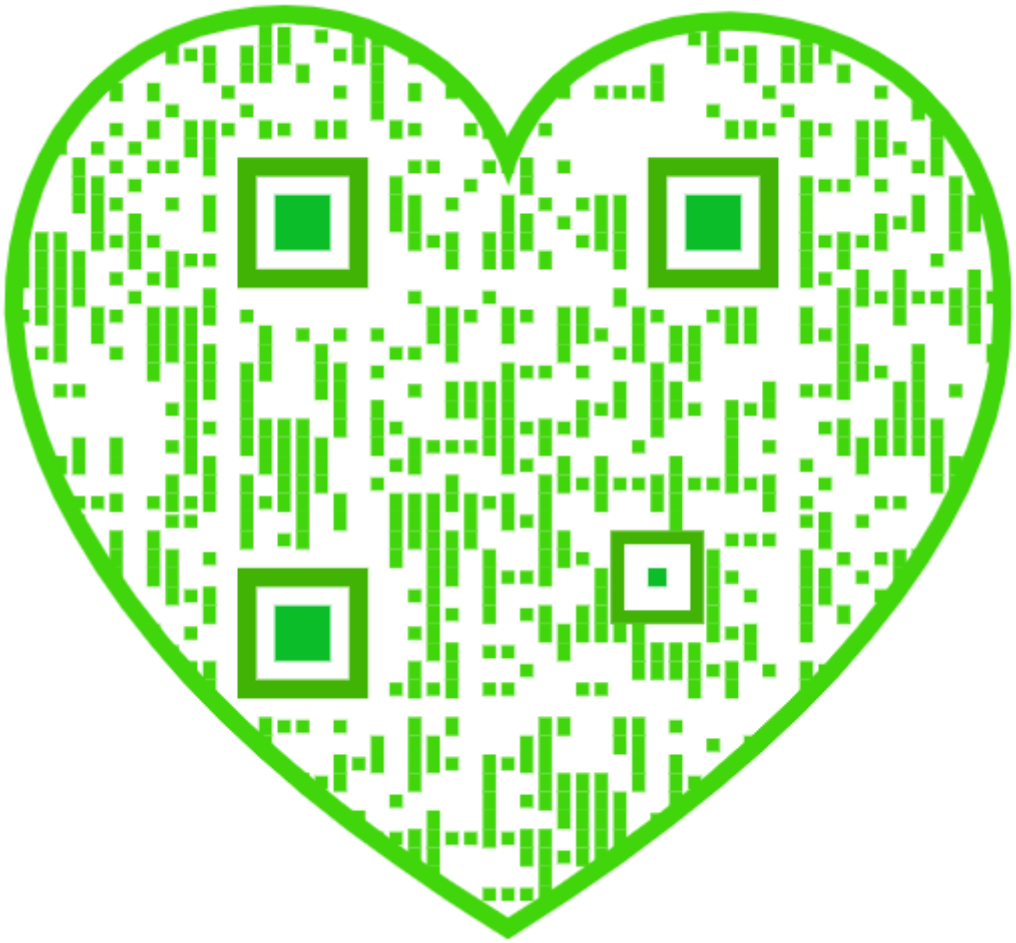

[I]

O. (de Onnozele?), onder de dekens met uitgestrekte rug op haar schuimrubbermatras, leest in haar nederlandse dagblad dat schrijvers die hiervoor in aanmerking menen te komen een stipendium kunnen aanvragen. Zij staat op, kleedt zich weer aan en post nog diezelfde avond een brief waarin zij meedeelt dat zij tot deze categorie auteurs behoort. Hierop valt zij in slaap en vergeet alles.

Op een dag komt het antwoord van C.R. en M... in principe bereid, maar laat u ons eens weten hoe u zich voorstelt u drie maanden geheel vrij te maken, en wat u zult gaan schrijven.

O. pent vellen vol in kinderlijke blijdschap en strikte oprechtheid... Neen, neen Mijne Heren, drie maanden kan ik mij heus niet vrijmaken ik ben een eendagsschrijver, een schepper van een uur, van een kwartier of nog minder. Alle regels lijm ik aan elkaar maar niet met stadslijm, die houdt niet, ik ga naar buiten naar een klein hotel waar exquise maaltijden geserveerd worden. Ik drink mijn aperitief en wijn, de koffie sla ik over. Ik moet door bossen lopen Mijne Heren, bergen beklimmen, door sneeuw waden en zon vangen. Maar ik moet ook voor alle dorpelingen O. zijn, de tikkende O. Een gloednieuwe schrijfmachine met witte toetsen en een tweekleurig lint staat voor het venster of op het balkon, ik zit en luister in de stilte totdat het God behaagt mij te dicteren, tot het Hem voorts behaagt al is het middenin een woord, op te houden en mij aan mijn lot over te laten. Tot Hij zich in een volgende stilte weer aanmeldt. Enzovoort. Ach Mijne Heren of Zijne Excellentie, u gelooft toch niet dat ik dit drie maanden zou kunnen volhouden. Dat is een grapje nietwaar?

O. schrijft een keurig briefje in volmaakt ambtelijke stijl.

Het stipendium wordt toegekend.

En nog diezelfde nacht grijpt ze slapend naar het potlood dat op de grond naast haar bed ligt en krabbelt op het laken:

De Speeltuin

en voor E. + *E*.

[II]

‘U hebt kamer 213,’ zegt zij en ik antwoord ‘neen die wil ik niet, ik ben bijgelovig.’

‘En toch is deze juist voor u gereserveerd, Mevrouw.’

‘Het moet een vergissing zijn, ik heb uitdrukkelijk verzocht om...’

Ze toont mij het koperen plaatje met de sleutel waarop de cijfers twee, een en drie.

‘Het is een vergissing en ik ga niet naar binnen.’

‘Probeert u het toch maar,’ ze draait het slot open en duwt mij zachtjes de kamer in. Ik hoor haar nog roepen dat ze haar best zal doen mij een andere te geven zodra er een vrij komt. Het klinkt spottend. Wat weet zij ook van mijn angst? Ik kan natuurlijk reclameren. Ze zullen zeggen, gaat u dan ergens anders heen. Maar waarheen? Het raam staat open, een beek, bomen en in de verte bergen, ijle, onwezenlijke lucht. Precies wat dokter R. mij heeft voorgeschreven. In het midden van de kamer staat een eenpersoonsbed. Of is het voor anderhalf gemaakt? In geen geval voor twee. Ik loop er omheen tot ik er duizelig van word. Dan val ik erop neer. Het kan niet, zeg ik hardop, dit kan heus niet ik zal stikken ik word gek. Zorg dat je altijd appels in je bereik hebt, heeft R. ook gezegd, zodra je erin bijt zul je je bevrijd voelen. Vruchtvlees tussen je tanden is jouw genezing, Caty. Goede dokter R. die mij al beschermt vanaf de speeltuin. Ik sta op, zoek in mijn tas, het is mijn laatste appel, voor het donker wordt moet ik andere kopen. Maar het wordt al donker en waar is een winkel? Een heb ik er maar, roep ik, alleen maar deze, en ik rol hem van mijn linker- in mijn rechterhand, eerst voor de spiegel dan voor het open raam.

Het sap maakt mijn droge lippen vochtig als rondom mij de wereld vergaat. Wat een paar sekonden geleden nog loodrecht was, is nu horizontaal. Ik alleen ben verticaal gebleven. Ik hoor hoe ik adem, ik wacht op God zoals ik vroeger op het kerstmannetje wachtte. Maar die kwam met kadootjes, God komt met een zweep en zwiept mij op de grond. Ik had mij te weinig om Hem bekommerd.

Ik ben lang bewusteloos gebleven. Daar heeft de geneesheer-direkteur van het ziekenhuis waarheen ik gebracht was van geprofiteerd. Maar inplaats van mij een kind te maken dat mij zou helpen om Pierre te vergeten, inplaats dus van zijn eigen lichaam in dienst te stellen van mijn genezing, heeft hij zijn bandrecorder erbij gehaald. Voor mijn vertrek liet hij mij in zijn bureau komen. Ik hoorde toen een stem die ik niet, maar woorden die ik wel herkende. Ik vertelde hoe moeilijk het eigenlijk is een keuze te doen uit een aantal zelfmoorden. Ik kon bijvoorbeeld met mijn auto tegen een boom rijden, op de rails van een spoorbaan gaan liggen, op een paar duizend meter hoogte uit een vliegtuig stappen of te veel slaapmiddelen innemen. Neen, neen Caty, zei ik als een onderwijzeres die tegen een leerling spreekt, er moet nog een andere weg zijn. Hierop begon ik hard te lachen (die lach kon van niemand anders zijn dan van mij) er was het gerinkel van een glas dat ik waarschijnlijk omstootte en toen alleen nog maar gefluit.

Hij zette het toestel af ‘tenslotte hebt u maar besloten om uit het raam te springen, hebt u hieraan nooit eerder gedacht?’

‘Neen, want dit was geen zelfmoord, ik was bang voor 213, beet in een appel om eroverheen te komen toen rondom mij de wereld verging.’

‘Wat zullen we met het bandje doen?’

‘In stukjes knippen en in de rivier gooien.’

Hij gaf mij een schaar ‘weet u eigenlijk wel dat u iemand een forel met complexen laat opeten, dat kan gevaarlijk zijn.’

Ik liep zijn kamer uit naar buiten toe en strooide de snippers in het water. Mijn angst dreef weg maar Caty van Duyn bleef. Caty met de grijze ogen van haar moeder en het donkere haar van haar vader, beiden gedeporteerd en vergast. Haar moeder is haar vader vrijwillig gevolgd want zij hoefde niet mee, maar de band met hem was sterker dan die met haar dochter.

Wie ben ik? Bijna dertig jaar oud, morgen veertig, overmorgen vijftig, jaren bestaan niet het is de tijd die je moet doorkomen, langzaam of vlug, ik wil het vlug doen.

‘Wie u bent?’ De geneesheer-direkteur bladert in een boek, maar daarin staat het niet. Hij plukt de woorden nu van het plafond, ‘een mengelmoes van lichtgeraaktheid en scepticisme, nieuwsgierig maar toch bescheiden, spijkers op laag water zoekend en vrij nonchalant. Een cocktail van rusteloosheid, veroverzucht, wantrouwen en nuchterheid. Hierbij gevoegd een flinke dosis fantasie die gemakkelijk tot waanvoorstellingen leidt en uit dit alles komt dan een te kleine psychische weerstand te voorschijn. Op sommige punten - en dit is uw charme - bent u niet verder gekomen dan een kind.’

Maar zijn we niet allemaal kinderen gebleven, kinderen van de speeltuin?

[III]

Mijn moeder was française, katholiek alleen op papier, mijn vader nederlander en van joodse afkomst. Dat heb ik pas geweten toen ik een jaar of acht was en Thérèse het mij in mijn oor fluisterde. Ik vroeg hem later in 't nederlands ‘Papa, ben je een jood,’ waarop hij antwoordde ‘neen Caty, een idioot.’

Hij heeft mijn moeder op een van zijn zakenreizen leren kennen, hoe dat weet ik niet precies, kinderen worden over het belangrijkste in hun voor-bestaan nooit ingelicht, wel heb ik haar liefdesbrieven gelezen die met een rose lintje samengebonden in een koffer op zolder lagen, ze begonnen allemaal met mon chéri, waren poëtisch en als bladvulling werden citaten van klassieken aangehaald. Het boeide mij niet en ik heb er dus niets van onthouden.

Mijn vader ging in Parijs wonen, hij was jaloers en wilde haar niet alleen laten. Daarom wachtte hij ook niet met trouwen, na negen maanden min een dag kwam ik op de wereld met de nationaliteit van mijn vader. Dat gebeurde in ons appartement in Montmartre.

Moeders familie bestond uit rijke boeren die in een dorp in Savoye twee modelboerderijen bezaten waar wij 's winters en 's zomers een paar weken doorbrachten. Ik stond als kleuter al op ski's en maakte bergtochten met mijn ouders, dan plukte mijn moeder bloemen, kleurige boeketten werden het, dan plukte mijn vader bloemen maar altijd van hetzelfde soort, veel vergeetmijnietjes. Hij zei dat een oud-chinese uitspraak verbood twee of meer bloemen van verschillende herkomst in één vaas te zetten. De paar chinezen die ik mijn leven heb ontmoet hadden er nooit van gehoord.

Mijn jonge oom Stéphane was ongetrouwd en had voornamelijk manlijk personeel in dienst dat in een minimum van tijd zijn bizarre allures imiteerde: lopend met de linkerarm langs het lichaam gestrekt, de hand horizontaal gespreid als een precieuze waaier en het hoofd schuin gebogen. Ze waren net zo mager als hij, lachten even gemakkelijk, zacht en beminlijk en werkten hard.

In hun vrije tijd gingen ze volgens de laatste mode gekleed, rode dassen en peau de suède schoenen hadden hun voorkeur. Al die hulpen waren vrienden van Stéphane en dus ook van mij. Mijn grootouders nam ik op de koop toe. Pépère dronk veel en had handen zonder duimen die mij onbehaaglijk aanstaarden. Mémé was vaak over haar toeren en ging er dan een paar dagen vandoor. Met mijn vader hadden ze niet veel op, hij bleef de vreemdeling met een accent en bovendien niet katholiek, de vreemdeling die hun dochter geroofd had om haar in een milieu te brengen waar zij niks mee te maken hadden. Zover ik mij herinner zijn ze ook nooit bij ons geweest.

Toen ik zes werd vond Pépère dat ik heus wel aan de alcohol toe was en hij gooide mij een glaasje gedistilleerd pruimesap naar binnen. Ik protesteerde hoestend maar toen het weg was gespoeld en de brand aan het luwen ging, begon ik zo te lachen dat ik bijna stikte. Mémé klopte me op m'n rug en ik riep ‘Pépère heeft zijn duimen terug en Mémé zit vastgelijmd op haar stoel en kan nooit meer weg en ik wil ook nooit meer weg, ik wil bij Stéphane blijven.’ Die kwam juist binnen, schold zijn vader uit, legde mij op bed en alles werd weer zoals het geweest was.

Vader had alleen nog een moeder die hij aanbad en een zuster met wie hij nooit omging. Zij had drie dochters maar tante en de meisjes bleven voor mij verborgen. Oma Holland zoals ik haar noemde was een lieve vrouw die haar leven vulde met raadsels oplossen, bridgen, handwerken en verjaardagen bijhouden. Ze woonde in een huis met drie verdiepingen en had een ouderwetse dienstbode, Fanny. Als ik bij Oma logeerde sprak zij altijd frans met mij en dan moest ik haar uitspraak verbeteren. Met mijn autoped reed ik op het trottoir en als ik voorbij haar raam kwam stapte ik eraf, klopte en riep ‘Oma dag, dag,’ en zij gaf mij kushandjes en wuifde me na alsof ik naar een ander werelddeel vertrok. Het was toch wel jammer dat ze er altijd voor zorgde dat haar drie andere kleinkinderen nooit tegelijk met mij bij haar waren.

Oma logeerde vaak bij ons in Parijs, ze sliep dan in mijn bed en ik lag op een vouwbedje naast haar. Ik probeerde altijd wakker te blijven tot zij ook slapen ging, maar het lukte nooit. 's Ochtends luisterde ik naar haar ademhalen, ze maakte lawaai alsof ze kreunde en ik was blij wanneer ze begon te spreken. Dan kroop ik bij haar in bed. Ze rook Oma, zoals ik Caty rook. In de warmte die zij afstraalde lag haar ouderdom besloten. Het benauwde mij soms maar ik liet het haar niet merken. Haar aantrekkingskracht was groter dan mijn afkeer en langzamerhand vermengden onze geuren zich en dat gaf een veilig gevoel. Ik had Oma als zusje willen hebben, het zusje waarnaar ik zo heb verlangd en dat nooit is gekomen. Met Oma spelen was heerlijk, ze begon al voordat ze was opgestaan, haar smalle hand waarop ik die van mij moest leggen, en hup zij trok er hem weer onderuit. Soms beet ze me ook opeens in mijn oor. ‘Schnokkie’ zei

ze, zo noemde Opa haar. Ze haalde zijn portret van de muur, hij had een snor en een baardje, en een neus die in een punt eindigde ‘hij was heel knap, hij zou jou veel meer geleerd hebben dan ik doe.’

‘Knapper dan jij kan haast niet.’ Ik dacht vol eerbied aan alle raadsels die zij oploste. Oma lachte. Oma lachte altijd, zelfs die verschrikkelijke nacht toen ik wakker werd door het licht dat zij had opgemaakt.

‘Wat is er?’

‘Niets, ga maar weer slapen.’ Ze stond niet op zoals anders om mij nog eens toe te dekken en toen ik weer wakker werd was het door een vreemd geluid, ik dacht dat het uit de kraan kwam, ik wilde Oma niet storen en zocht in het donker naar de wasbak, het kwam niet van die kant maar uit Oma's bed.

‘Oma ben je ziek?’ Ze antwoordde niet. Ik kroop naast haar. Haar benen waren koud, ik legde mijn knieën er tegenaan en sloeg mijn armen om haar heen. Toen werd het stil en ik sliep weer in, zelfs door de wekker heen.

Opeens voelde ik een hand op mijn hoofd ‘Caty sta op, je moet naar school, laat Oma nog wat slapen.’ Ik zoende haar ‘ze is zo koud en zo wit, zo vreselijk wit.’

De dokter zei dat ze al een paar uur dood was, ze was in mijn armen gestorven. Ik kreeg meteen koorts, een natuurlijke reactie om een infectie kwijt te raken, een natuurlijke reactie van mij om het verdriet dat ik nergens bergen kon te verjagen. Mijn moeder legde mij in haar bed ‘Oma was heel oud Caty, ze kon niet meer bestaan.’ Toen begon ze te huilen.

De koorts verdween even vlug als hij was gekomen en diezelfde avond nog was Stéphane er om mij mee te nemen

naar Savoye. We misten de nachttrein en bleven in een hotel, in een wijk die ik niet kende. Hij beloofde me dat hij niet zou uitgaan en ging met z'n pak aan naast mij op de brede divan liggen. Hij had ernaar gekeken hoe ik mij uitkleedde ‘waarom doe je je nachtpon niet over je blote lijf?’

Ik kon niet slapen, ik vroeg hoe laat de trein morgenochtend ging en of ik lang moest blijven logeren, ik dacht aan mijn vader, hij was op reis hij zou vanavond thuiskomen, misschien wel met bloemen want die bracht hij vaak mee als Oma bij ons was. En hij zou haar dood vinden. Dan zou hij ook huilen en vast en zeker nog veel harder dan moeder ‘kan een man huilen, Stéphane?’

‘Natuurlijk, maar ze proberen het tegen te gaan. Ben je eigenlijk van plan om wakker te blijven?’

Opeens stond ik naast het bed ‘ik wil weg, breng mij naar huis toe, het stinkt hier, ik wil mijn vader zien, ik wil Papa zien.’ Hij griste mijn kleren weg en legde ze op de bovenste plank van de kast waar ik niet bij kon en pakte me beet ‘je gaat over de knie,’ en gaf me op iedere kant van m'n billen vijf klappen, niet hard, niet naar, ‘genoeg?’

Er kwam iemand binnen zonder te kloppen. Het was de mevrouw die ons de kamersleutel had gegeven en er een dubbele van had. Ze was zo opgewonden dat ze bijna niet uit haar woorden kon komen. Ze zei zo iets als: voor dergelijke schanddaden zoekt u maar een ander onderdak. Stéphane antwoordde niet, hij trok mij naar zich toe en maakte vlechtjes in mijn haar, ik voelde zijn adem in mijn hals, keerde me om en zoende hem, het prikte wat maar dat kon me niet schelen. Hierop verdween de vrouw.

‘Caty wil je heus naar huis? Het zal er zo treurig zijn, de luiken gesloten en Oma...’

‘Oma is toch opgehouden.’

‘Ja dat weet ik ook. Maar je moeder en vader zijn verdrietig en dat is zo naar voor je.’

‘Ik wil meedoen, als ik bij jou blijf dan zie ik niets en hoor ik niets.’

‘Een meisje van nog geen tien kan niet alles begrijpen.’

Ik trok mijn onderlip zo ver mogelijk naar binnen, dat doe ik nog als ik problemen heb.

‘Ik wil je niet tegenhouden maar het is nu te laat om nog weg te gaan.’ Hij tilde me op ‘je bent zo licht’ en hij gooide me als een bal naar boven, ik kon met mijn handen het plafond aanraken en ploef daar lag ik weer op bed ‘morgenochtend breng ik je naar huis, ga nu maar slapen.’

Toen ik wakker werd was hij bezig te schrijven, zijn pyjama en handdoek lagen nog precies zo opgevouwen als gisteravond. Voor ik iets vroeg vertelde hij dat hij toch met vrienden was uitgegaan, de hele nacht. Maar hij was niet moe. We ontbeten staande in een café en gingen in een taxi naar huis.

Ja het was waar, de luiken waren dicht. Precies alsof we met vakantie waren. Ik belde aan, mijn eigen belletje, vlug een twee drie, even wachten dan langzaam vier vijf. Mijn moeder deed open. Ze was in 't zwart ‘waarom ben je teruggekomen?’ Ik antwoordde niet maar liep mijn kamer in. Er brandden vier kaarsen en op schragen stond een kist. Daarin lag Oma gekleed in een kanten blouse. Haar witte haar was hoog opgekapt haar kin was ondersteund door een prop katoen. Ze glimlachte.

‘Oma,’ fluisterde ik ‘ik ben het, Caty. Je bent zo bleek, zeg dan wat Oma.’ Ik zoende haar op haar voorhoofd en

rilde. Toen kwam mijn vader binnen ‘dit is het grote afscheid moeder,’ en wij bogen ons over haar heen, zijn tranen vielen op mijn arm. We bleven nog even met ons drieën, voor wij de deur uitgingen keek ik nog een keer om. Tussen mijn speelgoed, tussen platen aan de muur, mijn poppen en beren die haar aanstaarden, bleef zij alleen achter.

‘Ze gaat een verre reis maken, Caty,’ hij bedoelde niet de reis naar Wassenaar waar ze begraven zou worden naast Opa die ik nooit gekend had, maar de reis naar de eeuwigheid.

‘Ik wil mee naar Holland, mee met Oma.’ Mijn moeder voelde er niets voor, maar toen ik uit verzet ging gillen, stoelen omver gooide, schilderijen van de wand haalde en het linnengoed uit de kast op de grond smeet, zei mijn vader ‘geen lawaai in een dodenhuis, natuurlijk ga je mee.’

Die nacht sliepen Stéphane en ik in de huiskamer, ik op de divan en hij op de grond. Die nacht gebeurde het ook dat Stéphane naast mij op de divan kwam liggen en mij streelde. De enige woorden die ik wist te vinden waren ‘dank je’ en ‘dank je wel’. 's Ochtends nam hij haastig afscheid van ons allen, hij kon zijn werk op de boerderij niet langer in de steek laten.

Oma reist mee, Oma reist mee, Oma is dood, Oma is dood, Oma gekist, gekist, Oma gekist, Oma reist mee, Oma bij God, God bij Oma, Oma kapot, Oma is lief, Oma terug, brulden de treinwielen. Ik keek naar het landschap dat ik zo goed kende en dat hoe langer hoe vlakker werd. Mijn ouders spraken niet, mijn vader las en mijn moeder sliep ongeveer de hele reis. Soms werd ze even wakker en gaf me wat te eten. Ik had niet alleen trek maar echt honger

en overal waar wij stopten kocht mijn vader nog wat voor mij, een banaan, een broodje, chocolade. Ik propte alles in mijn mond en slikte het gulzig door, ik dacht aan Stéphane en Oma, als Oma met mij in het hotel zou zijn geweest en Stéphane nu in de kist zou liggen die met ons meereed, zou dat dan erger zijn of minder erg? En als Stéphane weer zou komen zou hij dan opnieuw? En wanneer zou ik Oma terugzien? Oma reist mee, Oma is lief, Oma bij God, God bij Oma, Oma kapot.

Ze stonden op het perron, een dikke vrouw met een rood gezicht en drie meisjes, een groter dan ik, de twee andere kleiner, mijn vader stelde mij voor ‘dit is nu Caty,’ Tante boog zich over mij heen, nam mijn gezicht tussen haar handen, bekeek het als een schilderij en kuste het. De meisjes bewogen niet, alleen de oudste knikte even. Een taxi wachtte voor het station om ons naar Oma's huis te brengen, mijn vader ging niet mee, hij moest voor zijn moeder zorgen, want voor ze begraven werd zou zij ook eerst nog thuis komen.

En als ze nu eens niet dood is en als ze zich nu eens vergist hebben, dan zal ze tegen de kist bonzen en met haar puntige nagels het hout wegkrabben en schreeuwen ‘maar ik ben er nog, ik wil er uit, die grap heeft nu lang genoeg geduurd’. Ik liep weg, mijn moeder riep ‘Caty où vas-tu, Caty reviens vite,’ maar ik liet haar alleen met haar drie woorden nederlands ja, neen, dank, en met tante en nichten die geen frans verstonden. Ze waren hun tolk kwijt.

Op het perron stond mijn vader te spreken met mannen van top tot teen in het zwart, ik verborg mij achter hun rug en toen ze zich omdraaiden liep ik mee. Over de kist die uit de laatste wagon van de trein kwam hing een zwar-

te doek ‘ze wil er uit, ze klopt, Oma krabt, Oma schreeuwt, horen jullie dat dan niet?’
Een van de zwarten zei ‘kind ga weg wat doe jij hier,’ hoe kon hij ook vermoeden dat het mijn Oma was? Maar mijn vader fluisterde ‘je weet toch heel goed dat Oma niet meer kan bewegen, waarom doe je dan zo gek?’

Toen Oma uit de wagen geschoven werd en in haar eigen huis naar binnen gedragen, stonden Tante en de meisjes al in de open straatdeur, ze waren alle drie in 't grijs, hadden vlechten en donkere ogen. De oudste - met een bril - zei dat ze al franse les had, ze heette Rosa, de tweede zei dat ze Oma's gouden armband wilde hebben, ze heette Selma, en de derde, Jeanne, vond de gespen van mijn schoenen zo mooi en vroeg of ik ze haar kon geven.
Jeanne ging op Oma's leunstoel zitten. ‘Er uit,’ riep Tante ‘begrijp je dan niet...’ Neen ze begreep het niet, ze was vier jaar. ‘Het is moeilijk om ze alleen op te voeden,’ zei ze tegen mijn vader ‘sinds Henri weg is, dat is laat eens kijken, twee jaar geleden is het net of ik minder flink ben geworden.’
‘Heb je nog nieuws van hem?’
‘Alleen geld, voor de rest laat hij zich niet zien.’
‘Misschien komt hij nog wel eens terug, zou je hem nog accepteren?’
‘Ja, voor de kinderen zou 't beter zijn.’

Ik sliep met Rosa samen in een bed, de meisjes in een ander, precies onder ons op de eerste etage lag Oma, weer met kaarsen en nu nog een vrouw erbij die op haar paste. Rosa zei ‘we gaan doktertje spelen, jullie moeten alle drie bloot zijn en ik zal jullie onderzoeken.’ Ze be-

keek eerst de tanden van Jeanne en stopte toen een vinger in haar mond. Hierna vouwde ze een zakdoek tussen Selma's billen en moest ik mijn benen spreiden, ze kietelde mij met haar armband maar was de enige die het allemaal heel grappig vond. Rosa had vuile voeten en liet me zien hoe ze balletjes draaide van de materie die ze tussen haar tenen verzameld had. Ik werd er onpasselijk van en liep de trap af om over te geven.

De w.c. was naast Oma's kamer, ik maakte haar deur open, de vrouw lag op twee stoelen en snurkte. Ik legde mijn hoofd op het zwarte laken en luisterde, maar Oma klopte niet. Met een briefopener probeerde ik een gaatje in het hout te maken, gewoon hout niet eens gepolijst, het lukte niet en omdat de vrouw haar handen bewoog sloop ik vlug weer naar boven. De nichtjes sliepen al, op mijn kussen lag een briefje... Uitslag van Dokter Bibelabab. Jeanne: difteritus, ongeneeslijk; Selma: voorgoed verstopt, en jij Caty, hebt een geslachtsafwijking. Ik kon niet goed nederlands lezen en begreep er dus niet veel van. Om Rosa niet te voelen ging ik helemaal aan de kant van het bed liggen.

De volgende ochtend sneeuwde het, de ruiten waren bedekt met ijsbloemen, ik rilde. In Parijs was ons appartement goed verwarmd maar bij Oma brandden alleen beneden twee kachels. Zonder me te wassen trok ik mijn jurk aan, het was de somberste die ik had, donkerblauw, er zat een wit kraagje op maar toen ik in de spiegel keek, vond ik mezelf te vrolijk en ik haalde het er af. Mijn vlechten draaide ik in rolletjes over mijn oren, ik leek niet meer op mezelf ‘Oma's Caty bestaat toch ook niet meer, nietwaar Oma?’

De vrouw zit nu op een stoel, ze leest, kijkt op, prevelt iets, zegt sssttt en wuift dat ik verdwijnen moet. Ik stoor me er niet aan en ga op de divan liggen zodat mijn hoofd ongeveer op dezelfde hoogte als Oma's hoofd komt. Ik probeer onbeweeglijk te blijven, houd mijn adem in en denk me koud. Als ze mij nu naast je leggen dan ben je niet meer zo alleen, ik kan dan je franse uitspraak weer verbeteren en spelletjes met je doen, ook dat spelletje op papier waar je kruisjes in vakjes moet zetten, wie het wint krijgt een chocolaatje uit je blauwe bonbonnière, Oma zal ik een chocolaatje voor je halen?

Ik stond op en liep de kamer uit.

'Ben je nu al aangekleed?' vroeg mijn vader 'het is nog geen zeven uur.'

'En jij dan, waarom ben jij dan al beneden?'

'Ik kon niet slapen en ik moet de kamers leegmaken, er komen straks veel mensen.'

Ik hielp hem om de stoelen in een alkoof te zetten. Een keer had Fanny mij daarin opgesloten omdat ik haar witte mutsen had verstopt 'als je ze niet teruggeeft dan... nog eenmaal vraag ik je erom, anders...' Anders was die alkoof. Voor ik mij verweren kon had ze mij er al in geduwd en de deur gesloten. Toen Oma het merkte was ze erg verontwaardigd 'als het nog eens gebeurt Fanny dan ga je maar weg.' Fanny huilde nog harder dan ik. Oma troostte mij, ze wilde weten hoe lang ik erin gezeten had en wat ik al die tijd had gedaan 'vertel het me maar, Caty.'

Maar wat had een meisje van vijf dat met een paar witte mutsen onder haar jurk verborgen in het donker gebracht werd, te vertellen? Als ik gezegd had dat ik daar niet alleen was geweest had Oma me toch niet geloofd. Hoe had ze ook kunnen begrijpen dat honderd Caty's op me afkwa-

men, honderd Caty's die prikten en knepen en spogen, ‘hou op, ik sla jullie dood.’ Ik probeerde vergeefs mijn armen te strekken er kwamen nog jongens bij, ze trokken aan onze benen en we vielen over elkaar. Toen Fanny ons eruit haalde veegde ze het koude zweet van ons gezicht, gaf ons warme melk en legde haar mutsen in de strijkmand.

Ja, Oma had dadelijk gezien dat er iets gebeurd was, Oma zag alles. Oma ziet alles. Ze kijkt nu hoe ik die stoelen op een rijtje zet en er de alkoof mee opvul, jouw stoel laat ik staan Oma, want jij moet toch al die mensen ontvangen. De dood is het nieuwe spelletje dat Oma met mij speelt. Maar mijn vader zette hem toch weg, voorzichtig in een hoek van de kamer en bedekte hem met een laken. Tante kwam nu ook meehelpen, met z'n drieën hebben we alles in orde gemaakt, de tafel uitgeschoven en uit Oma's linnenkast het mooiste tafelkleed gehaald, het was van kant, in de vouwen zaten gele strepen. ‘Moeder heeft het nooit gebruikt,’ zei mijn vader ‘die uitzetten van vroeger waren zo groot.’

We ontbeten boven in de kamer naast Oma. De nichtjes droegen donker geruite jurken, zwarte kousen en bruine hoge schoenen. Toen ze aan tafel zaten fluisterden ze iets in een vreemde taal. Hierop zei Tante ongeveer dezelfde woorden hardop ‘wat betekent dat’ vroeg ik.

‘Het is een gebed om God te danken dat hij ons weer brood geeft.’

‘In welke taal?’

‘Hebreeuws.’

‘Mag ik dat ook leren?’

‘Volstrekt volstrekt niet,’ antwoordde mijn vader en nog eens er achteraan ‘dat heb je goed begrepen, nietwaar

Caty?' Hij gooide zijn mes op tafel.

'Houd je kalm,' zei mijn moeder en herhaalde zijn eigen woorden 'geen lawaai in een dodenhuis.' Jeanne gooide haar melk om en kreeg een tik op haar hand, Selma huilde en schoof haar bord weg, mijn Tante stelde mij als voorbeeld 'kijk naar Caty, ze eet veel en keurig.'

'Als Selma huilt en niets wil zal het wel om Oma zijn,' zei mijn moeder in 't frans, waarop mijn vader het met tegenzin vertaalde en ik een steek door mijn hart kreeg want ik at beschuiten met jam zonder mij om Oma te bekommeren, nog erger, die zoete smaak in mijn mond liet me aan Stéphanes liefkozing denken, ik leefde, mijn benen trilden en Oma had geen lucifers meer, alleen haar doosje was nog over had Stéphane gezegd. Nu was Selma treuriger dan ik, hield Oma dan meer van haar dan van mij, had ze haar misschien verwend als ik er niet was, zou ze meer om krulhaar geven dan om vlechten? Ik kon het haar niet vragen, ik kon het niemand vragen, ik zat daar maar en keek naar dat huilende meisje en at steeds meer jam, toen werd er gebeld, het waren de eerste bezoekers er kwamen er zo veel dat de kamer bijna te klein werd, er was ook een jongen bij met zijn moeder, ik kende hem, hij had mijn autoped gestolen, hij stak zijn tong tegen me uit en ik kneep hem in zijn been, dat kon allemaal want niemand lette op een ander, Oma was het middelpunt 'ze had zo'n fijn gezicht, maar niemand is de eeuwigheid beschoren', 'je grootmoeder was een brave door en door goede vrouw zoals je er tegenwoordig niet veel meer tegenkomt ze is te vroeg heengegaan', 'lucifer is allumette, nietwaar enfant', 'een keurige vrouw, gelukkig maar dat het kort geduurd heeft'. Wat had kort geduurd? De dood? Zou ze dan toch nog leven?

Toen kwamen weer die vier lange mannen, een kruising van zwarte vogels en schoorsteenvegers, ze trokken de schuifdeuren open, liepen op de kist toe, doofden de kaarsen en maakten de vrouw die met het boek in haar handen was ingeslapen, wakker. Haar werk was afgelopen, een waakster was het vertelde Rosa en wat ze tussen haar lippen uitsiste heette bidden, ze kende niks uit haar hoofd want ze las alles en ze begon bij het einde.

Op hun schouders droegen ze die kist de trap af. In de gang stonden twee stenen leeuwen, ze hadden samen vier poten, dat was vroeger mode om dieren in elkaar te maken had Oma gezegd. Maar als mensen zo gaan staan dan houden ze samen toch maar twee benen over? Ze had weer een van haar poppe-proestlachjes gekregen ‘wat jij toch alles vragen kan, Caty.’ En toch heeft ze Selma verwend.

Oma stootte er tegen en met leeuwengedruis vielen ze in brokken op de grond, alleen de vier poten waren nog heel, ik verstopte ze vlug. ‘Beroepswerk,’ riep een meneer, ‘schande’, de dame naast hem antwoordde ‘wat kan er aan azijn zuur worden?’

Was Oma dan in azijn gelegd? Ik wilde het haar vragen maar ze was al weg met alle volgkoetsen, ze hadden mij vergeten, alleen de masseur van Oma stond er nog, hij had een open auto bij elkaar gemasseerd, hij tilde mij er in, wij zaten naast elkaar als prins en prinses, we hadden hen nog kunnen inhalen.

Maar hij neemt een heel andere route, hij stopt me in zoals Stéphane doet als we samen op arresleetocht gaan, maar het is Stéphane, zijn arm die hij om mij heen slaat, zijn hand die hij op mijn knie legt (met de andere toetert hij als we een hoek omgaan). Overal ligt sneeuw, soms

maakt de auto vreemde bochten, ‘wees niet bang,’ en hij trekt me tegen zich aan. Een school gaat uit, kinderen kijken naar mij, ik wuif en knik ‘dat moet jij ook doen,’ ik tutoyeer mijn prins maar hij speelt niet mee.

We rijden door straten met bomen waaronder Oma 's zomers de schaduw zocht die haar kokette parasol niet kon opbrengen. Overal huizen met schone gordijnen ‘zo anders dan in Parijs Caty, daar zijn ze smoezelig of ontbreken helemaal.’ ‘Wij hebben luiken en gordijnen.’ ‘Ja, omdat jouw vader dat wilde.’ Via lofzangen op het hollands binnenhuisje kwam Oma dan op de culinaire geneugten van beide landen ‘hier is het voedsel zonder fantasie, ik hoop dat jij een volledige franse opvoeding zult krijgen zodat je later niet alleen aardappels kunt koken en pap, vlees laat gaarstomen en boterhammen kunt smeren, maar dat je moeder je leren zal hoe je een gerecht tot in de finesses kunt bereiden, slakken, kikkerbilletjes, en dat je minstens tweehonderd sausen kent. Natuurlijk zou ik het heerlijk vinden als je vader besloot weer in Den Haag te gaan wonen, maar voor jou zou het toch jammer zijn.’ Daar kon ze echt over piekeren, ik moest en zou in franse traditie en cultuur worden grootgebracht, ze had het haar kinderen moeten onthouden omdat Opa er niks voor voelde en het bovendien te kostbaar vond.

‘Is hij al lang dood?’ ‘Je vader was tien, je tante twaalf.’ ‘Dan had u toen nog naar Frankrijk kunnen verhuizen.’ ‘Neen’ zei ze, alleen maar ‘neen’.

Mijn vader tien jaar, een jongen die voetbalde, naar school ging, meisjes plaagde, ik probeerde zijn ogen, mond en grote neus (mijn visitekaartje noemde hij die) in een kindergezicht te zetten. Ik had geen gevoel voor abstracte verhoudingen, er kwam een knaap te voorschijn met bor-

stelig haar en flaporen waaruit hij nooit had kunnen groeiende gingen in dezelfde straat op school er waren er drie, een bewaarschool een school voor meisjes en een voor jongens, hij haalde mij 's middags af en nam mij mee naar een park in de buurt, of nog verder waar geen mensen waren.

‘Droom je? Weet jij waar het kerkhof is?’ Ik was er nooit geweest. Hij stond stil en vroeg aan een agent ‘het jodenkerkhof, alstublieft.’ Het bleek vlakbij te zijn. Toen we het hek binnenreden was er nog niemand. Hij sloeg zijn arm om me heen en samen liepen we langs de besneeuwde graven waarvan hij hardop de namen las ‘Levy, Polak, Wind, Levie, Polak, wat een boel.’

‘Ik heb honger.’

‘Weet je niet dat je na een begrafenis gesmeerde en belegde broodjes krijgt en ook hete koffie?’

Een tuinman komt ons achterna, hij vraagt aan de prins om zijn hoofd te bedekken en geeft hem hiervoor een zwart zijden schoteltje ‘dat is hier gebruikelijk.’ De prins schuift het met tegenzin op zijn kruin ‘ik laat me verbranden, ik moet niets van die wormen hebben en ik zou voor geen geld tussen die lui hier willen liggen, bij mijn leven heb ik ze jammer genoeg nodig, maar als ik dood ben wil ik van ze af.’

‘Daar is Oma!’ Ik trek me los en loop naar de lijkwagen toe. Hierna zijn er alleen nog maar schoenen, zwarte schoenen die in de sneeuw sjokken en zakken, rondom het gat waarin de kist moet wonen.

Ze zullen nooit weggaan, ze zijn vastgevroren, ze blijven hier allemaal staan, zelfs de masseur, niemand kan meer terug. En het sneeuwt zo dat straks de buiken er ook

inkomen, eerst die van de kleinste kinderen, van Jeanne en Selma. Selma staat tegen haar moeder aan, ik sta alleen. Zij huilt verschrikkelijk hard, iedereen kan het horen, de kraaien doen haar na, ze is de enige die haar verdriet naar buiten brengt. Ik zou niet kunnen huilen, zelfs niet als ik mijn ogen toeknijp. Zij is ook het dichtste bij het graf, nu daalt de kist en zij gaat op de rand van de kuil staan, neen Selma dat niet, Oma is van mij en niet van jou, jij zult niet met haar meegaan. De mensen merken niet eens dat ik tussen hen door sluip, ik ben mager, ik ben vlug, zo vlug dat niemand mij kan tegenhouden om in Oma's graf te springen.

Toen ik wakker werd lag ik in Oma's kamer, mijn moeder zat naast me. Mijn hoofd en rechterarm waren in verband, ik had pijn in mijn rug en was duizelig ‘waar is Oma?’ We waren toch samen begraven en als ik weer thuis was, moest zij er ook zijn. Gestorven, overleden, dood, bij God, in de hemel, in 't heelal, opgehouden te bestaan, levenloos, zeiden ze, maar alleen Stéphane had het geweten, Oma had geen lucifers meer, haar doosje was nog over en dat is naar 't kerkhof gebracht.

Zodra ik beter was gingen we terug naar Parijs. Nauwelijks thuis zei mijn vader dat zodra het schooljaar beëindigd was, wij naar Holland zouden verhuizen om Oma's huis te bewonen. Hij vertelde dit alsof hij over 't weer sprak, zonder enig sentiment, hij zag niet de wanhoop in mijn moeders ogen noch de schrik in die van mij ‘wat moet ik daar doen?’

‘Naar school gaan. Je hebt de nederlandse nationaliteit en nu krijg je dus nederlands onderwijs.’ Mijn moeder zei met een stem die niet van haar was ‘heb je erover nagedacht wat ik je al lang geleden heb gezegd? Caty zal gelukkiger zijn wanneer we haar naar mijn ouders sturen, ze

kan dan daar in de buurt op een kostschool gaan en de weekenden bij hen doorbrengen. Stéphane zal haar helpen bij haar studie, hij houdt van haar dat weet je toch.'

Ja hij houdt van mij en ik houd van hem en in de nachten van die weekenden zullen we samen zijn, laat me toch naar Savoye gaan, en de ski's en de Mont Blanc die me aankijkt en al die magere vrienden van Stéphane.

Maar Papa somde alle voordelen op van daarginder, weinig huiswerk, op straat spelen en wat al niet meer, het leek wel of hij absoluut Holland aan mij verkopen moest. Van Parijs bleef niet veel meer over, alles ging er moeizaam, te streng, te weinig vriendschappelijk 'als je in Den Haag bij een vriendinnetje wilt blijven eten, dan bel je maar even op dat je later thuiskomt. Heeft de moeder van Annick aan de overkant je ooit uitgenodigd, je kent haar vanaf de bewaarschool.'

Ik had hem nog nooit zo horen spreken. Mijn moeder zweeg, ze was er nu wel van overtuigd dat haar familie mij niet zou krijgen. 'Waarom gaan jullie dan niet scheiden?' Het leek me een voortreffelijke oplossing, mijn moeder en ik zouden samen hier blijven en mijn vader ging alleen naar Holland terug. Een vakantie zouden we naar hem toegaan, een andere konden zij en ik dan in de bergen doorbrengen. Mijn moeder liep de kamer uit, ik ging haar achterna, ze kuste me en zei om extra lief te zijn 'je wordt nu een heel bijzonder meisje Caty, hier verlaat je binnenkort je school en letten ze dus niet meer op je werk, daar kom je met je franse taal en je andere opvoeding te midden van vreemde kinderen.'

'Ik ga weg Marguerite, ik ga weg Thérèse, ik ga in Holland wonen Juliette.' Ze reageren met 'o wanneer en

daar hoor je ook want je bent toch geen française.' Alleen mijn onderwijzeres schijnt het zich aan te trekken. Juist omdat mijn moeder gezegd heeft dat zij geen belangstelling meer voor me zou hebben, doe ik erg mijn best zodat ik zonder examen, elf jaar oud, op het lyceum word toegelaten. 'Wat nu?' vraagt ze 'moet je nu weer van voren af aan beginnen, kunnen je ouders je niet hier laten, ik vind wel een tehuis voor je.' Ik begin te huilen, zij denkt dat het is omdat ik blijven wil. Natuurlijk wil ik blijven maar er is nog een heel andere reden, het gevoel niet onmisbaar te zijn, om zo gemakkelijk door alle vriendinnen uitgeschakeld te worden kan ik niet verdragen. Ik heb het mij volkomen anders voorgesteld, ze zouden aan me trekken en sjorren wie of er nog naast me mocht lopen want ze wilden geen stap meer doen zonder mij, ik zou niet weten waar ik alle cadeaus moest bergen.

Als afscheid geven ze mij een hand zoals ze gewend zijn iedere dag te doen, alleen Thérèse stopt haar kleurpotloden in mijn tas, herinnering aan onze schooltijd staat er op de kapotte doos.

Bij de overgangsfeestelijkheid in de cinema van de buurt zitten mijn ouders in de ereloge. Ik krijg de 'Prix d'Excellence'. Het is de eerste keer dat mij dit overkomt, het doet me niets. De directrice spreekt enkele woorden van lof en spijt, hiermee is het afgelopen wat de school betreft. Ik pak mijn boeken uit, houd drie delen geschiedenis achter en ga met de rest en een brief van mijn vader waarin hij mij toestemming geeft ze te verkopen, naar het Quartier Latin. Voor het geld dat ze opbrengen zoek ik voor Stéphane een das uit. Rood.

Toen ik mijn kamer opruimde werd ik treurig. Mijn va-

der merkte het ‘ga maar eerst een maand naar Savoye toe, hierna kom je rechtstreeks naar Holland, want wat moet jij in die rommel? Ik maak je pas in orde, je bent groot genoeg om alleen te reizen.’

Het ging dus allemaal heel haastig, ik haalde foto's van de muren, zocht speelgoed uit en gaf de rest aan de werkster. Ik zei de conciërge goedendag, ze kende me vanaf mijn geboorte, ze zoende mij en stopte me een bankbiljet in de hand, ik liep nog een keer de trappen op naar de Place du Tertre en telde de baarden van de schilders die daar hun werk tentoonstelden, een artiest riep ‘kom eens bij me meisje, ik wil een portret van je maken, je hebt wat.’ Ik keek in een spiegelruit maar zag niets bijzonders, toen ging ik in de Sacré Coeur, sloeg een kruisje en knielde voor een stoffig Jezusbeeld en vroeg me af waarom niemand mij ooit iets van godsdienst had geleerd.

Zo maak ik mijzelf volkomen leeg, er is geen spijt geen verdriet geen plezier of droefheid meer in me. Ik ga door de tuinen naar beneden, ik heb daar vaak gespeeld met mijn moeder, emmertje grind vol emmertje grind leeg, Caty van Duyn vol Caty van Duyn leeg, leeg als het lucifersdoosje van Oma, het enig verschil is dat ik nog lopen kan. Lopen in Pigalle, als mijn ouders dat wisten.

Toch is het niet de eerste keer dat ik hier kom. Met Thérèse heb ik er heel wat uren rondgeslenterd. Thérèse is ouder dan ik, nu al dertien, ze kan niet goed leren maar ze weet heel wat andere dingen. Haar moeder heeft een winkel, geen man en drie dochters. De oudste, Odile, woont hier ergens in een zijstraat, haar moeder wil haar niet meer kennen, ‘ze beweert dat zij een hoer is,’ heeft Thérèse gezegd ‘maar ik houd van haar, ze verdient ver-

schrikkelijk veel geld en ze geeft me altijd wat.'

Een keer zijn we samen bij haar op bezoek geweest, ze stond op het trottoir, ze had een zwarte mantel aan met geel bont, de kleur van haar lange haar, en haar neus was rood van de kou, net zo rood als haar lippen. Eerst zag ze ons niet, wel de mannen die voorbijkwamen, ze sprak hen aan, maar ze liepen door op één na die iets fluisterde waarna ze samen een hotel binnengingen 'merde,' zei Thérèse 'dat duurt minstens een half uur,' en we zijn toen maar in de metro gedoken om het warm te hebben, na dertig minuten gingen we terug, de man kwam er juist uit 'je ziet niks bijzonders aan hem, Thérèse.'

'Wat moet je zien, want wat je zien kunt kan je toch niet zien.'

Odile volgde even erna, haar neus was niet rood meer, ze gaapte erg en nog wel met open mond. 'Thérèse,' riep ze 'wat kom jij hier doen?'

'Jou bezoeken, dit is Caty mijn vriendin.'

'Ik kan je nu niet ontvangen, mijn bed is nog niet gemaakt, of willen jullie wat drinken in de salon?' Dat wilden we wel en we liepen achter haar aan en zaten op rose kussens in een kamer vol spiegels, je kon je van alle kanten bekijken en een serveerster bracht ons limonade met een rietje 'dit is mijn jongste zus.'

'Een lieve meid, en die andere?'

'Haar vriendin.' Ze giechelden beiden.

Toen kwam er een dame binnen 'daar is je klant van donderdag, haast je, hij heeft weinig tijd hij heeft toch om vier uur af gesproken.' Odile opende haar tasje, grabbelde erin, schudde haar portemonnaie leeg in onze mantelzakken en duwde ons de deur uit langs de klant heen. Hij rook naar wijn en tabak en was erg dik.

Nu weet ik alles, er bestaan geen geheimen meer voor me, het zou me verwonderen als iemand mij nog wat vertellen kon over hoeren en liefde en liefde maken, beginnen en ophouden. Ik ben een paar maanden geleden wat je noemt een groot meisje geworden, mijn moeder had mij nooit wat erover gezegd, ze schrok ‘je bent nog zo jong’ en zocht naar woorden ze vond er vier ‘spreek er nooit over.’ Maar Stéphane heb ik het toch geschreven.

Ik herken alle Odiles, dikke, dunne, jonge, oude, ze doen heel vrolijk het is misschien toch niet zo erg als de mensen denken. Vlak bij de metro Pigalle pakt een man mijn arm. Hij zegt ‘ga mee, je kunt van me krijgen wat je wilt.’ Hij heeft een grof gezicht zijn pupillen vallen bijna uit zijn ogen, ik word bang en begin te schreeuwen, hij laat me los, er staan mensen om me heen ‘wat zei hij, wat wilde hij, waar is hij de smeerlap, hij is er van door.’ Een agent vraagt ‘waar woon je?’ Ik noem de naam van onze straat ‘en je gaat als de bliksem naar huis toe anders krijg je met mij te doen.’ Het lijkt wel of ik de schuldige ben inplaats van die vent.

Toen ik het Stéphane vertelde zei hij zonder verdere explicatie ‘maar het is ook jouw schuld, Caty.’

Laat in de avond als zijn ouders sliepen haalde hij mij uit bed, droeg me naar zijn kamer en legde me op zijn matras. Hij streelde mij, ik zei geen dank je meer ik zei niets maar zoende hem (hij had de rode das aan de muur gehangen). Tegen vijf uur in de ochtend bracht hij me dan weer terug. Hij hielp mij goed om Montmartre zo vlug mogelijk te vergeten, hij had er een heel speciale methode voor, hij prentte me in dat ons huis burgerlijk en Pigalle te dichtbij was. Mijn vriendschap met Thérèse had gevaarlijk voor

me kunnen worden en het lyceum zou op den duur veel te moeilijk voor mij zijn geweest, zo knap was ik nu ook weer niet. Ik nam alles van hem aan, elk woord dat tussen zijn dunne lippen doorsiste was mij heilig.

Voor Mémé en Pépère ben ik altijd nog het lieve kleindochtertje dat zij op zondag eigenlijk graag mee naar de kerk willen nemen, maar Stéphane verbiedt het en dus gaat het niet door. Het is heus niet omdat hij er kwaad in ziet dat ik God eindelijk eens persoonlijk ontmoeten zal, maar hij wil zijn ouders de deur uit hebben, want dan kan hij met de drie broodmagere jongens en mij in de salon gaan zitten. Daar drinken wij samen het pruimesap van Pépère op (als de fles leeg is vult hij hem met limonade). Alcohol heeft op mij nog dezelfde uitwerking als vroeger, alleen val ik er nu niet meer van in slaap maar dans ik, in mijn jurk of in mijn onderjurk, dan in mijn broekje en op het laatst naakt. De jongens zoenen elkaar, ze bemoeien zich niet met mij. Zodra de roes voorbij is kleed ik me weer aan, schaamte voel ik niet. Als zij hun pantalons laten zakken ga ik lezen. Wat ze precies doen weet ik niet, soms huilt er een als een leeuw soms zegt Stéphane ‘opschieten, de kerk is al uit’ en tegen mij ‘mondje dicht Caty’ en net als de man in Pigalle ‘wat wil je hebben?’

‘Gouden schoenen!’

De volgende zondag staan ze er, witte laarsjes die ze zelf verguld hebben, misschien wel de mooiste die ik ooit heb gezien.

‘Een botaniseertrommel!’

Ze geven mij een ovale groene bus met een schouderriem.

‘Een flora!’

‘Dit is ons afscheidskado,’ zeggen ze. Ik bekijk het boek

en Stéphane leert mij hoe ik families kan samenstellen ‘bewaar het maar tot je verhuisd bent (hij vermijdt het woord Holland) en schrijf me dan eens wat je daar allemaal hebt geplukt, of vertel het me want je komt toch veel hier, alle vakanties moet je bij ons doorbrengen, Caty.’

‘Ja, ja,’ zegt Pépère die de fles met limonade op het vloerkleed ledigt ‘je moet ons niet vergeten,’ en Mémé trekt me op haar schoot, haar grote borsten drukt ze tegen mij aan en ze kijkt als Oma Wolf van Roodkapje, misschien wil ze mij ook opeten om me dan voorgoed bij zich te houden ‘als je moeder er maar kan aarden, wanneer ze ongelukkig is moet je haar naar ons toesturen, ze is er ongelukkig, ze kan niet tegen een vlakte dat maakt haar ziek, ze is een kind van ons, een kind van de bergen.’

‘Mijn vader zegt dat er in het zuiden van Holland ook een bergje is van driehonderd meter, als ze heimwee heeft moet ze daar maar heengaan.’

‘En het eten,’ dreint Mémé ‘er zijn prachtige koeien maar iedereen gebruikt er margarine.’

‘Dat hoeft toch niet Mémé.’

‘En het is er zo klein dat op de weide heide groeit.’

‘Dat weet ik niet Mémé.’

‘De kinderen zuigen er de hele dag drop, dat heeft je moeder zelf verteld en ze spoelen het weg met melk.’

‘Mémé dat zijn allemaal flauwe praatjes.’ Ze duwt me van haar schoot.

‘Caty, verdedig je het land van je vader nog voor je er zelf woont?’

‘Ze komt uit Parijs, ze is hollands en toch spreekt ze gek, ze zegt een h waar die niet is en geen waar die er wel is.’

‘Moet je zien wat een mooie kleren ze draagt en het

lijkt wel of ze iedere dag naar de kapper gaat.'

'Ze staat op als de directeur de klas binnenkomt, dat zullen we haar gauw afleren.'

Ze willen alles van me weten maar de jongens zijn niet zo opdringerig als de meisjes.

'Waarom ben je hierheen gekomen?'

'Wie heeft je onze taal geleerd en blijf je?'

'Mag je buiten spelen?'

Geen antwoord.

'Hoeveel broers en zusjes heb je?'

'Geeneen.'

'Hoor je dat, ze is helemaal alleen.'

'Heb je een hond?'

'Neen.'

'Zeg, ze heeft niet eens een dier.'

'Een poes toch wel?'

'Nog niet.'

'Woon je dan alleen met je ouders?'

'Ja en met de familie Polypodiacea.'

'Met wie?'

'Met Polypodiacea, Lytraceae en Caprifoliacea, met Amaryllidacea, Ophianglos en Saceae en ik ben niet Caty van Duyn maar Mademoiselle Myosotis.'

Opeens zijn ze stil van zoveel onbegrepen namen.

'Dat zijn allemaal fransen,' roept er een.

'Nietwaar, latijnse bloemennamen,' zegt een jongen 'en myosotis heet in 't hollands...'

'Als jij het weet moet zij jou een zoen geven.'

'Een zoen, doe je best Philip.'

'Een viooltje?'

Ik help hem 'blauw, lichtblauw'.

'Druifjes?'

‘Neen.’

‘Wat dan?’

‘Vergeetmenietjes.’ Waarom zoen ik hem toch? Hij is kleiner dan ik en heeft een wit gezicht dat nu helemaal rood wordt. Het is nog een kind het zijn allemaal nog kinderen, ik heb Oma en Stéphane, Pigalle en de zuster van Thérèse, ik voel me zo veel wijzer ik weet zo veel van andere dingen. Natuurlijk kan ik die latijnse namen niet in het nederlands vertalen, ik ken toevallig vergeetmenietjes, die kleine luchtige bloemen waar mijn vader zo van houdt, mijn moeder kocht ze om hem plezier te doen maar in de warmte van ons appartement vielen ze gauw uit, de bloemblaadjes hechtten zich aan de rolstoffer als vliegen aan lijmpapier.

In drie dagen tijd heb ik begrepen dat ik beter geleerd heb dan zij wat leren betekent, ik kan ook niet meedoen aan dat sarren van docenten, ik heb eerbied voor hun kennis, dat is mij van jongsaf bijgebracht.

‘Waar woon je?’

‘In die straat? Wat deftig.’

‘Allemaal grote huizen hè?’

‘Wil je op woensdag en zondag mee naar de speeltuin?’

‘Dat is een geheim, wij halen je af, Philip en Broer, René, Pop, Evelyne, Sophie, Zus en ik’ (Hendrik).

[IV]

O. drinkt pure whisky met ijsblokjes want nu zij naar de speeltuin terug moet, ontbreekt haar de moed. Ze is vrij om de titel te veranderen in bijvoorbeeld De Weg naar de Dood, toepasselijker voor het heden. Want langzamerhand raken we toch allemaal een beetje bedorven. Zus zei, we krijgen iets van brood dat te lang in de trommel heeft gelegen, nog even wachten dan is 't oud genoeg voor de duiven op het balkon. Philip die drie keer per dag zijn gezicht met een witte waas van angst naar de spiegel schuift, speelt voor de buitenwereld nog met succes de charmante vijftiger. Pop II is onveranderlijk zichzelf gebleven, ze lacht precies zo parelig als toen ze nog op de schoolbanken zat ook de naïeve uitdrukking van haar grijsblauwe ogen is niet verdwenen, ze kan inderdaad wat illusie brengen maar na middernacht is het voorbij, tenzij ze overdag rust. René heeft de eerste symptomen van een infarct genegeerd en Evelyne breekt van alles, niet in de keuken maar haar polsen, kuiten, dijen. Ze leeft met een idiosyncrasie tegen drop en werkt 's middags in een crèche. Sophie haalt iedere week het huis overhoop en gooit weg wat haar overbodig lijkt alsof ze morgen naar de eeuwigheid vertrekken zal. Broer heeft geen angst voor de andere kant, hij gaat er naar toe zoals hij als Broertje op de wereld is gekomen, hij gleed eruit, heeft zijn moeder hem verteld, er zal een verkleinwoord minder zijn en een voltooid tegenwoordige tijd bereikt, ik heb geleefd. Hoe? Met verkapt bedrog heb ik goede zaken gedaan, sex en speelzaal bemind, ben ik nudist geweest, heb uiteindelijk Odile toch getrouwd, mijn kind voor non worden behoed en om een kleindochter gebeden, wat kan een man op jaren nog meer vragen? En Hendrik die op jeugdige leeftijd al

een oudemannetjeslucht bij zich droeg, heeft het nooit tot een oud mannetje gebracht want is voordien gestorven.

O. telt de rest van haar levensjaren uit in het aantal kappersbezoeken en aan de panties die ze nog nodig zal hebben, ze haalt er ook wel b.h.'s en belastingbiljetten bij. Ze zal heel oud worden, dat staat in de lijnen van haar hand en daar gelooft zij aan. Soms verlangt ze opeens naar de zonderlinge rust die na de liefde over haar kwam, een keer slechts heeft ze gevoeld een stofdoek te moeten nemen om bij het zien van het waaien van vuiltjes, verzameld op boekenkasten, poederdozen, schoorstenen en portretlijsten, dezelfde sensatie te kunnen ondergaan.

O. terug naar de speeltuin, naar schuifelvoetje, buitelbrug, valpilarus, hansworst, duvelplank. Naar strop, kip, lijntrekker, bangheid, onomatopee, uitglijertje en herebuik.

[V]

Ze hadden mij er verder niets over verteld, mijn moeder wilde toch wel weten waar ik nu eigenlijk naar toeging ‘ik denk dat het zoiets zal zijn als de grasvelden bij de Sacré Coeur’ zei ik.

‘Misschien lijkt het meer op die uitspanning in de Haagse Bosjes waar je wel eens met Oma naar toeging. Caty, je moet je door die jongens niets laten doen.’

‘Wat doen?’ (Stéphane, Stéphane).

‘Het is gebeurd voor je het weet.’

‘Wat gebeurd?’

‘Dat een je zoent of een ander je naar zich toetrekt. Dan zeggen ze achter je rug, die Caty is ook een makkelijke. Een echte française. En dat is verkeerd want wij zijn juist degelijk in de liefde, we geven heus niet zo vlug toe.’

Toen ze tenslotte de jongens zag (de meisjes interesseerden haar niet) verdwenen haar zorgen over mijn maagdelijkheid. Hendrik met zijn gemillimeterde blonde stekelhaar had een badpak aan waarover een gestreept linnen hes, René en Broer liepen in witte overhemden, alleen Philip droeg een moderne short met een gekleurde trui. Ik zei dat ik blij was die tuin te zien al wist ik vooruit dat ik me daar nooit zo zou kunnen vermaken als met Stéphane in bed.

René floot tussen zijn tanden en hierop holden we de straat uit. Op de hoek stond een langwerpig rijtuig, het leek wel een open lijkwagen. Sophie kwam op me af met een groen stenen gedrocht, ‘ons speeltuinvarken’ zei Philip, hij rammelde ermee en langzaam rolden alle centen, stuivers, dubbeltjes en een enkel kwartje eruit. ‘Dit is de opbrengst van een maand, jij hoeft nog niks te betalen want vandaag ben je door ons uitgenodigd.’

De koetsier op de bok riep ‘komen jullie nou eindelijk, ik heb wel wat anders te doen dan hier te wachten. Hoor je mij René?’

‘Ja Pa,’ en tegen mij ‘Pa heeft nu een garage maar vroeger was hij koetsier en die Jan Plezier heeft hij voor mijn plezier bewaard. Ga maar naast hem zitten, hij kent ook frans.’

Maar hij sprak alleen tegen het paard met drie woorden, hie, ho en hei. De rit duurde nog geen half uur, ik bedankte en gaf hem een hand waarom ze allemaal moesten lachen en streek het paard over zijn manen waarover niemand lachte. Hij vertrok weer, terug moesten we onze benen gebruiken.

Ik heb nog nooit zoiets gezien, je zou in die tuin wel je hele leven kunnen doorbrengen zonder je ooit te vervelen, schommelboot, fietsemolen, tobogan, kabelbaan, wip, in driedubbel meervoud, een deel door vermolming onbruikbaar geworden, maar nooit weggehaald.

Alles is het eigendom van de baas die zelf geen kinderen heeft en sinds een jaar ook geen vrouw meer. Zuigend aan een kogelflesje rolde het kogeltje in haar keel en is ze gestikt. Sindsdien wordt elk flesje door de baas zelf geopend en zorgvuldig bekeken, één dode vrouw in een speeltuin is genoeg, zeker als het je eigen is, heeft hij gezegd. Aan zijn snor glinsteren druppeltjes, hoe zullen we ooit zo oud kunnen worden als hij lijkt.

In het meer liggen roeiboten die je voor twee kwartjes per uur kan huren, een uur moet je vooruit betalen, het vierde is gratis, langer mag je er niet mee wegblijven ‘maar als je helemaal niet meer terug zou komen dan ben je alleen maar vijftig centen kwijt,’ zegt Hendrik, waar

hij met die boot naar toe zou moeten weet hij ook niet. Hij is de jongen die ik veracht en die mij daarom misschien ook boeit. Hij bestelt drie kogelflesjes tegelijk (twee ervan betaalt hij van zijn eigen geld) alleen maar om wespen te kunnen vangen, de bevrijdingspogingen van de insekten winden hem op, als er een bezwijkt juicht hij ‘die is er tenminste geweest.’

‘Wat geweest’ en ik geef hem een tik op z'n wang.

‘Au Caty, je begrijpt er niks van, als je een man wilt worden moet je wreed zijn, wat zou dat nou die beesten prikken je toch maar, wat zou dat nou.’

‘Dat zou het’ en ik sla hem voor de tweede keer, nu op de andere wang, ze zijn beide frambozerood ‘ik zal het aan je moeder vertellen.’

‘Dat kan niet, ze is dood.’ Ik trek een gelegenheidsgezicht maar als hij eraan toevoegt ‘twee minuten voor ik geboren werd’ kijk ik weer gewoon.

‘En je vader?’

‘Neen alsjeblieft niet.’ Hij stroopt de mouw van zijn linnen hes op en laat me een paar geelgroene plekken zien ‘hij knijpt verschrikkelijk hard en om niks, om een vijf, soms al om een zes.’

‘Maak die flesjes kapot, er leven er nog een paar.’ Hij gaat op de wip zitten en kraakt ze, een paar wespen kruipen weg de rest pakt hij met zijn zakdoek op en gooit ze in 't meer. Het regent, Evelyne ligt onder een zeil in een roeiboot, een scherf raakt haar precies op haar zuigduim die ze nog altijd voor dat doel gebruikt. Ze scheldt hem uit voor mispunt. Ik zeg tegen Hendrik dat hij met zijn handen op de rug onder het bord van Behandel de Dieren met Zachtheid Spaar de Vogels moet gaan staan. Hij gehoorzaamt maar huilt, zijn rechterhand spreidt hij als een

scherm voor zijn ogen.

De baas komt op mij af en roept al uit de verte dat ik onmenselijk ben ‘van wie heb je dat geleerd je gelijke te straffen, biecht eens op als je durft of heb je 't misschien zelf bedacht, nou kind dan moet je al een hele slechte inborst hebben. Heb jij er wel eens zo bij gestaan?’

‘Neen ik niet, maar Stéphane.’

‘Wie is dat?’

‘Mijn oom.’

‘Dat heeft hij je wijsgemaakt.’

‘Heus niet, het gebeurde in Frankrijk.’

‘Wat deden ze dan met die knul met die gekke naam?’

‘Als hij op school ondeugend was moest hij net als Hendrik met z'n handen op zijn rug staan onder 't schoolbord en als 't heel erg was wat hij gedaan had, dan lag hij wel een hele morgen op z'n knieën er onder.’

‘Zoiets zal hier niet gebeuren en ook niet in Duitsland, maar van die fransen kan je alles verwachten. Je mag Hendrik wel vergiffenis vragen dat is niet meer dan je plicht.’

Ik trek het handscherm weg, Hendriks ogen zijn klein, de oogleden rood.

Kerkklokken luiden, de Mont-Blanc vangt de zon, de zon vangt O. en O. vangt de toetsen van de machine.

[VI]

Philip leerde mij de code van de diverse werktuigen, een uitvinding van hem om de andere kinderen die ook in de tuin kwamen spelen te misleiden ‘want Caty, als ik tegen jou zeg we gaan in de schommelboot en iemand die niet van onze club is hoort dat, dan loopt die er vlug naar toe. Maar als ik zeg, wil je met mij in de valpilarus of gaan we samen lekker valpilarussen, weet hij van niks. Dus ringen is strop; wip = hip; draaimolen = duivelsplank; kabelbaan = hansworst; boomstam = enkelbreuk; tobogan = schuifelvoetje; schommel = bangheid; fietsemolen = onomatopee; rekstok = buitelbrug; rutschbaan = broekslijtelaar en bok = herebuik.’ Hij herhaalde dit totdat ik alles uit mijn hoofd wist, het was als een blinde aardrijkskundekaart waarvan ik de namen moest kennen. Hij bleek tevreden over de snelheid waarmee ik het in mij opnam, onomatopeerde nog wat met mij en duwde me tenslotte op de herebuik.

Sophie zat op enkelbreuk inplaats van erop te lopen. Het was een dik meisje met melkboerenhondehaar, ze had een ronde kin, haar tanden waren in een boog gegroeid en ze droeg een bril. Ze hield haar benen gespreid en wiebelde heen en weer. Zus kwam naar haar toe, zij liep als een slungelachtige knaap, haar gezicht was grauw, ze maakte een gebaar tegen Sophie en drukte zich tegen haar aan, de handen verdwenen onder de rokken, Sophie viel bijna van de boomstam ze was vuurrood, Zus riep ‘nog niet, nog niet’ maar stond even later rechtop. Ze keek in mijn richting, ik had mij achter een boom verscholen maar aan beide kanten stak ik er uit. Ze zei ‘ze heeft ons gezien,’ toen gingen ze toch weer zitten en het spel begon opnieuw. Ook later op haar (stilstaande)fietsen sloegen ze

de armen om elkaar heen en werd de een weer rood, de ander bleek.

Toen op een dag de fiets van Zus gestolen werd kreeg ze een rijwiel met een heel klein zadel, dat was de moderne gezondheidsmode ‘dan maar op de schoolbanken’ zei Zus, maar Sophie voelde zich daar opgesloten als een aap in een kooi, bovendien ging de duitse lerares zich met die grimassen, bemoeien, Zus kreeg een nul voor een tien die ze verdiend had en een ernstige waarschuwing ‘du bist es und nicht die Sophie.’ Nu bleef er dus alleen enkelbreuk over, maar het was winter en enkelbreuk lag onder de sneeuw en hoe het verder gegaan is weet ik niet.

Ik let meer op het spel van de anderen, dan dat ik zelf speel. Vind ik al dat geren, gedraai en geglij wat kinderachtig? Ik kan mij ook moeilijk voorstellen dat Marguerite, Thérèse of Juliette hieraan zouden meedoen. Onze groep - trouwplannen (een idee van Philip) zijn heel wat interessanter, omdat ik erbij gekomen ben ontstaat er een probleem, inplaats van acht zijn we nu negen, één zal er dus moeten overblijven.

Philip is joods. Hij vertelt mij dat zijn grootvader marskramer is geweest en zijn vader nu het sjiekste modemagazijn van de stad heeft ‘Ville de Paris’ ‘je moet eens komen Caty.’

Op zaterdag en joodse feestdagen gaat hij niet naar school, hij heeft een formidabel stel hersens zegt de direkteur, en niemand is er jaloers op, integendeel, want hij legt zijn schrift altijd zo dat degenen die naast en achter hem zitten alles kunnen overschrijven. Maar hij is klein, en wat doe je dan met zo'n jongen onder de maat? Je spreidt er je moedergevoelens over uit: ‘Philip je veter is los.’

‘Dank je Myosotis.’

‘Philip doe je jas aan, het wordt koud.’

‘Ja Caty.’

Voor het trouwen in de toekomst staan de meisjes in een rij, de jongens een eind verder in een andere. Philip roept ‘een, twee, drie,’ maar rent zelf voor drie al weg. Toch tikken hij en Hendrik en nog een mij tegelijk, zodat er twee overblijven, Pop en Sophie, ze kijken beteuterd, vooral Sophie, misschien huilt ze wel achter haar brilleglazen of denkt aan enkelbreuk.

Hendrik zegt ‘Philip is te klein voor je Caty’ en duwt hem naar Pop, het lijkt er even op of ze om mij zullen vechten maar omdat Philip vooruit wel weet dat hij het verliezen zal begint hij er niet aan.

En zo ga ik dus met Hendrik en Hendrik met mij en Philip met Pop en Pop met Philip en Broer met Zus en Zus met Broer en René met Evelyne en Evelyne met René en Sophie met Sophie.

‘Toeval,’ zeg ik om Philip en mijzelf te troosten.

‘Bestemming,’ antwoordt hij ‘want als jij er niet bij was gekomen dan had ik toch Pop gekozen.’

[VII]

O. mag de speeltuin uit en het heden weer in. Maar O. kan het heden niet meer in zoals vroeger, met een spiegel, doping, veertig sigaretten, een doos kersenbonbons en zonder radio zonder andere gedachten dan de woorden die ze in een ijltempo uit de machine haalde.

O. wil haar eigen gezicht niet meer ontmoeten, taboe voor doping, veertig sigaretten en kersenbonbons. Zij kan radioconcerten en nieuwsberichten niet missen en haar woorden worden eerst gedacht, dan overdacht en tenslotte dikwijls vervangen door nieuwe, want O. staat niet meer vrij tegenover zichzelf, ze wordt geremd door de dagelijksheid van haar bestaan en het verdwijnen van de dwaasheid der liefde die zij eeuwig had vermoed. Die dagelijksheid heeft zich in haar gevreten, ze kan er zich niet meer van ontdoen, waarom zou ze ook nog? Iedereen en alles is veranderd, haar kleine buitenhotel waar zij de stilte van concentratie zocht is groot geworden, de waskom met lampetkan is vervangen door een doelmatige badkamer, de baas is nu een deftig heer die haar niet meer mee naar de keuken neemt om de ingrediënten te laten zien die hij voor het bereiden van een speciaal gerecht voor haar gebruikt, er zijn indrukwekkende menu's achter cellofaan en roodleren wijnkaarten, de aperitief is verjaagd door whisky, alleen de dorpelingen drinken nog hun glas met groengeel anijsvocht en de communicanten van de meimaand hun glaasje cinzano. De inwoners worden verdrongen door parijzenaars, O. is nu niet meer de tikkende eenzame O. maar een gewone hotelklant te midden van andere televisie-kijkende gasten. Zij vlucht hoog in de bergen, zij kan nog klimmen, zij kan nog dit en dat, haar lichaam verandert uitsluitend zichtbaar aan de buitenkant.

Maar het allergrootste verschil met vroeger maakt God die geen zin meer heeft om te dicteren, toch zet zij voor Hem de niet meer gloednieuwe maar opgepoetste schrijfmachine met witte toetsen en tweekleurig lint voor het venster. Hij meldt zich niet, hij haat lawaai en in het bijzonder de boorwerktuigen van de bouwers die een zwembad aanleggen. Misschien heeft hij zo nu en dan wel een zin gefluisterd maar die is verloren gegaan.

Ach Here toch, waarom hebt U de mens dan ook van een technisch zintuig voorzien. Neemt U gerust - en zonder voorbericht-alle bulldozers, brommers, motorfietsen, auto's en de triljoenen watt die U bij de uitoefening van uw beroep geweldig moeten hinderen, weer tot U.

[VIII]

‘Ze zeggen dat ik dik ben geworden, vind jij dat ook,’ zegt Sophie. Ze logeert bij mij in Parijs. Ieder jaar in januari en juli twee weken lang. Zij is alleen gebleven, zoals ze in de speeltuin alleen is gebleven op onze groepstrouwdag.

Ik woon nu precies aan de overkant van het huis waar ik mijn kinderjaren heb doorgebracht. Twee huizen bezit ik, dit en dat van Oma Holland. Ik neem een trein zoals een ander een tram. Als ik uit Den Haag vertrek denk ik: gelukkig dat ik geen been gebroken heb, dat zou mij minstens twee maanden Holland kosten, dat houd ik niet uit. Maar in Montmartre blijf ik altijd net zo lang tot de een of andere verplichting mij naar Nederland terugroept.

Voor het raam aan de overkant (waar ik ook altijd stond), het gordijn over haar heen als een sluier (wat ik ook deed), staat een meisje. (Ben ik het?) Ze staart naar iets wat er niet is, dan ziet ze mij, ik wuif, ze wuift niet terug, het is geen gewoonte van een frans kind een vreemde te groeten, zelfs niet als antwoord op een vriendelijk gebaar. Ze draait zich uit haar sluier, het gordijn hangt weer zoals het hangen moet.

‘Wat zei je, Sophie?’

‘Ze zeggen dat ik dik ben geworden.’

‘Niet dikker dan je was. Dan je altijd was, je gezicht is ook weinig veranderd. Houd je nog van je werk?’

‘Neen, ik heb er nooit van gehouden, het vak heeft mij per toeval gekozen door ziekte van een modeverslaggeefster die me vroeg haar te vervangen. Zij is toen gestorven en ik ben ermee doorgegaan. Maar tenslotte als ik dit niet had, liep ik helemaal doelloos rond en het voordeel ervan is dat ik twee keer per jaar naar Parijs ga en dus bij jou kan zijn, Caty.’

‘Met wie ga je verder om?’

‘Met niemand. Iedereen is getrouwd maar jij bent nu ook alleen. Waarom kunnen we eigenlijk niet samenwonen?’

‘Wat? Een tandenborstel erbij in mijn badkamerglas, dat nooit, zet dat idee uit je hoofd Sophie.’

‘Je zou altijd een auto tot je beschikking hebben’ (ik heb er namelijk geen meer na mijn mislukte zelfmoord).

‘Dank je, angstige mensen zoals ik zien in plaats van vliegende landschappen en huizen, bloed en lijken langs de weg. Wie niet achter het stuur zit maar ernaast is gedoemd mee te kijken, of hij de verkeersregels kent of er niets vanaf weet, en hij moet ook nog de conversatie gaande houden want zwijgt hij dan vraagt de ander “wat heb je, waarom praat je niet,” “ik denk,” “doe dat in je eigen tijd.” Dat is ook het juiste antwoord, het is mijn tijd niet maar die van een bijzitter, een autodeler. En weet je eigenlijk wel hoe je gezang mij soms kan irriteren Sophie, al vraag ik je zelf om te zingen want dan hoef ik niet te spreken en blijf jij goed wakker. Je stem is wat weifelend maar lief, in het begin luister ik, over een reeks schoolliedjes heen naar Dirk Witte, van Witte een overstapje naar Mahlers Mutter, o Mutter es hungert mich, via Quand les lilas blancs en Mädchen, o Mädchen, wie lieb' ich dich, terug naar de Hollandse weiden die zijn er zo mals, een vaststaand repertoire waarna Rilkes So sagen sie mein Leben meine Frau, mein Hund, mein Kind aan de beurt komt, met als sluitstuk knap gereciteerde maar voor mij onbegrijpelijke russische gedichten. Dan moet ik je wat te zuigen geven je keel is er droog van geworden, ik doe het met plezier, ik pel het snoepje voor je en laat het zilverpapier over de akkers fladderen. Hierop volgt een maag-

tabletje, want je bent je er zelf niet van bewust hoe dat chaufferen je inspant en als ik zeg “laten we er uitgaan ik word moe” (ik heb allang afgeleerd te vragen of jij moe wordt want dat voel je als een vernedering) dan antwoord je “als jij dat nodig vindt, maar hoe kan het in 's hemelsnaam je hebt toch niks te doen?” Juist het niksdoen vergt te veel van mijn krachten, ik kan het je niet aan je verstand brengen, jij bent sterk geweest en sterk gebleven, het laatste zeker omdat er geen mannen in je leven zijn gekomen.’

‘Caty daar weet jij niets van.’

‘Je beweert steeds dat je mij alles vertelt als 't niet mondeling is dan per brief. Ik herinner me een avontuur van je dat van acht uur tot middernacht heeft geduurd, toen het er op aankwam heb je hem naar huis gestuurd omdat hij niet eerst in bad wilde. En nog een andere man die jij nooit kon verstaan en hij begreep niet wat jij zei, je sprak te ingewikkeld vond hij, maar je hoeft toch niet te spreken in bed. Waar weet ik dan eigenlijk niets van Sophie?’

‘Van mijn laatste liefde, van die van vandaag en morgen die duren zal tot ze hem ontslaan of hij uit zichzelf weggaat en iets anders gaat beginnen.’

‘Is zijn baan dan de basis voor jullie verhouding?’

‘Ja, maar als ik bij jou zou gaan wonen zou er vanzelf een einde aan komen. Je moet me nu niets meer vragen Caty.’

In de lachspiegels van de speeltuin was iedereen gelijk daar hadden we allemaal korte beentjes, waterhoofden, onbehouwen lange armen en paardetanden. Daar paste Philip ook beter bij mij dan Hendrik die door de veranderde proporties niet eens meer boven mij uitstak. Ik stelde daarom voor om de trouwplannen nog eens over te

doen en gooide het op Sophie, ‘zij staat beter naast Broer dan Zus.’ Het liet Zus onverschillig maar Broer wilde Sophie absoluut niet en Hendrik had nu eenmaal zijn zinnen op mij gezet, ze moesten mij van die spiegels wegtrekken omdat ik zo aanhield want niemand voelde iets voor een verandering behalve Philip maar hij reageerde niet en Sophie hield haar mond. Sophie kan nog altijd zwijgen als ze wil, ‘je moet me nu niets meer vragen Caty.’

Wij hebben weer die korte beentjes, waterhoofden, onbehouwen lange armen en paardetanden, nu in Parijs op de Place Clichy waar tussen twee winkels in een spiegel is aangebracht. Sophie kijkt er in om haar lippen bij te stiften (ze snoept altijd het rood eraf) het blijkt een lachspiegel te zijn, het merkwaardige is dat wij als gedrochten er niet ouder uitzien dan destijds in de speeltuin.

Sophie maakt zich niet zonder moeite los van het verleden en komt in vandaag terecht op de tenen van een voorbijganger, een man van een jaar of veertig, blond en met zorg gekleed. Meer heb ik niet van hem gezien. Zij zegt ‘pardon’ met de klemtoon op par en tegen mij ‘hij lijkt op hem.’

Het stormde zoals het alleen maar in Den Haag kan stormen, een beschaafd geluid maar daarom niet minder hevig. Het huis van Oma schudde er niet van, ook vielen er geen dakpannen af, maar het was te groot om het binnenshuis prettig te vinden behalve in bed misschien, maar hiervoor was de dag nog niet ver genoeg gevorderd. Ik knoopte een eenheidssjaaltje om mijn haren, trok een warme jas en laarzen aan en ging uit. Sophie woonde niet ver van mij af. Ik liep met stevige tred, zodra ik Frankrijk ver-

liet gedroeg ik mij op z'n nederlands, onvermoeid, onversaagd. Ik hield van die striemende wind en regen die tegen mijn gezicht aankletsten, iets wat mijn moeder verafschuwde en waarover Mémé zonder het ooit gekend te hebben met walging sprak uit haat tegenover mijn vader.

Ik nam de lift naar de derde etage van Sophies flat, er was een klopbel maar ook een kruk, ik kon dus zo naar binnen.

Een schemerlamp brandt, de tafel staat gedekt voor twee met een fles wijn en bloemen, op ieder bord een slaatje met mayonnaise, ook ligt er een pakje, een smalle lange doos zoals voor dassen wordt gebruikt. De schuifdeuren naar haar slaapkamer zijn open, het is er donker, de televisie staat aan, ik herken de stem van de nieuwslezer, een eentonig geluid niet vrij van een noordelijk accent.

Op, niet in bed ligt Sophie, naakt, haar lange haren hangen tot over haar blote schouders, de huid is blank en nog gaaf, ze kijkt naar de omroeper, lacht tegen hem en fluistert ‘lieveling’. Ik zie hoe ze haar borsten aanraakt en naar elkaar toeschuift, dan zakt haar hand lager. De speaker heeft inderdaad de trekken van de man op wiens tenen Sophie getreden is, maar hij is jonger en nog blonder.

Er kraakt iets onder mijn schoen, het is een hazelnoot die van de vruchtenschaal is gevallen. Sophie maakt het licht op ‘Caty, wat doe jij hier?’ Ze slaat de sprei om zich heen en komt op me af. Wij zijn nog met z'n drieën, hij, zij en ik.

‘Goedenavond dames en heren’, een knipoogje met beide oogleden, ik kom vanavond dineren, hij draait zijn duimen, lieveling, vat vooral geen kou, strijkt met de linkerhand door zijn haar, je borsten winden me op Sophie,

met zijn rechterhand, blijf zo liggen, beweeg alsjeblieft niet, fronst zijn voorhoofd, ik houd het bijna niet meer uit, we gaan eerst dan pas eten, drukt met zijn pink de punt van z'n neus in, ruim de tafel maar af ik heb een conferentie vanavond, maakt een gebaar of hij een sigaret uitdooft, ik kan vannacht bij je blijven, kucht, doe je ochtendjas aan, denk toch een beetje aan mij, trekt aan oorlel, ik voel me grieperig, heb je citroenen in huis, duimen en wijsvinger vormen een acht, buikpijn, heb je cognac, bijten op de onderlip, zet de tv af je brengt me in de war je maakt me ziedend, ‘en dames en heren hier komen wij bij het einde van de nieuwsberichten’, staande met de vuisten steunend op de tafel, binnen een kwartier ben ik bij je. Dan wenst hij ons welterusten en verdwijnt.

Ze verweet mij niets, misschien voelde ze zich wel opgelucht dat ze hem nu tenminste aan mij had voorgesteld. Ze stond daar nog altijd als iemand die uit een brandend huis was gevlucht.

‘Kleed je aan,’ zei ik ‘ik heb honger, van storm krijg ik altijd honger.’

We zaten tegenover elkaar, ik schonk de wijn in.

‘Doe je zo iedere avond?’

‘Ja want ik weet niet vooruit of hij vrij is of op reis.’

‘En al het eten dat je voor hem in huis haalt, waar laat je dat dan?’

‘In het begin bleef het in de keuken staan tot het bedorven was en dan gooide ik het weg, maar nu breng ik het naar het Leger des Heils.’

‘Je moet bij mij in Parijs gaan wonen, Sophie. Dan komt er zoals je gezegd hebt, vanzelf een einde aan. Dan is die obsessie voorbij.’

Ze antwoordde niet, nam de smalle lange doos naast mijn bord weg en legde hem onder haar kussen.

Ik kreeg een telefoontje van Selma, het duurde wel even voordat het tot mij doordrong wie mij belde, ik had mijn tante en nichtjes na de begrafenis van Oma namelijk nooit meer ontmoet. Mijn vader had mij verteld dat zijn zuster getrouwd was geweest met een voorzanger van de joodse gemeente in het oosten van 't land. Die man zong zo mooi dat hij door een operazangeres geschaakt werd, maar werkelijk geschaakt, weggepikt onder de ogen van vrouw en dochters. Hij, de vrome jood, ging er met een andersdenkende vandoor en zonder dat hij ooit een woord met Tante had gehad. Omdat mijn vader een afkeer had van alles wat met een kerk te maken had (volstrekt volstrekt geen gebedje zeggen Caty), had hij direkt na haar huwelijk het kontakt met zijn zuster tot een minimum teruggebracht en mij als 't ware voor haar en haar kinderen verstopt. Nu belde Selma mij op, wat moest ze opeens van me, ze leefde dus nog, en de anderen?

‘Moeder en Rosa zijn gedeporteerd, Jeanne en ik waren ondergedoken. Jeanne is ziek geworden, we konden geen dokter krijgen, ze is gestorven, ik ben alleen overgebleven. Kan ik bij je komen? Ik heb je naam in 't telefoonboek gevonden.’

Ik sprak met haar af voor de volgende ochtend. Ik was wel nieuwsgierig hoe of dat kind dat mij met haar gehuil op Oma's begrafenis zo jaloers had gemaakt, was geworden. Het bleek nogal mee te vallen, ze was in haar gezicht gegroeid, had nu rossig steil haar maar was wel klein en dik gebleven.

Ze zei ‘kijk eens wat ik draag, zelfs 's nachts houd ik hem aan.’ Het was Oma's gouden armband.

Selma was niet getrouwd had wel een vriend gehad, nu ja een man die om haar gaf maar dat was voorbij, ze was secretaresse en kon misschien een baan in Parijs krijgen bij een nederlandse instantie. Of ik haar wilde aanbevelen, ik had daar natuurlijk veel relaties. Ik antwoordde zonder bewuste reden ‘ik ken je niet en daarom doe ik het niet, trouwens je vergist je, ik heb daar geen belangrijke relaties.’

‘Ken je me niet, ken je je eigen nicht niet?’

‘Ik bedoel je karakter, je manier van leven, van werken.’

‘Zeg Caty hoe heb ik het nou, ik ben geen leugenaar geen hoer en ook geen luiwammes. Maar ik weet wat je dwars zit.’

‘Wat dan?’

‘Dat ik een jodin ben, dat is het, maar ik ben het niet meer, direct na de oorlog heb ik mij laten dopen, luthers ben ik nu. Ik had er genoeg van dat juk te dragen, wat heb ik er mee te maken? Luthers is een fijne godsdienst, ik sla op zondag de kerk nooit over, weet jij of er hier een lutherse dominee is. Want als jij mij niet wilt helpen dan kan hij misschien mijn kruiwagen zijn. Of een andere dominee dat doet er niet toe. En mijn naam zit je dwars hè, Samuel, ook daar heb ik voor gezorgd, officieel heet ik tegenwoordig Samel en ook geen Selma meer maar Anna, Anna Samel. Wil je me nu introduceren?’

‘Neen, nu helemaal niet, want hoe kom je erbij je afkomst te verloochenen.’

‘Dat heb ik zeker van jouw vader die moest er immers ook niks van hebben en gelijk had hij. Met de joden loopt het toch altijd mis dat heeft de geschiedenis je wel bewezen. Maar mijn vader heeft het beter begrepen, die is er bijtijds tussenuit gegaan.’

‘Leeft hij nog?’

‘Neen hij is toch weggehaald, op straat. Die operazangeres heeft zich toen van kant gemaakt, ze was gek op hem. Dat heb ik natuurlijk alles pas veel later gehoord. Dus je helpt me niet.’

‘Neen Selma, Anna.’

‘Caty zet je principes opzij, al zou je 't alleen maar voor Oma doen van wie wij beiden zoveel hebben gehouden.’ Ze haalde een pakje uit haar tas en gaf het mij ‘dit heb ik voor je meegebracht.’ Het was een foto van Oma die ik nog nooit had gezien, ze zat aan haar tafel en speelde patience.

‘Ik heb hem ook, je kunt hem houden.’

Ze voelde dat ik loog ‘van je familie moet je 't maar hebben,’ zei ze.

‘Wij zijn vreemden voor elkaar Selma, vreemden Anna, Anna Samel die ken ik niet, die wil ik ook niet kennen.’ Ik maakte de deur voor haar open.

‘Je bent een rotwijf,’ zei ze ‘een rotwijf.’

Pops vader - een diplomaat - werd naar Engeland overgeplaatst en in de speeltuin namen we afscheid van haar. Met Philip verbleef ze enige tijd in de duivelsplank, tracteerde ons op toffees en betaalde de kogelflesjes, behalve die van Hendrik waar weer een wesp in was. Zoals bij een begrafenis liepen wij allemaal met haar mee tot het einde toe, dat was hier haar huis. Ze gaf ons geen hand maar wuifde een tot weerziens en trok Philip mee de voordeur in.

Wij bleven wachten, het duurde wel een half uur voor hij eruit kwam. Hij zei, terwijl hij zijn mond afveegde ‘ze heeft me gezoend ik wist niet dat zoiets bestond, haar tong hield ik vast tussen mijn tanden en toen hebben we

nog in de gang gevoetbald met de toffees. Dat heb ik beleefd (en hij sloeg zich op zijn borst), ik Philip v.d. B.' Hij rekte zich uit en ging op zijn tenen staan.

'Je moet nu maar Sophie nemen,' raadde ik hem aan.

Hij had er geen zin in 'ik wil een andere Pop, er zijn genoeg Poppen.'

Maar hij vond er geen. En toen stal hij mij van Hendrik zonder dat die er iets van merkte, of de anderen het gezien hebben weet ik niet, het was mijn eerste les in platonisch overspel. Philip groeide ervan, na een paar maanden was hij net zo groot als ik, wanneer ik tenminste een beetje door mijn knieën zakte.

Hij verzamelde postzegels, lucifersdoosjes en stenen, was ijdel en zei dat hij later iets bijzonders wilde worden, wat wist hij nog niet, maar de mensen moesten hem op straat kunnen herkennen.

'Een beroemde atleet?'

'Hoe kan je dat nu vragen Caty.' Hij was zichtbaar teleurgesteld over mijn gering psychologisch inzicht 'alleen bekend worden door iets dat ik met mijn eigen verstand kan bereiken. Ik wil in de krant komen, in alle kranten en een lieve vrouw hebben en kinderen. Van jou Caty.'

'Onmogelijk, ik heb het Hendrik al beloofd.'

Twee maanden later had hij een nieuwe Pop gevonden en liet hij mij in de steek. Het overspel was geëindigd, ik was weer helemaal van Hendrik.

En Stéphane dan?

Mijn vakanties bracht ik nog altijd voor een groot deel in Savoye door. Mémé vond dat ik erg in mijn nadeel was veranderd, wilder was geworden wat werkelijk niet aardig was voor een opgroeiend meisje, slordiger, minder koket

en ga maar door ‘dat is zeker de hollandse invloed die je ondergaat.’

Stéphane had een manlijker gezicht gekregen en zag er nu eigenlijk wel uit als mijn oom. Toen hij me 's nachts kwam halen om mij naar zijn kamer te dragen, voelde ik mij slungelig en belachelijk en ik zei dat ik heus zelf wel kon lopen en sloop achter hem aan. Samen in zijn bed dacht ik eraan dat Hendrik op een dag precies zo met me zou doen, misschien nog verder gaan. Waarom zou ik eigenlijk niet bij Stéphane blijven, in Frankrijk kreeg ik immers nooit heimwee naar Holland maar omgekeerd wel.

‘Wat heb je met de flora gedaan Caty?’ vroeg hij.

‘Ik ben Myosotis,’ zei ik ‘en mijn vrienden zijn familie van Guttiferae, Crepis, Hieracium en Lolium.’

‘En de botaniseertrommel?’

‘Daar doet mijn moeder belegde boterhammen in als ik naar de speeltuin ga.’

‘Waar smaakt dat naar een belegde boterham?’

‘Naar pindakaas, rookvlees en chocolade.’

‘Heb je dan nooit planten gezocht om te determineren?’

‘Ik heb er geen tijd voor,’ loog ik ‘de school is veel moeilijker dan in Parijs, die taal is zo lastig.’

Ja dat begreep hij ‘en wie zijn die vrienden?’

‘Philip, Hendrik, René en Broer.’

‘Vier, vier tegelijk?’

Hij trok me tegen zich aan ‘het duurt niet zo lang meer voordat we samen kunnen trouwen,’ fluisterde hij.

Als Mémé opstond deed ze over haar nachthemd een bonte boezelaar heen, gaf de dieren voer, warmde de koffie, zette boter op tafel, rolde het brood uit een katoenen doek (om het zacht te houden) en haalde een pan met aardap-

pels die zij schilde terwijl ze op ons wachtte. Pépère zat al in zijn rieten leunstoel, ik geloof zelfs dat er nachten waren dat hij helemaal niet naar bed ging. Hij was zo langzamerhand verdronken in de alcohol, sprak weinig meer, liep nog minder maar lachte tegen een vol glaasje.

Op die warme zomerochtend lagen opeens Mémé en pan op de grond. Toen Stéphane haar wilde helpen om weer op te staan was 't al niet meer nodig, een hartverlamming, een prachtige dood volgens de dokter. Ik belde mijn moeder op, ze zou direkt komen. En toen probeerde ik het verdriet dat ik bij Oma's heengaan had gekend terug te halen, maar het kwam niet. Was het omdat ik nu ouder was of had ik nooit echt van Mémé gehouden? Stéphane was helemaal van streek, hij huilde als een kind en Pépère bleef in zijn stoel zitten en schudde met zijn hoofd.

Mijn moeder kwam juist op tijd voor de begrafenis. Op het kleine kerkhof waar ik zo vaak langs de graven was gelopen om de namen te lezen en de Jeans en Michèles te tellen (Mémé heette Clotilde, daar waren er maar twee van, zij werd dus de derde) bleef ik ook onberoerd. Stéphane was nu rustig en stond hand in hand met zijn zuster, zo heeft zij hem vroeger ook naar school gebracht, dacht ik. Thuis ruimden ze samen Mémé's bezittingen op, mijn moeder nam verschillende voorwerpen mee, bijous, ongebruikt linnengoed en zelfs een bontjas die nooit gedragen was ‘herinneringen aan mijn jeugd,’ zei ze. Juist toen ze terug wilde gaan (‘Caty wil je mee?’ ‘Neen ik blijf nog wat bij Stéphane en Pérère’) was Pépère niet meer wakker te krijgen. Er stond een lege fles naast hem die een paar uur geleden nog vol was. Weer kwam de dokter, hij sprak nu niet over een prachtige dood maar zei ‘dit is een zelfmoord, u vergist zich als u denkt dat hij zijn verstand niet meer

had, dat hij niet beseft heeft dat zijn vrouw niet meer terugkomt, hij voelde het zoals een dier het zou voelen, hij wist precies hoeveel drank hij kon verdragen en hield zich eraan, vandaag heeft hij die fles expres leeg gedronken.'

Dat werd de derde begrafenis in mijn leven, Pépère heette Alphonse, daar waren er een half dozijn van op het kerkhof. Clotilde en Alphonse lagen nu naast elkaar in 't zelfde graf, de bloemen waren nog niet verwelkt en werden na afloop van de plechtigheid weer op het zand gelegd met wat verse erbij. Stéphane huilde opnieuw maar het was nog om Mémé want om Pépère had hij nooit veel gegeven, 'louter toeval' zei hij altijd 'dat dit mijn vader is geworden, een kwestie van een sekonde maar wie brengt mij het bewijs dat die sekonde hem toebehoorde?' Hoe dat met die minitijd zat was nogal moeilijk te begrijpen, maar dat een vader meer toeval is dan een moeder nam ik wel aan.

Over erfenissen had ik nog nooit nagedacht net zo min als over geld, huurkwitanties, gas- en elektriciteitsrekeningen en belastingbiljetten. Dat was de afdeling van mijn vader, daar werd nooit over gesproken maar het bleek toch zo belangrijk te zijn dat mijn moeder er nog een week voor bleef. Tenslotte vertrok ze met een enorme rieten mand van Mémé waarin een deel van de roerende goederen mee naar Holland reisde. En bij het afscheid gaf ze Stéphane de raad om nu eindelijk maar eens te trouwen, er waren genoeg meisjes in zijn omgeving, dat haar eigen dochter die plaats zou kunnen innemen kwam niet in haar op.

En toch meende Stéphane het toen hij zei 'de dood van mijn ouders heeft het huis zo leeg gemaakt Caty, als we nu eens toestemming voor een huwelijk vroegen, want waarom zouden we eigenlijk nog wachten?'

‘Ik ben toch nog een schoolkind’ (een speeltuinkind).

Stéphane lachte ‘je hoeft geen professor te worden maar ook geen boerin, je zult niets anders moeten doen dan mij lief te hebben en aan 't hoofd te staan van het bedrijf. Als je 't prettig vindt neem ik er wat vrouwelijk personeel bij. Madame Dumoulin, Madame Caty Dumoulin, eindelijk zal je nu française worden.’

‘Ga liever slapen, je bent zo rood, misschien heb je wel koorts.’ ‘Haal de thermometer eens.’ Ik stak die onder zijn arm ‘daar niet,’ zei hij.

‘Onder je tong?’

‘Hier’ en hij trok zijn pyjamabroek uit. Ik zag voor het eerst zijn naakte onderlijf. Toen ik klein was en hij en zijn personeel hun pantalon lieten zakken, keek ik immers niet maar ging lezen. Nu keek ik wel, dit behoorde dus bij een man, om zoiets te vinden liep Odile in Pigalle rond, was mijn moeder met mijn vader getrouwd en probeerden de meisjes de jongens in de speeltuin te zoenen. Het was ongeveer niets, maar toen ik de thermometer in zijn billen draaide werd het iets.

‘Caty chérie,’ zuchtte hij.

Nog geen uur later had ik mijn bagage gepakt. Ik ging naar hem toe en zei ‘ik ga weg’. Hij dacht dat het een grap was maar toen hij merkte hoe ernstig ik bleef, en misschien ook hoe somber ik er uitzag, begreep hij dat ik vertrekken wilde en alles voorbij was, kapot door een beetje koorts en een thermometer van driehonderdvijftig (oude) franken. Hij ging zijn bed uit en greep me vast ‘blijf,’ smeekte hij ‘blijf alsjeblieft Caty, je bent te jong om alles te weten wat een man kan, ik bedoel hij kon dat, maar hij kan ook dit, anders had ik je niet gevraagd om mijn vrouw te worden. Caty laat me niet alleen, vroeger trok

je je toch ook niets aan van wat er gebeurde.'

'Vroeger was ik een kind.'

'En je zei juist dat je nog een schoolkind was.' Hij begon weer net zo te huilen als aan het graf van Mémé 'dat zijn er drie tegelijk die mij verlaten.'

'Je hebt goede vrienden en mijn moeder zal je heus nooit vergeten.'

'En wat vertel je haar dan als je opeens thuis komt? Dat kan toch niet. En alles door dat stomme ding.' Hij pakte de thermometer en gooide hem op de grond, het balletje kwik rolde onder zijn bed.

'Als u opstaat vergeet dan niet uw pantoffels aan te doen, er liggen overal glasscherven, oom Stéphane.'

Hij sneuvelde op de dag dat Nederland in oorlog kwam. Een van zijn kameraden stuurde het bericht aan mijn moeder. Zij ontving het pas veel later via het Rode Kruis, ze wilde illegaal vertrekken maar durfde niet omdat ze dan misschien niet meer naar Nederland terug zou kunnen.

'Wat zou je er ook moeten doen,' zei mijn vader.

'Het gaat niet om mijn broer, die ligt nu toch in een massagraf, maar om ons huis, ons land, onze bezittingen, want in die vrienden waaruit zijn personeel bestaat heb ik niet veel vertrouwen.'

Het was de eerste keer dat ze het hier over had. Toen ik een jaar of acht geleden onverwacht uit Savoye thuis kwam en ik haar wilde zeggen waarom ik opeens was weggelopen en waarom ik er nooit meer naar toe wilde gaan, stuitte ik op zoveel (geveinsd?) onbegrip dat ik tenslotte zoiets vertelde als 'ik hield iedereen van 't werk af, zonder Mémé was het maar lastig zo'n meisje in huis, als er eens wat met me zou gebeuren wiens schuld was het dan.'

En zij ‘je hebt er goed aan gedaan Caty, maar dat is nog geen reden om Stéphane nooit meer te ontmoeten, hij is erg op je gesteld en als jij niet gaat dan komt hij heus wel hierheen.’ Dat deed hij ook, meerdere malen zelfs, ik gaf hem de kans niet met mij alleen te zijn, overdag was dit geen probleem en 's nachts maakte ik de deur op slot, ik hoorde hem wel aan de kruk morrelen, maar lang durfde hij dat toch niet vol te houden. Ik noemde hem toen weer Stéphane maar later oom Stéphane of oom.

Pop II was wat je noemt een allerliefst meisje, toegewijd en onderdanig, ze sprak Philip nooit tegen en keek hem bij elk woord dat hij sprak met verrukking in de ogen. Hij nam haar mee naar Ville de Paris zoals hij mij had willen meenemen. Dat hadden zijn ouders waarschijnlijk meer gewaardeerd omdat ik nog vijftig procent joods bloed bezat, Pop II was van huis uit protestant-kerkelijk, maar haar deftige afkomst (haar vader was een neef van de burgemeester en zelf rechter) maakte veel goed. Hoe haar familie tegenover deze jeugdverbintenis stond die tot een huwelijk leidde is mij onbekend. Ik had weinig konversatie met haar, ze antwoordde altijd met ja of nee of dat is mooi.

‘Ja die zijn mooi Caty. Mag ik ze passen of liever niet?’ Het waren zilveren oorbellen met een blauw steentje erin, ik had ze van verjaarsgeld gekocht ‘liever niet,’ maar ze haalde ze toch uit het doosje.

‘Zie je wel, ik heb er expres gaatjes voor.’

‘Die zijn overbodig, je kunt ze zo aan het lelletje hangen.’ Dat deed ze ook.

‘Geef ze nu maar terug, ze staan niet bij de kleur van je haar’ (ik zag dat ze van een de sluiting had gebroken).

Maar tussen haar dunne vingers dacht ze 't te camoufleren, ze legde ze vlug terug in het doosje en sloot het.

Het vrouwtje van de oorbellen dat is Pop II altijd gebleven. Vóór alles vrede is haar devies, vrede door uitvluchtjes, leugens en lafheid en stellig ook door een zekere wijsheid want om met en naast Philip te leven is een opgave geweest die niet velen volbracht zouden hebben. Pop II heeft nu haar zilveren bruiloft al achter de rug. Met veel klatergoud en geschitter voor de buitenwereld want Philip heeft het bereikt, hij is iets bijzonders geworden, een man besproeid met eerbetoon, binnenkort zal hij zijn kleermaker opdracht moeten geven colberts met twee paar revers te maken om alle lintjes, rozetjes, lusjes en knoopjes te kunnen bevestigen.

Ik, Philip v.d. B., ben een onderscheidene, God alleen weet met hoeveel list en moeite ik zo ver ben gekomen, ze hebben me altijd verteld dat ik een formidabel stel hersens heb, ik heb ze gebruikt zoals het mij goed leek, daarvoor heeft men mij begrip en erkentelijkheid betoond. Vijanden hebben mij in lovende speeches toegesproken en vrienden hebben zich hiervan onthouden.

Ik ben een onderscheidene maar wanneer ik vanmiddag met mijn auto uitga dan word ik een automobilist zonder list en moeite, en als mijn dochter drie keer per dag onder de douche staat dan verontrust mij dit want dat is niet voor niks, ze kan mij niet wijsmaken dat ze drie keer per dag vuile voeten krijgt, dus misschien (God beware mij daarvoor) is ze op weg een lichtekooi te worden zonder list maar met veel moeite, omdat Pop II en ik haar toch in alle maatschappelijke deugden hebben opgevoed.

Op de achtste maart sneeuwt het nog, twee dagen later

is die sneeuw in lenteregen overgegaan, Philip voelt de weersverandering in zijn linkerarm ‘die werkt als een barometer,’ zegt zijn dokter ‘wat zijn verder uw klachten?’

‘Ik ben niet goed meer.’

‘Niet goed meer?’ Hij konstateert inderdaad een te lage bloeddruk, een latente infectie, bloedsomloopstoornissen, te veel cholesterol en te weinig vocht in de traanklieren. ‘Het trieste resultaat van een overladen leven waarde vriend, vergeet niet dat er jaarlijks tweeënvijftig weken bijkomen. Kalmpjes aan, u hebt een aardig vrouwtje dat moet zo langzamerhand toch wel genoeg voor u zijn. Jullie mannen van om en bij de vijftig willen alles nog eens overdoen voor het te laat is, maar is het niet al te laat?’

Philip heeft zijn ruitewissers laten aanstaan, hij vraagt zich af wat ze in zijn afwezigheid elkaar verteld hebben, want het is belangrijk voor hem om naar Aki en Uki te luisteren. Aki zit links en Uki rechts, hun stemmen gaan in elkaar over, hij kan nooit goed onderscheiden wie of er spreekt maar samen vormen ze een zin die meestal een waarschuwing, een initiatief, of hoon inhoudt. Soms is het de eerste regel van een brief, een souvenir of alleen een anekdote. Het gebeurt wel eens dat hij er genoeg van krijgt, dan zet hij ze zonder meer af al stortregent het ook. Maar onlangs op een droge zondagmiddag ging hij met zijn zoon naar buiten en liet Aki en Uki praten. Ted vroeg of hij besodemieterd was ‘Paps voel en zie je de zon misschien niet?’ Hij kon hierop moeilijk antwoorden dat hij iets van Aki en Uki te weten moest komen, maar denkende aan zijn perfekte Ville de Paris-edukatie zei hij verontwaardigd ‘wat een brutaliteit om je vader zo aan te spreken als hij per vergissing op een verkeerd knopje drukt.’

Nu rijdt hij en luistert. Eerst naar onsamenhangende klanken en woorden zonder betekenis br en hie en tui, brrhietui, brrrhietui, het gewone verloop, ze willen hem plagen, nieuwsgierig maken, maar dan zeggen ze, wat een dokter, wat een dokter toch, pas nu maar op vent, pas nu maar op vent, je bent niet goed meer, ben je niet goed meer, vrouwenjacht taboe, vrouwenjacht taboe, geen meisjes in bed, oude typistes nemen, oude typistes nemen.

‘Is er geen ander nieuws vandaag?’

Ja, een heel nieuw woord. Psychomatose.

‘Wat betekent dat?’

Hij is al dicht bij zijn huis. Aki en Uki brommen nog, dan hoort hij duidelijk, zo duidelijk als ze bijna nooit spreken, zoek een schertshoekje, zoek een schertshoekje, wacht er niet mee, wacht er niet mee, zoek een schertshoekje, zoek een schertshoekje.

‘Waar is moeder?’ roept hij voor de deur van de douchecel want zijn dochter staat er weer onder met haar vuile voeten.

‘Naar een herdenkingsdienst voor Mevr. Ter R.’

‘Wat? Draai die kraan wat zachter.’

‘Een jaar geleden viel ze van haar paard.’

‘O Martha bedoel je, is die al een jaar dood? Dat is toch niet mogelijk.’

‘Ja Paps, maar laat me nu toch, ik krijg het koud.’

Wat zou hij met haar moeten doen wanneer hij haar niet zou laten, al is zijn laatste overwinning dan ook precies een jaar ouder dan Janine ‘haast je vooral niet.’

Zoek een schertshoekje, hij loopt door de kamers, door de gang, in de keuken, naar de w.c., vlug voordat iemand hem zal kunnen zien. Ted is er niet maar kan zo weer thuiskomen, Janines voeten moeten nu bijna schoon zijn,

Martha is herdacht, Pop II op de terugweg. Hier is het, ik heb het gevonden het schertshoekje, op deze lange gangmuur gedeeltelijk bedekt door de zijkant van een friese klok en van een Biedermayerkast. Eindelijk zullen ze uit hun kartonnen hulzen verlost worden de diploma's (hij weet er geen beter woord voor) waarop in krul-gestileerde of gewone letters geschreven staat om welke reden hem de betreffende onderscheiding is toegekend. Met een naïef gebrek aan eerbied heeft Pop II ze zonder in te kijken in een la gestopt. Daar liggen ze door elkaar, verjaarde en recente.

In de nacht is Philip voorzichtig opgestaan en is naar de la gelopen die hij heeft opengeschoven. Hij heeft toen alle diploma's uit de hulzen genomen en is tot drieëntwintig gekomen. Er zijn er ook bij van de lagere school en van het gymnasium, van zwemmen en jeugdvioolconcours, zelfs van de mooiste stenenverzameling. In een serie belangrijke woorden zijn drie voornamen vermeld: Philip naar zijn vader, Abram naar zijn grootvader de marskramer en als derde Simon in geval hij geen broertje zou krijgen die naar de andere grootvader genoemd zou worden, een niet overbodige voorzorgsmaatregel want dat broertje is nooit komen opdagen. Op sommige diploma's staan uitsluitend zijn initialen P.A.S. (PAS voor de toekomst?) Het papier is glad of ruw of tussen glad en ruw in, de hulzen ruiken naar het hout van de la maar in de geur die verspreid wordt is een grote variatie. Philip, met z'n neus erop en dichte ogen, speelt het spelletje van herkenning, deze kwam in mijn bezit door een rijtje kruiwagens, die door een serie toevalligheden of is misschien toch door werken verworven.

Zo nu en dan komt er een van de drieëntwintig in een

gesprek te pas. Het zijn dan vooral de laatste waarover het gaat ‘zo, zo, bent u in het bezit van die onderscheiding, ik kan onmogelijk zeggen dat het mij verrast dan zou ik liegen, ik had eenvoudigweg niets anders van u verwacht. En let op mijn woorden, dit is op lange na het einde niet.’

Schertshoekje, een Aki-Uki-samenstelling van twee woorden. Schertsen twee mensen in een hoekje? Schertst een enkel mens in een hoekje? Als iemand schertst dan laat hij zich graag horen. Als er met scherts geantwoord wordt schertsen er twee, is er dan reden voor een hoekje? Misschien wel, het ligt er maar aan hoe ze schertsen, met woorden of voorwerpen. Zoek een schertshoekje. Maar hij heeft het toch al gevonden. Wat nu? Wanneer Philip de gevulde hulzen weer in de la wil terugleggen zegt dat formidabel stel hersens hem dat er verband moet bestaan tussen schertshoekjes en diploma's. Waarom zou hij anders midden in de nacht zijn opgestaan? Hij zal dus aan Aki en Uki vragen wat er verder gebeuren moet. Hij trekt een jas over zijn pyjama gaat naar de garage zet de motor aan drukt het ruitenwissersknopje in en luistert. Aki en Uki geeuwen ze zijn uit hun humeur omdat ze in hun slaap gestoord worden, ze brommen, ik wil weer slapen, ik wil weer slapen, Pop II wordt wakker, Pop II wordt wakker, en heel duidelijk nu, op de muur hangen, op de muur hangen. Weer geeuwen en dan niets meer.

Waar zijn punaises, drieëntwintig maal vier punaises want ze mogen elkander niet raken. De muur is niet hard het werk schiet op een behanger staat zijn leven lang zo tegen een muur aan te gapen al gaapt die misschien niet zoals hij, maar gapen doet ie. Nog acht, nog vijf, nog een, de laatste onderscheiding is een vervalst judo-diploma uit

zijn speeltuinperiode, van Broer gekocht tegen drie weken zakgeld, verzamelen zit in je bloed of niet. Hij schuift met vertraagde schaamte de Biedermayer er voor.

Philip heeft het koud gekregen, zijn rug is stijf geworden, zijn vingers tintelen van de ongewone handenarbeid. Hij kruipt weer in bed.

'Wat woeldet gij toch,' zegt Pop II met een droomstem en doet het licht aan 'hemeltjelief, wat ben je bleek.'

'Zo ook?' Hij draait zijn gezicht naar de andere kant.

'Iets minder, Philip je bent misschien wel bezig oud te worden, dat gaat zo maar zeggen ze als je boven de vijftig komt, je hoort tegenwoordig zoveel naars vooral van mannen die opeens dood gaan. Als dat jou gebeurt wat moet ik dan doen met de kinderen?'

'Janine zal wel gauw trouwen.'

'Laat ze toch vooral een goed huwelijk doen, hoe kan ik daar nu achterheen zitten als jij er niet meer zou zijn?' Ze kruipt dicht tegen hem aan.

'Wat is dat voor middemachttaal, Popje?' Hij gooit zijn pyj amabroek over de lampekap en streelt haar borsten, verdroogde kinderballonnetjes, en streelt haar verder tot ze zachtjes miauwt. Voor de rest heeft hij geen fut meer, trouwens hij is toch nooit te weten gekomen of ze er wat aan vond, misschien redeneerde ze wel als hij maar denkt dat ik gelukkig ben is het oké.

'Niet weggaan,' zegt ze.

'Waarheen?'

'Ik wil niet alleen blijven ik vraag het je weer, laat Janine toch vooral een goed huwelijk doen.'

'Ik laat niks, zij doet het of doet het niet en wat bedoel je eigenlijk met een goed huwelijk?'

'Niet met een kruidenier bijvoorbeeld neen in geen ge-

val met een winkelier.'

'En Ville de Paris dan, jij hebt zelf de zoon van een winkelman getrouwd, de kleinzoon van een marskramer.'

'Ville de Paris dat was geen winkel, alleen de naam al zei het, dat was een hele stad met de mooiste etalages, dat was jij.' Zoveel vrouwelijke logica windt hem op. Pop II laat zich nemen, ze miauwt nu harder. Nog geen vijf minuten later draait hij zich om, zijn gezicht in de richting van het kersverse schertshoekje.

Van Zus herinner ik mij behalve enkelbreuk met Sophie en een gezondheidszadel ook nog dat ze mij eens verteld heeft hoe erbij een oom en tante in Duitsland waar ze haar vakantie doorbracht, soms 's ochtends op haar ontbijtbord een dood vogeltje lag. Als ze er een aanmerking op maakte, zei oom 'Seh' mal unsere Kinder, sie sind ja ganz stolz dass der Vati jeden Tag mit gutem Erfolg auf der Jagd geht. Bei uns ist das ja eine Freude und zugleioherzeit kann man sich dann jung daran gewöhnen wie der Tod aussieht. Brauchst es ja nicht auf zu essen.' Welneen, zo wreed was Oom nu ook weer niet want voor het brood op tafel kwam waren de vogels al verdwenen, de zeldzame en niet verminkte gingen in een zak die de baas van een opzetterij kwam halen en waaruit hij dan weer een keuze deed zoals alleen een expert dat kan doen, de andere werden in de vuilnisbak gegooid, zo maar zonder krant er om heen.

Als het grauwe uit Zus' gezicht verdween, kon ze zelfs mooi zijn, maar ze leek veel ouder dan de andere speeltuinkinderen. Ze droeg schoenen met hoge hakken en rook naar parfum, was groot, had brede schouders en grote voeten wat nu modern is maar waarom ze destijds bespot werd. Ze was overigens ook haar tijd vooruit of

misschien alleen maar te vroeg geboren want vandaag zou zij bijvoorbeeld de vrouw zijn voor een public-relations baan, ze kon imponeren en sprak gemakkelijk.

Maar om die oom niet te vergeten, hij had juist het tegenovergestelde bereikt van wat zijn doel was, Zus bleef vaak uren met de roeiboot op het water om vogels te bekijken en te beluisteren alsof ze vergiffenis wilde vragen voor het kwaad dat hij hun aandeed ‘ze laten zich toch niet uitroeien,’ zei ze tegen hem.

Later, heel veel jaren later toen ik een weekend in Overijssel doorbracht, ontmoette ik haar op straat en herhaalde ze dezelfde woorden toen we over joden spraken. Ik had haar meteen herkend, maar zij herinnerde zich eerst mijn naam niet, wel vroeg ze ‘ben je eigenlijk met Hendrik getrouwd?’

‘Gelukkig niet. Ik heb gehoord dat hij in Indonesië is gestorven.’

‘Misschien wel gestoken door wespen.’ We lachten allebei.

‘Van de doden geen kwaad maar ook geen onverdiend goed. Je bent niet veel veranderd Zus, je ziet er alleen wat gezonder uit.’

‘Jij bent Caty, Caty van Duyn!’ In hoeverre het haar werkelijk plezier deed mij tegen te komen na een lang leven dat ons gescheiden had en waarin ik zelden aan haar had gedacht en zij misschien nooit aan mij, heb ik niet geweten, wel zei ze meteen ‘wil je bij mij logeren, ik heb een huis aan de IJssel.’

Ik liet het haar geen twee keer vragen, we namen een taxi, haalden mijn bagage uit het hotel en onderweg vertelde ze mij dat ze een zoon had maar geen man ‘ik geloof dat ik nooit werkelijk van iemand heb gehouden dat is

natuurlijk een groot gebrek maar heeft ook voordelen, je verliest jezelf niet en je wordt, wanneer een minnaar je voorgoed verlaat of je gooit hem er zelf uit, nooit wanhopig. Maar er blijft toch een leegte, vooral in de tussenperiodes merk je dat, je neemt je dan wel voor, nu is het voorbij ik wil er geen meer en ik heb er ook geen meer nodig, je probeert jezelf ervan te overtuigen dat een verhouding op den duur net zo eentonig wordt als een huwelijk, maar na een paar maanden hoogstens een half jaar, krijg je toch van dat alleen zijn ook weer genoeg.'

'Vind je dan zo gemakkelijk een ander?'

'Een kwestie van een paar telefoontjes.'

'En die zoon van je?'

'Bij zijn geboorte verbrak mijn familie alle relatie met mij, maar ik had mijn vaders erfdeel al gekregen. Bovendien werkte ik op een kantoor zodat ik ruim kon leven. Ik nam voor Joost een verzorgster en ik geloof dat het mijn gelukkigste tijd is geweest. Zijn vader was vrij en had met mij willen trouwen, ik weigerde ik hield niet genoeg van hem om mijn onafhankelijkheid op te geven.'

Het eerste wat ze mij in haar huis laat zien is haar balkon waar tamme duiven lopen. Er staan op twee lage tafeltjes twee lege kooien 'in die linkse,' zegt ze 'woonden de parkieten Pieter en Nelia, in de andere zes vogels, vier uit Bengalen, Tsin, Tsien, Tsijn en Tsoen, en nog twee, de weduwe Snopke en Otto.'

Opeens begint ze te huilen, het past niet bij haar, ze houdt er ook gauw weer mee op 'je denkt natuurlijk dat mijn tranen voor Joost zijn, hoe kan je het ook weten dat ik nu niet meer om mijn zoon huil die Marc, de vader, mij toen 't kind zes was, heeft afgenomen door vervalsing van

papieren waarin stond dat hij hem had erkend maar ik niet. Veel kon ik er als vrouw alleen niet tegen doen, er is nog een proces over geweest maar hij heeft zoveel relaties dat hij 't wel winnen moest. Joost lijkt op zijn vader, heeft dezelfde gebaren dezelfde reacties, is zo helemaal zijn zoon. Hij woont nu bij hem en komt eenmaal per maand hier, soms ook in de vakantie.'

'Houdt hij van jou?'

'Als we samen zijn is hij heel hartelijk, zodra hij weer weg is lijkt het wel of hij mij vergeten heeft. Hij schrijft bijvoorbeeld nooit, ik kan hem drie brieven sturen, antwoord komt er niet.'

Nu huilt ze weer, ik wil haar troosten maar ze loopt weg naar het balkon toe en blijft staan tussen de twee lege kooien. Voor ons stroomt de IJssel in het licht van een voorjaarsavond. Een duif komt op haar schouders zitten. Ze beweegt niet 'ik heb je toch al gezegd dat die tranen niet voor Joost zijn en zeker niet voor Marc.'

'Huil je dan om die lege kooien?'

'Kom, laten we naar binnen gaan Caty, als je naar me wilt luisteren dan ben ik er wie weet voorgoed vanaf, ik heb het nog nooit aan iemand verteld. Toen het gebeurd was heb ik namelijk aan Joost gezegd dat ze te veel rommel maakten en ik ze daarom had weggegeven en ook omdat ik mij zorgen maakte als ik op reis ging en een ander hen moest verzorgen. Otto zong altijd hetzelfde wijsje, het leek op het geluid van een plasje dat in water druppelt. Hij was erg gehecht aan zijn zwijgende weduwe, als het donker werd gingen ze naast elkaar zitten om zo de nacht door te brengen. Tsin, Tsien, Tsijn en Tsoen waren elkander niet zo trouw, daarom tjilpten en floten ze mis-

schien wel de hele dag. Pieter en Nelia leefden hun egoistische parkietenbestaan, een boeiend voorbeeld van een voortreffelijk huwelijk. Voor die twee was ik alleen maar de mekaniek van het voerbakje, de andere zagen mij als een onbekende reuzevogel. Ik zong voor hen, soms zette ik de kooien onder de warme douche, Snopke hield niet van water en verstopte zich achter Otto. Tsin, Tsien, Tsijn en Tsoen kirden van pret, Pieter en Nelia raakten in paniek mij wond het op ze drijfnat te zien, bezig hun veren uit te schudden.'

'Zijn ze er nooit ziek van geworden?'

'Neen, maar met Otto ben ik wel een paar maal naar de dokter geweest, hij had iets aan zijn oog, ik moest het iedere dag schoonmaken, het was niet moeilijk om hem te vangen ik hield hem in mijn linkerhand en met de rechter streek ik dan de zalf op het zieke plekje (tegen zichzelf "toen was het toch niet moeilijk, toen was er nog niets.") 's Avonds bracht ik ze naar de keuken, eerst Pieter en Nelia, hierna de andere. Ik dekte ze af met een zwarte doek "goede nacht," zei ik, en Otto keek me dan aan alsof hij vragen wilde, waarom ga jij eigenlijk niet met ons op stok er is plaats genoeg, die bengalezen kunnen best wat opschikken. 's Ochtends als ze mijn stappen op de gang hoorden begonnen ze te zingen en te tjilpen ze waren blij dat hun grote vogel weer daglicht, voer en drinken te voorschijn haalde.

Het was augustus, dertien augustus, Joost was juist een paar dagen hier geweest, hij was gelukkig dat hij weer weg mocht en wuifde nog even op de hoek van de straat met zo'n vrolijk gezicht als ik anders nooit van hem te zien kreeg. Ik zat in deze stoel, de kooien stonden daar precies zoals nu en ik bleef maar zitten ik kon er niet toe komen

om ze binnen te halen, het laatste vogelspel van de dag tussen waken en slapen boeide me. Toen het begon te regenen liep ik zachtjes naar hen toe om ze niet te laten schrikken.'

Ze klimt op een tafeltje en zoekt naar iets op de bovenkant van de boekenkast, dan gaat zij op de grond liggen en beweegt haar handen onder de divan. Nu staat ze naast mij op het balkon 'kijk, zo pakte ik de kooi van Otto en Snopke bij het handvat, maar door een foute beweging of gleed ik misschien uit, stootte ik tegen die van Pieter en Nelia en verloor mijn evenwicht, scherven, piepen, fluiten, ik schreeuwde en sloeg de deuren dicht. Ze vlogen door de kamer maar ze waren er niet allemaal, ik zag Tsien en Tsoen op een vensterbank en Otto in de boom vlakbij. Pieter en Nelia waren verdwenen.'

'Ellendig Zus,' zeg ik 'maar heb je het je werkelijk zo aangetrokken dat je er nu nog van overstuur bent, wie weet hebben de vijf die je niet vangen kon weer een goed tehuis gekregen.'

'Onmogelijk, want ik heb overal in de buurt naar hen gevraagd, ik heb een advertentie gezet en ze zelfs opgegeven als verloren voorwerpen.' Ze begint weer te zoeken, ik begrijp nu dat ze denkt ergens nog wat resten te vinden 'maar drie heb je toch wel kunnen vangen, waarom heb je die dan niet gehouden, de andere had je er toch weer bij kunnen kopen.'

'Vogels koop je niet ze worden in je hand geboren en sterven erin. Eerst ving ik Tsoen, hij beefde, ik sloot hem in mijn vuist, toen ik die weer opende bewoog hij niet meer. Tsin klampte zich vast aan het gordijn en viel, voor hij kon wegvliegen greep ik hem, tussen duim en wijsvin-

ger kneep ik zijn keeltje dicht. Ik legde hem naast Tsoen op het witte tafelkleed. Maar Snopke was niet te vangen, ze zat te hoog en zodra ik naderde fladderde ze weer weg. Ik probeerde een doek over haar heen te gooien, het lukte niet. Op mijn bureau lag een steen die Joost eens voor mij uit de bergen had meegebracht, ik gooide die naar haar toe, toen viel ze op de tafel. Drie dode vogels samen op een wit kleed.'

'Genoeg,' roep ik, maar ze praat verder, daarna had ze de balkondeuren weer geopend, Tsien en Tsijn kwamen niet terug maar Otto was naar binnen gevlogen.

'Begrijp je Caty, Otto is hier in huis en ik heb hem nooit meer kunnen vinden.' Ze gaat weer op een stoel staan en beweegt haar vingers achter een schilderij 'alles vergeefs hij heeft zich goed verstopt.'

'Luister nu eens Zus, je moet dit vergeten, dat Otto in je huis zou zijn is nonsens dan had je hem heus wel gezien. Als je zo aan vogels gehecht bent, waarom koop je dan toch geen nieuwe, ze lijken toch allemaal op elkaar.'

'Dat kan niet, dat heb ik je toch al uitgelegd en daarbij ik was hun reuzevogel, zij hadden mij nodig.'

'Die andere zullen jou ook weer nodig hebben, ze kunnen moeilijk zelf hun zaadbakje vullen. Wat heb je tenslotte met die drie dode gedaan?'

'Zoals Onkelchen, in de vuilnisbak gegooid, maar niet voordat ze begonnen te stinken.'

Ik sla mijn arm om haar heen. Als ik verliefd had kunnen worden op een vrouw dan zou zij het geweest zijn, zoals ze nu was, niet de Zus uit de speeltuin tegen wie de duitse lerares zei... du bist es und nicht die Sophie, maar deze Zus, groot, rechtop, met een gezicht van een tragédienne.

‘Vergeet ze nu maar,’ zeg ik weer ‘en probeer wat meer te zijn voor Joost.’

Ze antwoordt ‘ik heb ze vermoord.’

Haar slaapkamer is beneden, ze zakt weg in een fauteuil. Ik kleed haar uit en rits en knoop alles veel handiger los dan ooit een man het zou kunnen doen. Haar lichaam verrast mij, haar huid is strak en gespierd, het had een lichaam van een vrouw van dertig kunnen zijn. Als ik haar bustehouder naar beneden laat glijden raakt mijn hand haar borsten die ik streel. Ik schuif haar in haar pyjama (er zijn pyjama- nachthemden- en truitjesvrouwen en nog andere die een jasje van hun man aantrekken of naakt onder de dekens kruipen). Zus is het prototype van een pyjamavrouw, uit haar smalle bekken is Joost gekropen, haar zoon van wie zij minder houdt dan van de acht dode vogels die ze voor een klein bedrag weer kopen kan zonder dat iemand ooit zou zien dat de bevolking van de kooien een verwisseling had ondergaan, evenmin als een weduwe van de Betuwe van een weduwe van de Veluwe is te onderscheiden.

‘Wil je dat ik je je bed indraag?’

Ze spreekt, gelukkig ze spreekt, ze knikt niet alleen ja maar zegt het ook, hoewel bijna onverstaanbaar. Ik sla de dekens open, ze glipt eronder alsof ze van broekslijtelaar glijdt. Ik zie nu alles minder somber in, ze zal er wel overheenkomen, ik zal het hele weekend bij haar blijven. Ik geef haar een nachtzoen, met mijn wimpers knipper ik over haar wang.

‘Weet je nog wel van kapelletje?’ Ja dat herinnert ze zich nog, als een van de meisjes van de speeltuin boos was geweest op een ander moest die het met een kapelletjeszoen weer goedmaken.

‘Nog eens?’ Ik doe het net zo lang tot ze lacht.

Mijn kamer is op de derde etage. Ik val meteen in slaap, als ik wakker word tekent de zon figuurtjes op de muren en speelt in mijn haar net als in de meisjesboeken uit mijn jeugd. Ik weet eerst niet waar ik ben tot ik het stromende IJsselwater hoor. Ik zoek naar mijn horloge, ik had het aangehouden, het ligt nu aan 't voeteneinde van mijn bed op 13 minuten voor 3 staat het, ik wacht even maar het wordt geen twaalf en omdat het in huis stil is, probeer ik de draad van mijn droom weer op te nemen, het lukt me jammer genoeg niet. Zus heeft me niet gewekt, denk ik als ik even later op de kerktorenklok zie dat het al half elf is. Misschien brengt ze straks mijn ontbijt, het kan natuurlijk ook zijn dat ze expres een ochtendwandeling is gaan maken om mij te bewijzen dat haar nachtmerrie voorbij is, maar zo gauw kan ze toch niet genezen. Ze moet leren vergeten ik zal haar daarbij helpen, als ik haar eens meenam naar Parijs? Ik kleed mij vlug aan om er met haar over te spreken. Op de trap roep ik haar al. Geen antwoord. Haar slaapkamerdeur staat open, het bed en de stoel waarop ik haar kleren had gelegd, zijn leeg. Ik loop wat doelloos rond en kijk in haar boekenkast, er is een uitgebreide collectie vogellektuur. Misschien heeft Zus mij wel vergeten, ze was gisteravond immers zo in de war. Intussen is het bijna twaalf uur geworden, ik maak een kop koffie en haal wat brood uit de trommel, maar het is oud en ik week het en geef het aan de duiven op het balkon.

Steeds geen Zus en ook geen telefoontje. Is ze op reis gegaan? Wat helpt het of ik mij in allerlei veronderstellingen verdiep, ik pak mijn koffertje in en trek de huisdeur achter me dicht, nog één blik over dat ruime IJsselwater, over het groene landschap aan de overkant en ook naar haarhuis.

Op de stoep stond een man die belde of er brand was. Ik ging naar hem toe ‘wat wilt u?’

‘Bent u de zuster?’

‘De zuster van wie?’

‘Van Juffrouw Zus Uiterwaard.’

‘Geen zuster maar een vriendin.’

‘Dat komt op hetzelfde neer.’

‘Niet altijd.’

‘Het is geen tijd voor grapjes, ik kom u de slechte tijding brengen dat uw vriendin een ongeluk heeft gehad.’

‘Wat zegt u, wat is er gebeurd, het is niet mogelijk.’

‘Kalmpjes aan, als ik u vertel dat het zo is dan lijden mijn woorden geen twijfel. Uw vriendin is verdronken. Niet ver van haar huis.’

‘Wanneer, hoe?’

‘Zo tegen vijven vanmorgen geloof ik, als u meer wilt weten dan moet u naar 't stadsziekenhuis gaan daar ligt ze. Hoe is uw naam?’ Hij schreef hem op, vroeg of ik de sleutel van het huis had en nog een paar dingen waarop ik niet inging.

Dit is niet waar dit kan niet waar zijn Zus, je was gisteravond helemaal rustig toen ik je verliet, misschien had ik bij je moeten blijven, misschien ook had je meer van me gewild al reageerde je niet op mijn liefkozingen en toch ben ik naar boven gegaan. Ik had je je monsterlijke daad beter moeten laten vergeten, ik heb het allemaal weer te vlug in orde willen brengen, te oppervlakkig.

Ik mag haar niet zien, wel moet ik inlichtingen geven over haar familie die ik niet ken. Haar tas ligt op de bodem van de IJssel. Ik kan haar huis niet meer in, ik mag er ook niet in.

Langzamerhand raken we toch allemaal een beetje bedorven, waarom heb ik dat brood geweekt en aan de duiven op het balkon gegeven?

[IX]

O. kan niet aan de indruk ontkomen dat ze grote opruiming houdt onder de levenden. Zus is na haar zelfmoord nu met haar vogels herenigd, Hendrik door wespen vermoord? Stéphane is gesneuveld, Pépère in de alcohol gestikt, Mémère afgetobd in elkaar gestort, Vader en Moeder zijn vergast, Tante Rosa ook, Jeanne is dood, Dr. R. onlangs gewoon overleden, op gezegende leeftijd zacht en kalm ingeslapen zoals dat in advertenties staat, Oma Holland is in haar armen gestorven. Bij allen is het einde anders gekomen, een moeder geeft het leven aan haar kind met een kleine medische variant, ze neemt de baby in haar armen, hij is warm, de koude dood is de vereenzelviging van de eenzaamheid waaraan de mens tijdens zijn bestaan heeft trachten te ontkomen. Met deze eenzaamheid die uiteindelijk hun wapen is geworden, gaan ze naar de andere kant, verminkt of intakt, vertrapt op een slagveld, gestikt of uitgemergeld in een concentratiekamp, in zondagse kleren gestoken, in een ruwe kist of opgebaard in een gepolitoerd meubelstuk, in een massagraf of in een urn.

Voor O. blijven de doden de enige levenden.

[X]

Broer had Zus zo maar gekozen. Uit gemakzucht, omdat ze toevallig het dichtst bij hem stond. Ze was helemaal zijn type niet, daar kwam hij al gauw achter. Hij was zelf heel groot en had een afkeer van lange meisjes, een meisje dat was voor hem iets kleins, teers, zoals Pop, maar die hield ook van iets kleins, het was allemaal niet zo eenvoudig. Ik geloof niet dat hij met Zus ooit alleen is gaan roeien, op hip kwamen ze niet verder dan de grond, ze wogen beiden evenveel, neen hij had echt niets aan haar. Maar zo gezegd, Broer was lui en tijdens de speeltuinperiode keek hij niet naar iets anders uit.

Zijn ouders hadden een antikwiteitszaak, ze hadden graag gewild dat hun zoon ging studeren maar hij voelde er niets voor. Op een dag is hij van huis weggelopen, Broer was toen een jaar of veertien, niemand wist waarheen, de kinderpolitie werd erbij gehaald, in drie kranten stond zijn foto afgedrukt, een rond gezicht met een kuif, maar de jongen kwam niet terug. Op straat sprak zijn vader mij eens aan, hij zei ‘Caty zweer dat je niets van hem afweet.’ Ik stak meteen mijn twee vingers in de hoogte. Dat maakte hem achterdochtig ‘je doet het te vlug, ik geloof je niet, je bent erin betrokken.’

‘Maar meneer, waarom denkt u dat?’

‘Daar heb ik mijn redenen voor.’ Hierop is hij naar mijn ouders gegaan, die hadden erg met hem te doen maar toch ook weer niet zo erg want toen hij mij zonder meer van het verdwijnen van zijn zoon beschuldigde, gaf mijn vader hem een trap met de hak van zijn lakschoen waardoor hij de voordeur meer uitsprong dan liep. Mijn moeder haalde haar schouders op ‘dat een antiquair zoiets durft,’ zei ze.

De volgende dag belde er een vrouw aan, ze had een rood

gezicht en was in 't grijs gekleed. Ze haalde een etui te voorschijn en liet mijn moeder een kaart zien ‘politie, het gaat om uw dochter die van het verdwijnen van Broer H. op de hoogte is.’

‘Mon Dieu,’ riep mijn moeder en toen ‘fichez le camp,’ maar de dame verstond haar niet, ze liep de vestibule in en kwam op mij af, ze trok me aan m'n arm en zei ‘ga jij eens mee kind,’ en tegen mijn moeder ‘ik breng haar straks wel terug.’

Was mijn vader maar thuis geweest, die had opnieuw met de hak van zijn lakschoen nummer twee eruit gegooid want mijn moeder kon zich niet anders verweren als met tranen en al had dat mens, zei ze in 't frans, dan ook een officiële kaart bij zich, ze kon mij maar niet zo weghalen. Haar huilen ging over in schreeuwen (in 't nederlands) ‘je blijft van mijn dochter af’ en zij verborg mij achter haar smalle heupen ‘als u wat te vragen hebt, dan kan het binnen gebeuren en niet hier met een open straatdeur.’ Daar kon de dame niet tegenop en zo gingen we met ons drieën de huiskamer in, moeder en zij zaten op de divan en ik tegenover haar op Oma's schommelstoel. Binnen een half uur viel ik door de mand tot grote ontsteltenis van mijn ouders (mijn vader was midden in het vraaggesprek thuisgekomen en hield zich kalm toen hij de politiekaart zag).

‘Ik deed het om hem te helpen heus nergens anders om,’ zei ik tegen hem.

‘Heeft hij je geschreven?’

‘Ja.’

‘Nu begrijp ik waarom je altijd de postbode tegemoet liep, je had ons verteld dat je het deed om de postzegels, maar heb je ooit een verzameling aangelegd?’

‘Waar zijn z'n brieven?’ vroeg de dame.

‘Ik heb ze verscheurd.’

‘Waar is Broer H.?’

‘In Parijs.’

Dat interesseerde mijn moeder ‘bij wie dan?’ vroeg ze.

‘Mengt u zich er verder niet in Mevrouw, het is mijn werk om alles uit uw dochter te halen wat maar mogelijk is.’

Ik antwoordde meteen ‘bij Odile’.

‘Wie is dat?’

‘Een zuster van Thérèse.’

‘Van Thérèse,’ onderbrak mijn moeder weer ‘van je schoolvriendin, woont hij bij Odile?’ Ik schudde van neen.

‘We moeten eerst de brieven vinden,’ zei de dame ‘want ik geloof er niets van dat je ze verscheurd hebt.’ In mijn kamer haalde ze toen alle kasten en laden overhoop maar vond niets, ze zocht ook onder mijn matras en trok zelfs de sloop van mijn kussen toen tastte ze nog in mijn kleren, haar hand gleed in mijn broek, ik rilde ervan.

‘Werkt hij in Parijs, verdient hij wat?’

‘Ik geloof van wel.’

‘Werkt hij met Odile?’

‘Ik geloof van wel.’

‘In een winkel?’

‘Weet ik niet.’

‘Heb jij gezegd dat hij naar Parijs moest gaan, de waarheid alsjeblieft, meisje.’

Ik stampte driftig op de grond ‘hij wou, hij wou naar Pigalle toe en hij heeft gezegd, geld hoef je me niet te geven ik heb genoeg in mijn spaarpot maar geef me wel een adres en toen heb ik hem over Odile verteld en ik heb hem nooit geschreven en hij heeft mij nooit geschreven en

het was wel om de postzegels dat ik de postbode tegemoet liep en laat me nu met rust wat gaat Broer mij aan en wat ga ik u aan en als u wilt dat Broer terugkomt dan heb ik er toch niets mee te maken.'

'Je liegt,' zei de dame 'je zult er nog wel van horen.'

Maar ik had toch niet zo erg gelogen want drie dagen later was Broer weer thuis en stond, of er niets was gebeurd, het antiek van zijn vader af te stoffen.

En zo werd Broer volwassen naast zijn vader en moeder en tussen oude meubelen, klokken, tabakspotten en snuisterijen. Na de oorlog moest de winkel vergroot worden want er waren vele joodse bezittingen bijgekomen, chanoekaijzers, kandelaars, tafelzilver, oude wetsrollen, of dit alles op eerlijke wijze verkregen was weet ik niet, of er veel van verkocht werd, evenmin. Hij ontweek ons, je zag hem ook nooit met een vrouw, hij kwam alleen maar even buiten om zijn hond uit te laten. Die hond en hij waren beide even mager. In augustus stond er altijd een bordje voor de winkelruit: We zijn met vakantie, toen werd het veranderd in: Ik ben met vakantie, want zijn ouders werkten niet meer. Wat later toen ze gestorven waren verkocht Broer de zaak en verdween zonder hond maar met veel hollands antiek en geld.

In de gang van mijn flatwoning kwam ik mijn buurvrouw tegen. Ze had een sigarendoos van delfts blauw bij zich die ze op de marché aux puces gevonden had, ze zei hoeveel ze er voor betaald had 'het is toch wel echt?'

Ik zag dadelijk dat dit bij de afdeling kitsch behoorde 'een geweldige afzetterij.'

Ze schrok, het was een kado voor haar man, ze vierden

binnenkort hun zoveelste huwelijksfeest ‘hij houdt er veel van, behalve dat hij teleurgesteld zal zijn, zal hij het mij ook nog kwalijk nemen dat ik zo dom ben geweest mijn geld weg te gooien. Wat moet ik doen?’

‘Komt u even binnen.’ Ik kende haar al jaren, we groetten elkander, spraken over het weer en de melkprijs die was verhoogd, maar verder ging de konversatie niet. We waren nog nooit bij elkaar op bezoek geweest en het enige wat ze van mij wist was mijn naam en mijn nationaliteit.

‘Wat een witte muren, en hebt u die foto's zelf gemaakt?’ Het waren schilderijen maar omdat ik noch schilder noch fotografeer kon ik zonder gewetensbezwaar antwoorden.

‘U moet bij mij toch ook eens komen kijken maar liever wanneer mijn man uit is, hij houdt niet van vreemden (van vreemdelingen bedoelde ze maar daarvoor was ze te beleefd). Wij hebben overal smeedijzeren versiering en bloemen, kunstbloemen, maar je kunt het verschil bijna niet zien, ze zijn eigenlijk mooier dan echte en veel voordeliger.’ Ze stond nog altijd met die delftsblauwe sigarendoos in haar handen. Ik gaf haar een papiertje ‘zoudt u hierop kunnen tekenen waar zo ongeveer de stand is van die man op de marché aux puces?’

‘Wilt u dan naar hem toegaan?’ Ze wist niet hoe me te bedanken en toen ik haar zei dat ik hem wel overtuigen zou dat hij haar bedrogen had, want ik was tussen delfts blauw opgegroeid, antwoordde ze ‘misschien geeft hij u het geld nog terug en kan ik er iets anders voor kopen.’

Ik ging zelden naar de marché aux puces hoewel het nauwelijks twintig minuten lopen van mijn huis was, overigens liep ik nooit, ik rende alleen maar naar bus, metro

of taxi. Wandelen lag in het nederlandse programma besloten maar nu liep ik dus wel, het huwelijksgeschenk van buurvrouw bij me. Dat ze van schilderijen geen verstand had wist ik nu al, maar van een weg uittekenen had ze ook geen begrip want wat zij links bedoeld had bleek rechts te zijn en omgekeerd.

Uit de verte zag ik een stand waar inderdaad delfts blauw was, dichterbij komend herkende ik Broer, Broer van de speeltuin, Broer en Zus, Broer van Odile, Broer van de antikwiteitszaak, Broer van de marché aux puces, lang en mager in een zwarte trui. Ik knoopte een sjaaltje om mijn haren, trok een nieuw gezicht (ik hield mijn onderlip lager, mijn hoofd schuin en mijn ogen half dicht) en zei in 't engels hoe ik over zijn sigarendoos dacht. Hij antwoordde brutaal dat ik er geen verstand van had, echt delfts was nauwelijks van namaak te onderscheiden, uitsluitend een kenner was hiertoe bevoegd en onder geen voorwaarde zou hij hem terugnemen. Toen trok ik de sjaal van mijn haren, zette mijn hoofd en onderlip weer op hun plaats, maakte mijn ogen helemaal open en verving mijn engels door nederlands.

‘Broer, weet je wie ik ben?’ Hij doet of hij me niet verstaat en ik begrijp dat hij me niet wil herkennen, maar zijn zakelijke houding verandert toch, hij haalt zijn portefeuille uit zijn zak, kijkt op de achterkant van de doos naar de prijs die er voor betaald is en geeft mij het verschuldigde geld.

‘Broer,’ zeg ik weer ‘waarom negeer je me? O. wilde dat ik je vinden zou zoals ze bijna alle kinderen van de speeltuin heeft teruggevonden, na jou resten er dan nog twee, het is louter toeval dat ik hier ben, maar alles of niets is toeval het is maar hoe je er tegenover staat.’

‘Wie is O?’ vraagt hij.

De eerste leugen heeft zijn vader hem kado gegeven toen hij nog geen vier jaar oud was. Hij zei tegen Broertje ‘ik heb een vliegmachine voor je besteld, morgen gaan we samen de lucht in.’ Achter haar zeventiendeëeuwse koekjestrommel zat de moeder die tevreden lachte. Die Karel van haar was toch maar een grapjas. Maar toen Broertje de volgende ochtend niet uit de tuin was weg te slaan (daar zou de grote machine landen) lachte zij niet meer, want haar zoontje ging schreeuwen en trappen en werd zo paars dat de dokter moest komen om hem te bedaren.

Zijn moeder vertroetelde hem, tot zijn vlucht naar Parijs sliep hij bij haar in bed, ze had een manie voor medicijnen, specialiteit: groene poeder voor verstopte darmen ook als ze niet verstopt waren. Ze gaf hem wekelijks zijn portie, hij bewaarde het en verkocht het op een dag als droppoeder aan Hendrik en René. Die losten het op in een fles water, dronken er gulzig van en verdwenen binnen een paar minuten om even groen als de poeder weer te voorschijn te komen ‘ons geld terug, of we gaan naar je huis toe.’ Broer nam even de tijd om te bedenken wat voor hem het voordeligste was, toen gooide hij zijn portemonnaie op de grond en liep hard weg. Dat juist intelligent genoeg zijn op een bepaald moment, zich juist niet van een te beroerde kant te laten kennen, heeft hem tenslotte altijd gered.

In Parijs maakte hij Odile zwanger en trok verder naar 't zuiden waar hij een vaste klant van de casino's werd. Hij speelde grof, won enorme bedragen maar wist niet van ophouden, woonde maanden in Monte Carlo en werd er bekend om de wilde fooien die hij bij winst de crou-

piers toewierp en om de perfide leugens die hij vertelde wanneer hij verloor.

Als 't hem financieel slecht ging, zocht hij zijn troost bij vrouwen, kreeg hij er genoeg van, dan nam hij zijn tent en leefde als solo-nudist in de bossen. Maar een jaar of twintig geleden haalde hij opeens het opgeborgen hollandse antiek te voorschijn, vulde het regelmatig aan, en ging er mee op de marché aux puces staan. Hij had veel geleerd van zijn vader en kon met een oogopslag een kenner van een gelegenheidskoper onderscheiden. Een groot deel van zijn clientèle bestond uit vreemdelingen die een- maar niet tweemaal kwamen en die hij dus gemakkelijk kon bedriegen, het incident met buurvrouws sigarendoos echter berustte werkelijk op een vergissing ‘ik was met mijn gedachten bij Odile, ze is de laatste tijd erg vermoeid.’

‘Je hebt haar dus nooit helemaal in de steek gelaten?’

‘Ze had voor mij, de lange hollander zoals ze me in haar rendez-vous-boekje inschreef, een uitgesproken voorkeur, daarom heeft ze natuurlijk dat kind ook niet weggemaakt. Thérèse en haar man hebben onze Pascale, samen met hun zoon, opgevoed.’

En zo kon Odile dus blijven werken want ze was knap in haar vak, ze liet geen man passeren van wie ze ook maar even dacht dat hij zin had. Ze hield haar hotelkamer aan, bracht iedere week een paar dagen bij Broer door om zijn studio schoon te maken, waste en streek, en hij was daar dankbaar voor, hij kwam wel eens thuis met een bontjas of een tas, het ontbrak haar aan niets maar die variatie en activiteit van Pigalle wilde ze toch niet missen. Er was ook geen leeftijdsgrens voor haar beroep het ging van twaalf tot vijfenzeventig, ze stond goed bekend, razzia's raakten haar niet.

‘Toch merkt ze zelf ook wel dat ze niet meer zo fit is, gisteren nog zei ze dat ze nu genoeg geld had gespaard om niet te ver van Parijs een huisje te kunnen kopen. Ze zou er dan voorgoed mee moeten ophouden want anders kan zij Pascale, die nu met haar eigen neef verloofd is, niet ontvangen. Als 't doorgaat trouw ik haar.’

Broer, de teenager uit de jaren dertig had geen klachten over zijn gezondheid ‘je moet wel verder kijken dan vandaag, tenminste wat je lichaam betreft, de rest rolt vanzelf met de tijd mee alleen je botten kunnen het op de duur toch niet volhouden en dan is een man alleen maar een stakkerd al worden zijn hemden ook gewassen. Kijk eens naar die vent in de stand naast me, die daar bedden verkoopt. Hij vertelt iedere dag verhalen over zijn kleinkinderen die zich aan zijn benen vastklampen net zo lang tot hij niet meer kan lopen, een rare sensatie, zegt hij, er stroomt iets door je bloed dat je nooit van te voren hebt gekend, je mag het vooral niet missen. Odile moet er mee ophouden,’ en hij sloeg met een koperen stamper op een olifant van steen ‘want ik wil ook kleinkinderen aan mijn poten voelen. Maar wie is O. toch Caty?’

‘Dat ben ik.’

Hij stopte de stamper in zijn jaszak en tikte op zijn voorhoofd.

Met Evelyne ben ik altijd bevriend gebleven. Ze had een hobby voor declameren en om haar stem goed te houden, verslond ze ponden drop die ze thuis voor haar zuster verborg. Toen we eens een vrij opstel moesten maken koos zij als onderwerp Drop maakt Onrust. De lerares wijdde hierop een lesuur aan het bezit ‘elk bezit maakt onrustig of het nu drop, geld, man of kinderen is. Daar-

om, het beste wat je kunt doen is om van de stelling uit te gaan dat niets ons toebehoort, dat wij een ander dus ook niet toebehoren, zodat de banden die we menen te hebben (met een accent op menen) elastisch blijven.'

'Ze is gek,' zei Evelyne 'stel je voor dat je je man later niet zou toebehoren, dat de liefde maar inbeelding is, op die basis kun je toch niet gaan trouwen. Wat vind jij ervan René?'

'Ik zit daar niet meer zo in,' antwoordde hij, hij bedoelde dat hij niet meer op school ging, na zijn ongeluk in de speeltuin was hij thuis gebleven om in de garage te werken. De schuld van dit alles was een paar schoenen geweest die hij het liefst in een zak over zijn schouder droeg inplaats van ze aan te trekken. Zo trapte hij op een keer in een scherf van een kogelflesje, de oude baas probeerde die met de punt van een mes er uit te halen, René schreeuwde van pijn en zijn vader die gewaarschuwd werd transporteerde hem direkt naar het ziekenhuis. Ik was de eerste die wist dat zijn voet zo geïnfecteerd was dat hij hem zou moeten missen, want we hadden dezelfde dokter, Dr. R., die het aan mijn moeder vertelde toen ik achter de deur stond te luisteren. Hij kreeg een kunstvoet waar hij trots op was, hij liet ons allemaal zien hoe dat ding precies in elkaar zat, en hierna huppelde hij meer dan hij liep, maar hij wilde geen medelijden en dus holde Evelyne wel als zij hollen moest maar liet hem rustig achter zich aan strompelen, ze hielp hem ook niet om in valpilarus te stappen of buitelbrug te pakken te krijgen, enkelbreuk was natuurlijk taboe voor hem, je kunt ook zonder verder leven. En als hij dankbaar voor zoveel begrip in haar ogen keek, leek het of ze geen minuut langer meer konden wachten om in elkaar te kruipen, maar ze wisten

niet hoe, dus doken ze samen maar met twee rietjes in één glas.

Ik geloofde tot vandaag nog aan huwelijken die normaal konden verlopen zoals dat van Evelyne en René die, negentien jaar oud, trouwden. Haar moeder die in haar huis op ramen, muren, spiegels en glimmende vloeren het woord mesalliance geschreven zag, vluchtte naar een verpleeginrichting en liet haar woning aan haar jongste dochter achter (de oudste was geëmigreerd). Zo zwijmelden en bezwijmelden die twee in Oma's straat rustig naar de middelbare leeftijd toe, wel kreeg René vroegtijdig een infarct die weer genas, en brak zij van alles, niet in de huishouding, maar van haarzelf, pols, kuit en dij. Kinderen zijn er niet gekomen ‘en we hebben toch echt nooit opgepast, Caty.’

Al jaren werkt Evelyne een paar middagen per week in een crèche, is ze vrij dan komt ze nog al eens bij me, zoals vanmiddag.

‘Weet je hoe laat René gisteravond is thuisgekomen?’ vraagt ze. En zonder mijn antwoord af te wachten ‘om over tienen, van zes tot tien heeft hij me laten zitten zonder te waarschuwen. Ik ging een paar keer naar de garage, hij was er niet en ook niet met een taxi onderweg want alle auto's stonden er, zei de nachtwaker, hij dacht dat René misschien met de wagen van een klant mee was maar dat kon hij niet precies nagaan. Ik haalde me van alles in het hoofd, stel je voor dat hij weer een hartaanval gehad zou hebben. Toen hij eindelijk thuis kwam zei hij alleen ‘het is de eerste keer dat dit gebeurt en hoe lang zijn we al getrouwd? Meer dan dertig jaar, vraag dus niks, lieveling.’

Vraag dus niks, lieveling. Dat intrigeert mij, want tot

nu toe had Evelyne haar echtgenoot steeds op tijd naar huis getelepateerd, hij reageerde prompt, maar werd hij misschien ook naar een andere kant gestroomlijnd?

Ik bedacht iets om René alleen te kunnen ontmoeten. Zo nu en dan bestelde ik een taxi bij hem, hij stuurde dan zijn nieuwste wagen met de aardigste chauffeur. De eenvoudigste oplossing zou nu zijn om hem te vragen mij dit keer zelf te halen. De eerstvolgende middag dat Evelyne weer naar de crèche ging en niet voor half zes terug kon zijn, belde ik dus de garage op, René antwoordde 'tot je dienst Caty, binnen vijf minuten rijdt de wagen voor.'

'Maar ik wil graag dat jij komt.'

'Ben je niet tevreden over mijn chauffeurs? Heb je soms een bepaalde voorkeur?'

'Vandaag wel, niet voor je chauffeurs maar voor jou, maak je vrij, ik wil je zien.' Hij begreep er niets van, goed hij zou komen, maar ik kon aan zijn stem horen dat hij dit alleen deed uit zuiver zakelijke overwegingen en niet voor mij.

'Waar moet ik je heenbrengen?'

'Nergens, kom binnen.'

'Haal je mij daarvoor uit mijn werk?'

'Je weet niet waarvoor.'

Hij draagt een wit overhemd met opgestroopte mouwen, net als in de speeltuin, zijn kunstvoet is nauwelijks van de andere te onderscheiden, de schoen zit alleen wat strakker. Het is een knappe stoere kerel met een rimpelige hals en een vriendelijk rond gezicht, hij lijkt nu veel op zijn vader, de koetsier van de Jan Plezier.

'Mag ik een sigaar opsteken?' Hij kijkt op zijn horloge.

'Heb je haast?'

‘Ja, maar wil je mij eerst zeggen waarom je speciaal een taxi met mij bestelde zonder dat je er gebruik van maakt?’

‘Je moet het vooral niet onbescheiden van me vinden René, maar toen je laatst Evelyne een hele avond thuis hebt laten wachten is ze erg ongerust geweest, ze dacht dat er wat met je gebeurd was en waarom wilde je haar tenslotte niet de reden van je wegblijven zeggen? Ik ben er zeker van dat ze er over piekert.’

‘Wat gaat dat jou aan?’

‘Je hebt gelijk, maar als er iets hapert wat je haar niet kunt vertellen, dan kan je 't nog aan mij kwijt, samen kunnen we dan wel iets bedenken voor als je weer eens wilt wegblijven.’

‘We zijn heel gelukkig.’

‘Daaraan twijfel ik niet maar om het te blijven moet je complicaties voorkomen.’

Hij staat op en zegt ‘je kunt mij inderdaad helpen al was 't alleen maar door Evelyne gezelschap te houden als ik er 's avonds niet zou zijn. Als ik je in vertrouwen neem beloof je me dan dat het tussen ons blijft?’ Hij geeft me een zoen, zijn wang is ruig en ruikt naar rubber, olie en benzine.

‘Je weet hoe ik aan Evelyne verknocht ben, ze bestaat voor en door mij. Ik houd niet alleen van haar maar ik ben zelfs nog verliefd ook. Ze zegt nooit, ik ben moe, nu liever niet, ze is er altijd. Ik heb echt wel een fijn leven hoor. Je moet vooral niet denken... En toch mis ik iets thuis. Zij heeft van mij alles gemaakt, haar man, minnaar en ook haar kind, maar voor mij is zij nooit een kind geweest. En nu kan je zeggen, het vaderschap betekent toch zo veel niet, dat heb ik ook lang gedacht, maar opeens, laat es zien, vier jaar geleden want Klaartje is nu vier en Leni drie, toen

ontmoette ik een vrouw, gewoon zo maar in mijn werk, of eigenlijk niet gewoon want ik doe zelden taxidienst maar twee chauffeurs waren ziek. Ze moest naar Terheyde toe.

Ze ging naast me zitten, nog nooit had ik een andere vrouw aangeraakt als mijn eigen, daar moet je dan voor je halve eeuw komen te staan om verliefd te worden op iemand die je nog niet eens goed aangekeken hebt, maar de warmte die van haar uitstraalde die maakte me dol.

Luister je wel Caty of denk je, wat een rare. Misschien spreek ik ook wat te intiem, maar ja je kent me al zo lang, ik ben eigenlijk altijd een eenvoudige knul gebleven, door Evelyne ben ik naar de hoogte gehaald, naar haar milieu toe, nu ik goed nadenk nu geloof ik dat het dat is waardoor ik zo vreemd ben gaan doen. Want toen ik zo met die vrouw sprak en haar dijen tegen die van mij plakten, toen voelde ik opeens, dit is mijn volk, want je moet goed begrijpen met mijn personeel leef ik ook al op een afstand en tegen mijn zin in maar dat kan nu eenmaal niet anders, dat deed mijn vader helemaal niet maar die had niet meer dan een paar man in dienst en bezat nog wat paarden, als je met dieren omgaat dan kom je vanzelf al dichter bij elkaar. Als ik 't nou alleen maar over mijn handen heb hè, voor ik naar huis ga sta ik me daar op mijn nagels te boenen, Evelyne heeft me allerlei spul gegeven om ze netjes te houden, want ze heeft zo het land als ik er slordig uitzie. Vandaag heb ik me niet geschoren, denk maar niet dat ik straks zo thuis durf te komen. Ze zou er niks van zeggen, dat is het juist, zei ze maar eens wat, kregen we maar eens herrie. En als ze in mijn ogen kijkt, dan ben ik verloren, nu ook nog.

Maar goed, om op mijn geschiedenis terug te komen, ik

zette die vrouw, Anna heet ze, voor haar huisje af, ze had me verteld dat ze een half jaar geleden weduwe was geworden, een maand later kreeg ze haar kind, een meisje. Toen ik wou wegrijden vroeg ze of ik de baby wilde bekijken, ze was er zo trots op, niemand nog van haar familie, die helemaal in Drente woonde, had Klaartje gezien, ze was hier wel erg alleen, ze wist ook nog niet of ze wel blijven zou. Ik ging dus met haar mee, hoe staat een man tegenover zo'n wurm, zeker als 't niet van hem is, ik zei maar dat het een prachtkindje was. Anna had een best pensioen, haar man werkte in een visbedrijf en er was een boel extra geld uitbetaald omdat hij bij een beroepsongeluk was omgekomen, dus voor mijn centen had ze mij niet binnengehaald.

En aldoor die warmte als ze langs me heen liep, ik kreeg gewoon moeite om te blijven zitten. Mijn hersens barstten uit mijn kop en mijn hart bonsde zo dat ze 't vast gehoord heeft. Opeens zat ze op mijn knieën nou ja, de rest kan je wel raden. En ik had helemaal geen wroeging tegenover Evelyne, sterker nog, ik dacht niet eens aan haar, ze stond er volkomen buiten. Dat doet ze nu nog. Maar Anna heeft zich aan mij gehecht, al kent ze mijn omstandigheden ze wil geen ander zegt ze. Die Leni van ons heeft geen dag op zich laten wachten, maar dat is het mooie van Anna, ze vraagt me er niks voor en ik ben stapelgek op het kind, dat is het wat ik thuis mis, en meer dan Evelyne het doet, 's Is meestal omgekeerd dat de vrouw sjagrijnig wordt in een kinderloos huwelijk maar iedereen is niet gelijk daar is geen wet voor en Evelyne is gelukkig met haar baby's in de crèche.

't Moeilijke blijft natuurlijk het dubbele leven dat ik leid. Ik moet er iets op zien te verzinnen, aan politiek gaan

doen of lid worden van een biljartclub, want ik kan die vrouw toch ook niet zoveel alleen laten. Toen Evelyne die avond op me gewacht heeft was 't Anna's verjaardag, ze heeft geen telefoon en we hadden een glaasje op. Hoe gaat dat? Uiteindelijk was zij het nog die me wegstuurde, 't zijn tenslotte niet alleen twee levens die ik heb maar ik ben ook twee mannen geworden, want dan kom je thuis en dan lig je weer in de armen van je vrouw. Hoe is dat toch eigenlijk mogelijk, meer dan dertig jaar ben ik Evelyne trouw gebleven, heb ik me netjes gedragen en heel wat kansen laten voorbijgaan want er komt wat binnen in zo'n garage, en nu ik toch al de ouderdom tegemoet ga, nou heb ik twee vrouwen en twee kinderen, want je begrijpt wel dat ik die Klaartje niet achterstel bij Leni. Het is een mooi paar, je zou zweren dat het tweelingen zijn.'

Waarom ben ik Evelyne ontrouw? Waarom geef ik René gelijk en wil hem nog helpen ook, 'je kunt niet opeens met politiek of biljarten bij haar aankomen, als je bij Anna wilt blijven waarschuw me even dan neem ik Evelyne wel mee uit.'

Hij vloeit over van dankbaarheid, zoent me weer en antwoordt 'als ik jou soms met iets van dienst kan zijn Caty, jij bent ook maar een vrouw alleen.'

[XI]

Dat stipendium zit O. hoe langer hoe dwarser. Ze kan er soms niet van slikken, of beter gezegd ze verslikt zich, vooral in rijst en brood als ze er niet bij drinkt. Ze loopt dan een paar straatjes om en het zakt met haar passen mee. Stikken om een stipendium lijkt haar overigens ook wel wat overdreven.

O. kijkt in de spiegel die juist boven de tafel hangt waarop haar machine staat. Een vermoeid onaangenaam gezicht met sproeten (bruinbranden doe je als je jong bent), een kop waarvoor ze, als ze hem zou tegenkomen, meteen haar hoofd zou omdraaien, wat O. dan ook prompt doet, zich troostend met de gedachte dat oud worden erg is, maar dat het veel erger zou zijn als je de enige van je generatie was die er geen jaren zou bijkrijgen. Een uitspraak van een auteur wiens naam haar is ontschoten.

[XII]

Philip had mij geschreven dat hij een paar dagen naar Parijs zou komen zonder Pop II die een kind verwachtte. Ik besprak een kamer voor hem in een hotel op de Place du Panthéon, hij moest zijn doctoraal rechten doen en wilde hier bibliotheken bezoeken. Het was lang geleden dat ik hem had ontmoet. Tussen het vrouwtje van de oorbellen en mij kwam het nog steeds niet verder dan, dat is enig, o dat is vreselijk, wat schattig. Daarbij gaf ze me niet de kans een zinnig gesprek met Philip te houden, ze was jaloers, ze wist hoe Philip en ik op elkaar gesteld waren, eigenlijk een belachelijke uitdrukking voor de gevoelens die wij, verborgen overigens, elkander toedroegen. Hoe zou zij deze dagen alleen doorkomen? Misschien belde ze mijn huis wel op om te vragen of ik bij haar in Amsterdan wilde logeren ‘en Caty het is heerlijk om een kind te krijgen, maar ik ben nu wat eenzaam, dat is niet zo goed voor mij denk ik’. Alsof ze daar geen andere kennissen had. En mijn moeder zou antwoorden ‘maar weet je dan niet Pop dat Caty al weer maanden in Parijs is?’

Ik had geen telefoon. Philip zou, zodra hij zijn bagage in het hotel had afgegeven, bij me komen. Zo begon het wachten in mijn mini-flat van acht vierkante meter met een raam dat uitzicht gaf op de binnenplaats. Aan de overkant op dezelfde etage woonde Simone die het beroep van Odile beoefende maar uitsluitend binnenshuis, daarnaast haar collega Michèle die dertig jaar was, er uitzag als vijftien en gespecialiseerd was in plezieren van oude heren die haar in allerlei bochten lieten wringen en nu en dan over de knie namen. Zowel Simone als Michèle hadden een ruim inkomen. Door deze twee bewoonsters had het huis de naam van Cage à Poules gekregen wat tenslotte niet

gerechtvaardigd was, want mijn buurvrouw bijvoorbeeld, een negerin getrouwd met een blanke waarvan twee koffiekleurige kinderen en die dus ieder twee vierkante meter tot hun beschikking hadden, vormden in volmaakt fatsoen een keurig gezinnetje. En zo waren er meer. Niemand bemoeide zich met iemand, wat je te weten kwam was afkomstig van de conciërge die enkele uitverkorenen had waartoe ik ook behoorde en die ze nu en dan haar hokje binnenwenkte om het laatste nieuws mede te delen. Gisteren riep ze mij om me te vertellen dat de oorlog niet ver meer was en haar zoon zou deserteren.

Het was eind augustus '39 en heel warm. Dat wachten op Philip duurde precies anderhalve dag, toen werd er geklopt. Hij kwam binnen, gaf me een zoen en zei ‘ik kan niet blijven, je hebt de berichten natuurlijk gehoord, ik wil naar Nederland terug voor de moffen hier binnenrukken.’

‘Lieverd,’ antwoordde ik ‘je lijkt mijn conciërge wel, zo'n vaart zal 't niet lopen. Je bent nog altijd dezelfde pessimist, je bent nog altijd dezelfde Philip, maar uitgegroeid.’

Ik doe mijn schoenen uit en ga met mijn rug tegen zijn rug staan, mijn hand strijk ik over zijn hoofd, om mijn hoofd aan te raken moet ik wat hoger gaan, maar ik zeg het hem niet. Ik zeg alleen ‘je hebt mij ingehaald.’ Hij beweegt niet, wat een ouderwetse uitdrukking, eenworden, maar als je nu werkelijk en na zoveel jaren eenwordt hoe moet je dat dan noemen?

Nog altijd in dezelfde houding slaat hij nu zijn armen om me heen en zo tollen we op mijn divan. Hij blijkt lid te zijn van de vereniging ter bevrediging van de hand, maar vrij van Pop II ontpopt hij zich al gauw als een geraffineerde minnaar.

‘Jammer dat wij niet getrouwd zijn,’ zegt hij.

‘Bestemming,’ antwoord ik, ‘want als ik er niet bij was gekomen in de speeltuin dan had je toch Pop I gekozen. Weet je nog dat dit je eigen woorden waren? En ken je dit nog?’ Ik trek uit een stapel boeken een bundeltje papier met een rose lint samengebonden.

‘De versjes die ik voor je maakte, heb je die bewaard?’ Hij leest hardop: ‘Ik hou altijd van jou, je mond is een roos, wees niet boos, als ik hem zoen, ik kan niet anders doen, want ik hou, altijd van jou.’ Hij neemt me in zijn armen ‘weet je dat Pop II eigenlijk nu al voor mij niet meer betekent dan een vertrouwd meubelstuk dat je niet wilt missen omdat het bij het huis behoort.’ Er valt een stilte, dan vraagt hij ‘waarom gajij eigenlijk niet trouwen?’

‘Wat?’

‘Juist omdat ik nu eindelijk van jou ben geworden, zie ik het zo: ik was en blijf erg verliefd op Caty van Duyn, maar Mevrouw Caty Die en Die - van Duyn zou me gek maken.’

‘Een handige manier om je eruit te draaien als er ooit wat gebeuren zou.’

‘Wat gebeuren?’

Hij denkt natuurlijk weer aan oorlog, waarom zou ik hem dan vertellen waaraan ik dacht ‘laten we uitgaan, Philip.’ We lopen hand in hand ‘er hangt gevaar in de lucht,’ zegt hij ‘blijf jij hier?’

‘Ik weet het nog niet maar als het mis gaat moet jij zeker in dienst. Want wie zegt dat Nederland er buiten zal blijven?’

‘Voorlopig hebben de duitsers hier nog genoeg te doen en zullen ze ons land wel met rust laten.’

Als wij achter een biefstuk zitten eet hij niet maar pro-

beert gesprekken af te luisteren en kijkt maar op zijn horloge ‘ik heb je al meteen gezegd dat ik weg wil, nu kan ik de nachttrein nog halen, laten we een taxi nemen en even langs mijn hotel rijden.’ Ik doe geen moeite hem tegen te houden, hij vraagt ook niet of ik zo gauw mogelijk wil nakomen. Op het perron nemen we afscheid ‘dank je Caty,’ zegt hij ‘veel dank en in ieder geval tot ziens. Je hoort wel van me.’

Tien dagen later is Frankrijk in oorlog, tien weken later weet ik dat ik zwanger ben. Ik probeer van alles om er af te komen, de doktoren die ik ken zijn gemobiliseerd, de andere wagen het niet onder deze omstandigheden een buitenlandse te helpen en de vrouwen die ik bezoek vragen óf enorme sommen óf schrikken mij af. Dus besluit ik om het kind te houden. Door een vriend die op het franse Ministerie van Buitenlandse Zaken werkt, kan ik een visum voor een week krijgen want ik wil naar mijn ouders toe voor zij er iets van kunnen zien.

Ze zijn nerveus ‘het zou prettig zijn als je bij ons bleef,’ zegt mijn vader.

‘Dat kan ik niet, ik help in Parijs bij het Rode Kruis.’ Ze geloven me maar vinden het toch geen reden om naar Frankrijk terug te gaan. Het heeft werkelijk moeite gekost hen te overtuigen dat het werken voor de gemeenschap in deze tijd boven eigen belang gaat.

Mijn moeder droeg een groen vilten hoedje met een veer, dat ze lang geleden bij een parijse modiste had gekocht en ieder jaar liet moderniseren, mijn vader was blootshoofds, de regen viel op zijn grijze haar. Hij zei ‘het beste, lief kind, misschien kan je weer eens een visum krijgen om

ons te bezoeken, als wij tenminste nog niet in oorlog zijn.' Mijn moeder kuste mij en vroeg of ik iemand haar franse lievelingsparfum kon meegeven. Ze wuifden mij beiden na, de veer en het grijze haar, het laatste wat ik van hen heb gezien.

Op 10 mei 1940 kreeg ik een zoon. Ik noemde hem Pierre. Tot die dag had ik vrij geregeld bericht ontvangen van mijn ouders, hierna heb ik nog een paar brieven gekregen. Ze drongen er niet meer op aan dat ik naar Nederland zou komen. In juli 1942 werd mijn vader gedeporteerd, mijn moeder is hem gevolgd. Ik had Pierre toen al meer dan twee jaar verloren, verloren, niet door de dood maar zoals je een tas kunt verliezen die niemand je terugbrengt.

Alleen de conciërge en sommige bewoners van La Cage à Poules hebben Pierre gekend, het was een mooie baby hij leek nog op niemand en er zou een bloedproef nodig zijn geweest om Philips vaderschap te bewijzen, maar Philip wist van niets. Het moeder zijn ging me handiger af dan ik had kunnen vermoeden. De wieg stond naast mijn divan, om de drie uur zette ik de wekker en gaf hem zijn flesje. Ik maakte allerlei toekomstplannen, ik wilde naar Amerika om discussies met mijn ouders te ontwijken, Pierre zou daar een sportieve grondslag krijgen en tegen zijn twaalfde jaar met mij naar Frankrijk terugkeren voor een lyceumopvoeding.

Ik leefde in een soort onwerkelijke werkelijkheid waarin ik niets en niemand meer nodig had, dat duurde niet lang want toen kwam de wapenstilstand en de grote uittocht, de vlucht uit Parijs.

Ons huis was voordien al bijna leeg, op het laatst waren er alleen nog de conciërge, Simone en een hongaars

joods meisje dat voor de duitsers werkte, veel geld verdiende maar uiteindelijk toch werd weggehaald. Simone klaagde steen en been, ze raakte al haar klanten kwijt want de telefoon was om de een of andere reden afgesneden. Op een ochtend hield ik het niet meer uit, ik pakte een koffertje, nam Pierre op mijn arm en ging voor een stoplicht op de boulevard staan om een lift te krijgen. De meeste auto's waren vol, sommige bestuurders maakten een negatief handgebaar, ze hadden misschien wel gelijk, wat moesten ze met mij en mijn baby beginnen? Maar ik bleef staan, ik zou vertrekken hoe dan ook. Tenslotte kwam ik in een overvolle vrachtauto terecht, op een geïmproviseerde bank werd een plaatsje voor ons ingeruimd, niemand sprak, het stonk er naar rook, zweet en natte luiers.

Hoe lang we al gereden hadden voordat de chauffeur naar 't ziekenhuis moest weet ik niet. Hij had zijn elleboog buiten de cabine gehouden en een passerende wagen had er een stukje van afgehakt. De behandeling bleek niet eenvoudig, een paar dagen zou hij er wel mee kwijt zijn. Daar stonden we dus, de vrouwen begonnen te huilen. Ik liep weg en kreeg direkt een andere lift. Was ik maar gebleven, waarom probeer ik toch alijd iets anders te doen, waarom ruk ik mij los en zoek de eenzaamheid?

[XIII]

O. en de eenzaamheid. Wij nemen u uw eenzaamheid kwalijk. De zondag der gezelligheid betekent niets voor u. U wilt lopende uw eigen passen tellen maar niet die van uw partner, u wilt met twee ogen kijken en niet met vier.

Het stipendium is op en de Mont Blanc moet het maar zonder haar stellen, dus vlucht O. naar boven naar de zevende etage (haar flat is op de tweede), hier beschikt zij over een ouderwetse dienstbodekamer zonder water zonder gas maar wel met elektriciteit zodat er een straalkachel kan staan die haar benen rood maakt en haar hoofd koel houdt. Zij neemt haar machine mee en ook haar radio, vanuit het dakraam ziet ze de suikertoren van de Sacré Coeur en de duiven in de goot.

Zij heeft haar vrienden verzocht het bergdorp te verlaten, zijn ze hier goed aangekomen?

Philip ben je er?
Present.
Sophie?
Ja, ja.
René en Evelyne?
Dag O.
Broer?
Geen antwoord.
Pop II?
Present (als Philip).
Broer?
Kiekeboe.
Maar Caty, waar is Caty?

[XIV]

De man die ons zwijgend heeft meegenomen, heeft na een paar uur rijden nog steeds zwijgend het portier weer voor ons geopend ‘stapt u hier maar uit.’ Het is een hoofdweg waar de dubbele rij auto's niet vlugger vooruitkomt dan de voetganger. Ik ga met Pierre onder een boom zitten, probeer een café te vinden waar ik zijn melk kan warmen, juist als ik er een ontdek komt er luchtalarm. Iedereen verlaat zijn wagen om een schuilplaats te zoeken, wij liggen nu in het gras tussen onrustige koeien, bommen vallen rechts en links, Pierre huilt, misschien alleen omdat hij dorst heeft, nu stapt er iemand over mijn rug, ik sta op en loop over anderen heen ‘Pierre, de wereld vergaat en jij vergaat met mij.’ Iemand stoot hem uit mijn arm, ik raap hem op hij is ongedeerd, ik laat mijn koffer staan om beide handenvrij te hebben zodat ik hem beter kan verbergen.

Wat is er toen gebeurd? Ik merkte dat ik zijn flesje melk ook had weggegooid dus gingen we terug, weer naar de bommen toe, van de bommen af, ik zocht de koffer en de tas die er aan vast zat, ik legde Pierre even neer tussen madelieven en boterbloemen, het zijn niet meer dan een paar seconden geweest, ik heb nog gezien hoe een franse soldaat naar hem toeliep, toen werd ik opgeduwd door een kluwen mensen die telkens groter werd en waaruit afgrijselijke kreten opstegen, ik riep ‘Pierre, waar is Pierre?’

De vliegtuigen zijn nu verdwenen ‘u moet niet blijven liggen,’ zegt een vrouw ‘u moet verder’ en ze trekt me op.

‘Pierre, weet u waar Pierre is?’ Ik weet niet hoeveel mensen er wel om mij heen staan, ‘maakt u zich daar geen zorgen over, die vindt zijn eigen weg heus wel’ ‘hij weet waar hij u achtergelaten heeft en anders is er ook nog het Rode Kruis om te helpen.’ Ze hebben medelijden met mij,

zo'n jonge vrouw alleen, zonder bagage, waar moet ze naar toe. Wanneer ze eindelijk weten dat Pierre een baby van nauwelijks een maand is troost iemand nog ‘als het een soldaat is geweest die hem gevonden heeft, dan krijgt u hem heus wel levend terug, hij had toch een naam en adres op zijn kleertjes.’

Neen, hij had niets, hij was mijn kind, dat was alles.

Ik was drieëntwintig jaar, het is bijna een kwart eeuw geleden, wat zeur je toch Caty zijn er in die tijd geen andere en diepere emoties geweest? Hierin heb je nu toch wel berust. Tenslotte was het maar een afgeperst wezentje, een tweedehandskind zonder vader, kom nu Caty.

Berusting, filosofisch of religieus is niet meer waard dan een vermolmde plank die als brug dienst doet over een luimige beek. Ik ben actief gebleven en heb alles in het werk gesteld om hem te vinden, ik geloof niet dat er een instantie op dit gebied is die ik heb overgeslagen, ik heb ook in de omgeving waar het gebeurd is bij alle huizen aangebeld ‘een soldaat Mevrouw, maar weet u wel zeker dat het een fransman was en geen duitser?’

‘Een duitser, zou Pierre in Duitsland kunnen zijn?’

‘Neen dat is uitgesloten, daar hadden die jongens geen tijd voor, misschien is hij wel dood dat moet u maar aannemen, zo'n wurm heeft dat niet kunnen overleven.’

‘Onmogelijk, Pierre is niet dood dat voel ik.’

Wat voelde ik? De stem van het bloed? Er is geen stem, ik kijk naar baby's die zijn leeftijd moeten hebben, een lijkt er op Philip, dezelfde dunne mond, ik neem hem in mijn armen, ik heb wel honderd andere in mijn armen genomen, toekomstige genieën en schoonheidskoninginnen in de dop, ze zijn allemaal gelijk, zacht, dreinerig,

glimlachend, graaiend, spartelend, ze kunnen allemaal dienen voor een reclameaffiche van zeep en babyvoedsel, ik druk ze tegen mijn hart, sommige zoeken mijn borsten, het is een lieflijke gewaarwording, niet meer dan dat.

Later (want ik heb jaren naar hem gezocht) probeerde ik contact te krijgen met jongens wiens leeftijd Pierre moest hebben. Ik ben met een naar een speeltuin gegaan, maar het was een franse tuin met uitsluitend hip, enkelbreuk, bangheid en broekslijtelaar. Hij bleef toeschouwer omdat hij zijn kleren niet wilde vuilmaken. Ik trachtte Philip in hem te herkennen, ook wilde ik zijn sympathie winnen, ik vroeg ‘is je moeder lief voor je?’ hij antwoordde ‘ze is toch mijn moeder.’

‘Ik ben ook een moeder,’ zei ik ‘Pierre is net zo groot als jij bent.’

‘Waarom hebt u hem dan niet meegenomen?’

Langzamerhand heb ik me ingepraat dat het moederschap opgezwiept wordt precies zoals de viering van kerstmis een opzwieperij van de geboortedag van Jezus Christus is geworden. Ik kon Pierre nu alleen nog zien in zijn wieg, in die ruimte van acht vierkante meter in La Cage à Poules. Wat volgde had ik in een hoekje van mijn hersens opgeborgen.

Maar iets wat je opbergt haal je op een dag toch weer te voorschijn, al is het alleen maar uit nieuwsgierigheid om te kijken of het er nog precies zo ligt. Ik doe dit ook. Het brengt een vernietigend onbehagen in mij, ik wil dan bijvoorbeeld met mijn auto tegen een boom rijden, op de rails van een spoorbaan gaan liggen, op een paar duizend meter hoogte uit een vliegtuig stappen of te veel slaapmiddelen innemen, maar ik heb dit alles nooit volbracht.

Op een van mijn reizen heeft in een hotel kamer 213

op mij gewacht. In de verte zijn bergen en de lucht is ijl en onwezenlijk, precies wat dokter R. mij heeft voorgeschreven, hij heeft ook gezegd ‘vruchtvlees tussen je tanden is jouw genezing, Caty.’

Het sap heeft mijn droge lippen vochtig gemaakt toen rondom mij de wereld verging. Dit was geen zelfmoord, ik was alleen maar bang voor 213.

‘Even onbegrijpelijk als bewonderenswaardig dat je me het nu pas vertelt,’ zegt Philip ‘hij moet dus ongeveer tien jaar zijn. Ik had toch met je kunnen trouwen, ik had je toch niet in de steek gelaten.’

‘En Pop II dan?’

‘We hadden wel een oplossing gevonden maar ik hoef er nu niet meer over te denken. Arme Caty.’ Hij streelt mijn wang en knippert wat met zijn oogleden en troost me en zegt dat hij diep onder de indruk is dat er ergens in de wereld een onbekende zoon van hem rondloopt. Je zou hem zo geloven, maar daar zijn grootste talent is om het gelogen woord als waarheid te lanceren heeft het voor mij ook geen nut om er verder op in te gaan en toch kan ik dat nooit laten, nu ook niet.

‘Misschien zou ik mijn opsporingspogingen weer moeten beginnen, maar hoe?’

‘Ik geloof dat je alles geprobeerd hebt.’

‘Dat dacht ik ook, maar jij hoort het nu pas en uit jouw brein zou iets heel onverwachts kunnen komen.’ Ik kijk hem aan, verwacht ik van hem dat hij zeggen zal: vanaf de volgende week maak ik me vrij en dan gaan we samen er op uit en komen niet thuis voor we Pierre bij ons hebben. Verwacht niet elke vrouw datgene van een man wat ze zelf niet tot stand heeft kunnen brengen?

‘Je moet mij de tijd laten er rustig over na te denken. Vergeet niet dat de jongen natuurlijk al een moeder heeft.’

‘Dat ben ik.’

‘Ik bedoel die andere die hem heeft grootgebracht. Stel je nu eens voor dat wij hem zouden vinden.’

‘Wij?’

‘Ja, waarom wij samen niet? Denk jij heus dat hij zich opeens aan jou zou kunnen hechten?’

‘Natuurlijk wel, zeg ik’ (natuurlijk niet, denk ik).

‘En als hier nu straks een jongen van zijn leeftijd zou binnenkomen die zijn armen om je heen sloeg en Mama tegen je zei, zou hij dan niet hetzelfde voor je betekenen als Pierre? Kijk zo.’

Hij is alle warme dieren uit de arke Noachs te zamen.

Ik had geen vaste baan, soms vertaalde ik boeken of filmcommentaar, dan weer was ik gids voor toeristen in Parijs. Ik had overigens wel geld, maar als ik zoals in mijn handlijnen stond werkelijk negenennegentig zou worden, zou ik de laatste veertig jaar op een houtje moeten bijten. Ik hield ervan goed te leven, niet luxueus maar toch te doen waar ik zin in had en ik wilde vooral niet ergens vastroesten. Met al die losse werkjes verdiende ik er juist zoveel bij dat ik mij dit kon veroorloven. Philip was het er niet mee eens, hij drong er op aan dat ik naar de tekenacademie zou gaan ‘je hebt aanleg,’ zei hij.

‘Wanneer ik er zelf niets voor voel waarom wil jij mij dan die richting induwen?’

‘Omdat ik het prettig vind een vriendin te hebben die iets is, met wie ik te voorschijn kan komen.’

‘Voor jouw plezier?’

‘Neen voor mijn carrière. En voor die van jou.’

‘Ik hoef geen carrière te maken, ik blijf zoals ik ben, wie ik ben.’

‘Je hebt ongelijk, met de jaren mee moet je veranderen, hogerop komen, wat je het summum van welslagen leek toen je twintig was moet nu kinderspel voor je zijn. Anders ben je niet geschikt voor de tweede helft van deze eeuw. Je gebruikt toch ook geen gaslicht meer of fonografen, je gaat toch niet ouderwets gekleed.’

‘Ik lees veel, ik houd van concerten, toneel en exposities, ben van de actualiteiten op de hoogte, waarom zou ik me verder inspannen om iets te bereiken alleen maar voor de buitenwereld.’

Hij begreep niet dat roem en eer mij onverschillig lieten. Over lijken liep hij nog niet maar zijn vroegere vrienden liet hij al zonder meer in de steek. Zorgvuldig vijlde hij zijn karakter bij, alles wat de charme ervan uitmaakte ging langzaamaan verloren. De tandarts deed hetzelfde met zijn gebit (zijn geluksgebit, waarvan de bovenste tanden uit elkaar stonden) hij zette er jackets omheen, dat stond deftiger, toen ik er iets van zei haalde hij zijn schouders op, ik was de gek, niet hij.

Hij praat hoe langer hoe meer over jonge meisjes die hem achterna lopen ‘ze zien in mij de minnaar van hun leven, je moet er eens bij zijn Caty, ik heb nu een kind van zeventien met een donkere gladde huid, ongelooflijk opwindend.’

‘Vraag je zoiets ook aan Pop II?’

‘Neen daar is het geen vrouw voor, dat weet je toch wel. Maar ze heeft andere geweldige eigenschappen, nog niet lang geleden waren we op reis, zij moest naar de kapper en in die tijd kreeg ik bezoek van een engelse die, nog voor ik iets vroeg, in ons hotelbed lag. Ze was blond, dat is alles wat

ik nog van haar weet. Opeens ging de deur open, Pop II zei “pardon, stoor ik?” en ging weer weg. Nooit heeft ze er verder iets over gezegd. Of het wachten bij de kapper haar verveelde of dat ze iets vermoedde daar ben ik niet achter gekomen. Zulke vrouwen zijn je ware echtgenoten, je vindt er heus niet veel van dat soort, je zou het misschien niet van haar gedacht hebben.’

‘Bepaald niet,’ antwoord ik ‘ze is even geweldig als laf.’

Hij heeft het donkere kind van zeventien mee naar Parijs genomen, ze had er eerst veel plezier in dat we met ons drieën waren. Het was een kleurenspel onder begeleiding van negro-spirituals. Tegen het einde werd ze jaloers, ze stak het niet onder stoelen of banken noch onder 't laken want ze stond op, kleedde zich aan en verdween. Philip liet mij zonder meer in de steek, of hij haar nog heeft ingehaald weet ik niet.

[XV]

Op de eerste dag van een congres over de wetenschappen van het leven van de geest waaraan achtenzeventig geleerden (acht nobelprijzen) deelnamen, werd o.m. gezegd dat tot dertig jaar de mens alles gemakkelijk in zich opneemt maar er weinig gebruik van maakt, dat van dertig tot vijftig de produktieve jaren zijn en na de vijftig reeds de ouderdom intreedt waarin de hersens gestadig aftakelen. Voor O. als voor iedereen een mededeling van belang waar zij echter op 't ogenblik weinig mee opschiet want ze moet doorgaan. Wel krijgt ze meer dan genoeg van die afzondering en befaamde stilte. Was haar stem niet zo irritant geweest en had hij niet zo geleken op die van een bejaarde actrice die zich nog altijd verplicht voelt voor een bijeengeraapt publiek gedichten te declameren, dan had zij haar toevlucht tot een bandrecorder genomen. Overbodig hieraan nog te denken, er resten niet veel bladzijden meer, ze weet nu waar het verhaal naartoe leidt, het boek heeft zich al schrijvende opgebouwd en wat dat betreft is er geen enkel verschil geweest met haar jaren van produktiviteit.

[XVI]

Mijn dokter raadde mij aan een kuur in Roscoff te doen.

‘Helemaal naar Rusland toe om te voorkomen dat mijn kwaaltjes erger worden?’

Hij prees mij om mijn geringe geografische kennis ‘zo zijn er tenminste nog verrassingen voor u’ zei hij ‘want Roscoff ligt in het noorden van Bretagne. U rijdt het gemakkelijk in een dag.’

‘Ik chauffeer niet meer,’ ik vertelde hem niet eens waarom, maar had het wel over mijn ervaringen als bijrijdster van Sophie.

‘Onzin, laat zij u toch brengen.’

‘Ik ga liever met de trein.’

‘Doe wat u wilt, voor mij zijn de spoorwegen uit de tijd, zoals het ook uit de tijd is om met het verzorgen van je lichaam te wachten tot je stokoud bent. Daarom moet u een kuur doen, niet eenmaal maar ieder jaar.’ Hij kwam op me af, duwde met zijn wijsvinger mijn neus naar rechts (het montuur van zijn bril raakte mijn gezicht) en zei ‘u hebt een ziek vleugeltje.’

In de spiegel zag ik een bekend rood plekje ‘is dat alles?’

‘Ja voor vandaag. Ik kan de evolutie niet tegenhouden alleen maar vertragen. Maar u moet meehelpen, vechten tegen die veroudering.’

Ik vertrek nog diezelfde week. In hoeveel verschillende warme zeebaden ik een eierloper lang gelegen heb, hoeveel spuiten met harde stralen water er over mijn lichaam zijn gespoten, ik weet het niet meer, ik werd gekneed en geknepen, sliep hierna urenlang en leidde een bestaan zonder verlangens en zonder problemen.

In de eetzaal van mijn hotel waan ik mij op een boot,

want als het vloed is slaan de golven tegen de buitenmuur. Omdat mijn tafeltje te klein is om er tussen borden, glazen en schalen nog een boek te kunnen deponeren, kijk ik maar wat om me heen. Er komen uitzonderlijk veel vrouwen binnen, sommige hebben een stok bij zich, andere gaan zichtbaar moeilijk zitten. Ouders met kinderen brengen nog een beetje kleur in dit sombere schouwspel.

Op een avond komt er een heer op me af, hij probeert extra rechtop te lopen, is modieus gekleed en heeft een gezicht dat ik al eerder gezien heb. Hij noemt mijn naam en vraagt of ik hem niet herken. Ik duik in mijn vrolijke jaren maar durf hem niet uit mijn bed te halen want misschien heeft hij er nooit in gelegen.

‘Ik zie dat het niet gemakkelijk voor u is,’ zegt hij ‘tenslotte is het ook al lang geleden, u wilde een grijze tailleur als ik me niet vergis, en we hebben veel moeite gehad de juiste kleur te vinden. Ik was eens uw kleermaker.’

‘U bent weinig veranderd,’ antwoord ik zonder me ook maar iets te herinneren, geef hem een hand en vraag of de kuur hem bevalt. Neen, hij kuurt niet, hij stroopt alleen maar zijn broek op en loopt met blote benen in zee dat laat de dokter al zijn patiënten doen dus zal het voor hem ook wel goed zijn. Hiermee is ons gesprek afgelopen. Als ik hem over een jaar nog eens zou ontmoeten zou ik hem weer niet herkennen, ik kan geen mensen uit hun lijst halen, de kleermaker zie ik met een centimeter om zijn hals, spelden tussen zijn tanden en een puntige schaar in zijn hand (drie manieren van zelfmoord in één klap), de kapster met gummihandschoenen en een rose schort, de juffrouw van de krantenkiosk met een kouwelijk gezicht en grijze drukinkthanden. Zodra kleermaker, kapster en juffrouw uit hun omlijsting kruipen, verliezen zij het naam-

kaartje dat ik hun gegeven heb zo sterk hebben voor mij voorwerpen invloed op de mens.

Op zondag kwamen er veel families uit de omgeving eten (de kok was een regionale beroemdheid om de bereiding van zijn Homard à l'Armoricaine) de tafels aan het raam werden speciaal voor hen gereserveerd en de kunsten naar het midden van de zaal geschoven, een lange rij eters naast en tegenover elkaar, waarvan er maar enkelen waren die het zonder meer accepteerden dat hun onafhankelijkheid ter wille van de bankrekening van de baas prijsgegeven werd. Maar wie het lef had te reclameren kreeg als antwoord dat hij dan maar ergens anders onderdak moest zoeken.

‘De klant, een onttroonde koning.’ Dit zei de man naast mij, die zijn ellebogen tegen zich aangedrukt hield om mij niet te hinderen. Een deel van zijn rechterwang hing als een scheve zak tot over zijn kin en was bedekt met littekens. Hij excuseerde zich en vroeg mij om onze plaatsen te verwisselen, de andere helft van zijn gezicht was namelijk gaaf. Hij dwong me wel tot de vraag ‘een auto-ongeluk?’

‘Een treinderaillement.’

‘Uiteindelijk hetzelfde.’

‘Inderdaad. Mij stoort het niet meer, uitsluitend als ik aan de verkeerde kant zit naast iemand die ik niet ken.’ Hij stelde zich voor, hij kwam uit het noorden van 't land en bewonderde alles en iedereen uit nog noordelijker streken ‘maar mijn vrouw heb ik toch in de Pyreneeën gevonden, (met een intieme stem): zij heeft mij laten begrijpen dat een huwelijk alleen maar op trouw, jaloezie en ontrouw kan gedijen.’

Ik gaf geen antwoord.

‘Het is geen lang verhaal dat ik u wil vertellen als u het

zou lezen zou u 't nauwelijks geloven. Wilt u naar me luisteren?' Hij had zijn dessert op, ik zat nog aan mijn sla, ik geloof dat ik nee knikte, maar hij was al aan 't woord.

'Zij is ouder dan ik, was heel mooi maar is te vroeg verlept. Ze haatte het dat ik jong bleef, ze bewaakte me en toch was ik trouw. Daar heb ik nog lang berouw van gehad.'

'Als u dit opschrijft kunt u 't zo aan een damesblad kwijt en u krijgt er nog geld voor ook.'

'Ik heb geen geld nodig, ik wil alleen praten. Vanaf de dag van mijn ongeluk, of iets later toen ze zeker wist dat ik voor altijd geschonden zou blijven, is ze veranderd en gaf ze mij mijn vrijheid terug, ze was ervan overtuigd dat ik nu geen kwaad meer kon en tot het einde van mijn leven genoopt zou zijn naast en met haar te leven. Dat noemde zij liefde. Maar toen ze niet meer jaloers was begon ik haar juist te bedriegen. Er zijn vrouwen genoeg en sommige gaan zelfs zo ver dat ze beweren dat een halve wang een bepaalde opwinding teweegbrengt. Merkt u er iets van?'

Ik stond op en vroeg aan de hotelier mij voortaan niet meer naast hem te plaatsen.

[XVII]

Onder auspiciën van O:

Hij lachte, lachte naar zijn voorgerecht, zijn glas witte wijn, lachte tussen twee happen door naar zijn ouders en ook naar haar, die bij het avondeten dichtbij en tegenover hem zat.

Hij was een jaar of zestien hoogstens zeventien, een tot puber uitgegroeide baby die zij in een ruimte van acht vierkante meter plaatste. Vruchtvlees tussen haar tanden is immers haar genezing, ze vroeg toen om een appel maar kon er tussen al die mensen in toch niet zo maar in happen, dus sneed ze hem in partjes en liet ze op haar bord liggen. Die jongen leek ook net zo veel op Philip en haar als op René, maar zijn lange dunne vingers waren van Stéphane, zijn mond en vooral zijn lach in dat smalle driehoekige gezicht van haar moeder. Waarom zou Pierre niet op zijn oudoom en grootmoeder kunnen lijken, die afgeperste embryo had al voldoende eergevoel gehad om een familieportret van Ville de Paris te vermijden.

Zij schreef op een visitekaartje onder haar naam: wenst u te spreken en biedt bij voorbaat haar excuses aan. Ze vroeg aan de bedienster het aan die tafel (ze legde uit welke) af te geven. De jongen nam het aan, schoof het naar zijn vader toe, die hardop las, waarop zij zijn visitekaartje in handen kreeg: de heer en mevrouw Legris St. Pol de Léon uitsluitend vanavond telefonisch te bereiken na 21 uur onder nummer x.

Zij belde vanuit haar bed, als ze haar niet antwoordden zou ze een pil nemen om door te slapen tot morgenmiddag of misschien weer opstaan en langs het strand lopen.

‘Kan ik met meneer Legris spreken?’

‘Dat ben ik,’ antwoordde hij.

Zij noemde haar naam.

‘Wat wilt u eigenlijk van me?’

‘Een onderhoud, als dat mogelijk is.’

‘Gaat het om geld?’

‘Absoluut niet.’

‘Om werk?’

‘Ook niet, het is moeilijk om het u telefonisch uit te leggen. Kunnen mevrouw en u mij ontvangen?’

Het was even stil, hij besprak het zeker met haar, toen zei hij ‘morgenavond na de maaltijd.’ En hing de haak op.

Zij sloeg die maandag haar kuur over om uit te rusten, ze had een taxi besteld, de chauffeur kon op haar wachten voor de terugweg, hij zou zijn tijd in die naburige stad wel zoekbrengen. Hij vroeg toen een bedrag ineens waardoor zij zich niet behoefde te haasten ‘als ik voor middernacht maar naast mijn vrouw lig,’ had hij erbij gezegd.

Zij wilde zich onder geen voorwaarde met een kluitje in 't riet laten sturen, dat stond vast, zij moest bereiken dat Pierre bij haar terugkwam, niet dadelijk en zeker niet tijdens haar kuur die nog niet beëindigd was, maar hij moest zich wel vanaf vanavond op een grote verandering voorbereiden. Om aan elkaar te wennen zou ze eerst een paar weekenden met hem op reis gaan, waarheen wist ze nog niet, misschien wilde hij wel graag naar Parijs. Ze zou daar twee kamers in een hotel nemen want bij haar in Montparnasse was geen plaats genoeg. Hij moest zelf kiezen hoe hij de dagen wilde doorbrengen, een jongen van zeventien kan je niet aan de hand houden, al die jaren had ze gemist maar ze zou ze wel inhalen op een andere manier. Ze wilde niet met hem gaan eten in grote restaurants maar in leuke eethuisjes, jij mag kiezen, chinees,

pools, russisch. Misschien zou hij wel antwoorden, geef mij maar een self-service.

Eenmaal is ze daar ook geweest, het blad waarop de gerechten stonden was zo zwaar en is toen uit haar handen gevallen, ze heeft betaald zonder iets te eten. Maar nu zou hij haar blad dragen. Ze zou hem ook zakgeld geven, hem op zijn gemak stellen en vooral niet overstelpen met verdrongen sentimenten. Tenslotte had ze hem toch al afgeschreven.

Ze was nu bijna veertig en zodra alles in orde was zou ze een nieuw leven beginnen, ze moest vooral taktvol zijn tegenover zijn pleegouders en ook de gevoelens van Pierre nooit forceren.

[XVIII]

Ik word ontvangen in een ouderwetse salon met zeegroene stoelen, een divan en twee fauteuils onder hoezen verborgen. Er staat een theetafel waarop een zilveren servies en aan de muur hangt een geschilderd portret van een baby, proto-type interieur van een provinciaals, niet meer jong echtpaar in goede doen.

Hij neemt het woord ‘mijn vrouw en ik zijn werkelijk benieuwd wat de reden van uw bezoek is. Geen collecte voor een of ander liefdadig doel, geen vragen om werk zoals u mij telefonisch hebt meegedeeld, wat rest er dan nog?’

Ik zwijg, van al de zinnen die ik in die vierentwintig uur uit m'n hoofd heb geleerd is er niet een meer over, dus zeg ik meteen ‘het gaat om Pierre.’

Over haar heen kijken ze elkaar aan, bijna gelijktijdig alsof 't afgesproken is zeggen ze ‘wij weten niet over wie u 't hebt.’

‘Ik bedoel mijn zoon, ik heb hem verloren in juni 1940, hij lag naast mij onder een boom, toen kwam er luchtalarm en iedereen vluchtte, ik wilde hem meenemen maar hij was weg en ik heb hem nooit teruggezien. Natuurlijk heb ik alles gedaan wat menselijk mogelijk was om hem te vinden maar een jaar of wat geleden heb ik het opgegeven. Vrienden waren namelijk van mening dat de negatieve resultaten van mijn pogingen er wel duidelijk op wezen dat hij dood was. Of ze dit gezegd hebben om mij ervan te weerhouden nog verdere stappen te ondernemen?’

De man en vrouw kijken elkaar weer aan, er ligt iets vragends in hun blik.

‘Hij zou nu zestien jaar zijn, de leeftijd van uw zoon, ik veronderstel tenminste dat het uw zoon was die met u in Roscoff lunchte.’

De man die met zijn handen op de rug voor de theetafel staat alsof hij het zilver tegen haar beschermen wil, gaat nu naast zijn vrouw op de divan zitten. Hij legt zijn arm zo, dat zij haar hoofd er tegen steunen kan. De koekoek komt uit zijn klokkehuisje en koekoekt verkeerd.

‘Hij lijkt zo veel op mijn moeder en op mijn oom, dezelfde dunne vingers, dezelfde mond en dat lachen, daarom heb ik u mijn kaartje gegeven. Is het uw zoon Mevrouw, het is een onbescheiden vraag, maar hebt u dit kind gebaard, bent u zijn werkelijke moeder?’

Hij zegt ‘het is ons kind,’ staat op en opent de deur ‘ik hoop dat ik u voldoende heb ingelicht.’ Zij roept hem en fluistert iets in zijn oor, misschien zegt ze wel dat hij niet unfair moet zijn, want hierop sluit hij die deur weer.

‘Dit was onze zoon,’ zegt zij en wijst naar het schilderij ‘toen hij drie jaar was is hij aan kinderverlamming gestorven.’ Hij knikt, de herinnering schijnt hem pijn te doen.

‘Ik kon geen kinderen meer krijgen en we hebben toen een baby van een jaar officieel geadopteerd.’

‘Waar hebt u hem vandaan gehaald?’

‘Hij was een pupil van de staat, een naamloze, een oorlogsslachtoffertje zoals er duizenden waren.’

‘Maar hij heet Pierre, hij was van mij, hij is nog altijd van mij.’

‘En zijn vader?’

Waarom zou ze liegen ‘die was getrouwd en heeft hem niet erkend.’

Hij zoekt tussen de in rood met goud versierde boekbandjes die achter glas staan naar iets wat hij niet vinden kan. Een wetboek misschien?

‘Hebt u zijn geboortebewijs?’

‘Niet hier, ik kan het aanvragen, dan heb ik het binnen een week.’

‘Maar wat wilt u nu eigenlijk, uw vermeende rechten laten gelden omdat onze Alain in uw verbeelding op uw moeder en oom lijkt?’

‘Als u van mening bent,’ zegt zij ‘dat het heus uw Pierre is geweest die wij gekozen en verzorgd hebben alsof het onze eigen zoon was en die door de liefde die wij hem gegeven hebben en hij ons teruggeeft helemaal ons kind is geworden, dan kunnen wij u natuurlijk niet tegenhouden te doen wat u nodig acht.’

‘Wat een nonsens,’ zegt hij en kijkt zijn vrouw woedend aan ‘je zou die dame nog tot procederen brengen. Alain draagt mijn naam. En hiermee is ons onderhoud afgelopen.’

‘Ik wil de jongen zien.’

Hij pakt mijn polsen vast, zijn handen zijn breed en hard.

‘Charles,’ roept zij, maar ze kan mij niet losmaken uit zijn greep ‘Charles je doet Mevrouw pijn. Laten we haar liever even meenemen naar Alains kamer, waarom zouden we hem voor haar verborgen houden, kom Charles wees redelijk.’

Wie van de twee had hij op dit ogenblik willen doden, zijn vrouw die partij trok voor de indringster, of mij? Een moord, wat is één moord in een mensenleven? Ga gerust uw gang Mijnheer Charles, ik ben bereid in het huis van mijn zoon te sterven. Laat u mijn polsen los om een revolver te halen? En als u ernaast schiet of de baby op het schilderij raakt? Lach ik of huil ik? Dag zeegroene divan en boekenkast met glazen deurtjes. Ik groet u. Ik groet u ook Meneer en Mevrouw uit St. Pol de Léon.

Adieu Pierre, kind van een latente moordenaar. Ik loop rechtop de kamer uit, de vrouw gaat naar de theetafel toe, telt ze de zilveren stukken? De man hypnotiseert mij in de rug. Ik keer mij niet meer om, zelfs niet wanneer ik het huis verlaat en een stem hoor die roept ‘wie was er toch op bezoek, Moeder?’

Het antwoord kan ik niet goed verstaan, wel hoor ik lachen, gemakkelijk lachen waarin pret en spot.

‘Mijn collega heeft een ander beroep gekozen, ik hoop van harte dat ik mijn voortreffelijke voorganger tot uw genoegdoening zal kunnen vervangen.’

‘Nee,’ roept Sophie vanuit haar bed ‘wat betekent dat, dacht je soms dat ik jou in huis zou willen hebben, dat ik voor jou de tafel gedekt heb?’

Ze zet het toestel af en probeert zich te herinneren wat het laatste gebaar van haar liefste is geweest en of hij haar eigenlijk wel gewaarschuwd heeft dat hij niet meer terug zal komen. Er is geen teken afgesproken voor een afscheid voor eeuwig, wel heeft zij gemerkt dat hij gisteren voortdurend zijn rechterhand op zijn hart legde. Het heeft hem dus leed gedaan haar te moeten verlaten, genoodzaakt te zijn een onvergetelijke periode van zijn leven te moeten afsluiten.

‘Waar is je televisie?’ vroeg ik toen ik bij haar kwam.

‘Geruild voor een wasmachine.’

‘Als die maar niet met je begint.’

Ze antwoordde dat ze nooit meer zo'n toestel in huis wilde hebben, dat ze ook een radio gekocht had en zich oefenen wilde om Beethoven van Mozart en Pijper van Andriessen te kunnen onderscheiden. Haar eerlijkheid haar eigen hiaten te erkennen trof me steeds weer.

‘O ja, en een nieuwe auto.’
‘En dat alles van de opbrengst van dat oude toestel?’
‘Neen, hij heeft me geld nagelaten voor wat ik voor hem heb gedaan.’
‘Zo'n minnaar vind je nooit meer,’ zei ik.

Heeft ze die liefde bewust beleefd omdat ze iets bereiken wilde wat onbereikbaar was, of volkomen onbewust als een accessoir van haar eigen ik?

Sophie en Zus op enkelbreuk, beiden in de omgang volkomen normaal, Sophie met een imaginaire liefde waarvan alleen een aversie voor televisies is overgebleven, Zus met een zoon die haar vreemd bleef en een adoratie voor vogels die door hun vlucht haar ondergang op hun geweten hadden, en ikzelf met zelfmoordpogingen en het geloof dat het bijten in een appel de onrust van mij zou kunnen wegnemen.

Sophie heeft haar zin gekregen. We gaan samenwonen in Oma's huis. Daar is ruimte, daar lopen we elkaar niet in de weg. Na mijn bezoek aan St. Pol de Léon heb ik mijn kuur onderbroken en in Parijs het een en ander geregeld. Want ik wilde terug naar Nederland, niet voorlopig maar voor altijd. In Den Haag zou ik zeker werk vinden, ik had er genoeg van om twee maanden dit en drie maanden dat te doen en uren over de vertaling van een zin te zitten suffen die dan op 't laatste ogenblik door een betweter van de uitgeverij nog werd veranderd, of troepen toeristen per metro in de late avonduren en de nacht door Parijs te begeleiden om de volgende ochtend van de eigenares van een obscure bar, die zij nodig moesten bezoeken, mijn procentengeld in een condoom te ontvangen. Een baan wil-

de ik hebben die mijn dag zou vullen, dus volgde ik een stoomcursus voor secretaresse en solliciteerde.

Ik maak voor Sophie een paar kamers in orde, behalve de tv heeft ze nu ook haar bed verkocht om die onfortuinlijke souvenirs kwijt te raken. We moeten wel even aan elkaar wennen, ze weet dat ik afkerig ben van gezelligheid, dat ik van geordende onorde houd terwijl zij tot bezeten toe netjes is, rechtzet wat zij denkt dat ik scheef gezet heb, mijn asbakjes ledigt waarin peuken die mij dierbaar zijn, en vernieuwt wat in haar ogen niet meer in het heden past. Ik bemerk nu pas hoe behoudend en in zekere zin spaarzaam ik eigenlijk ben, een eigenschap die ik van mijn franse moeder heb meegekregen. Ik kan een uur zoeken naar een oude rasp die zij weggegooid heeft om er een modern toestel voor in de plaats te hangen. Ik wil een hond hebben, ik krijg behoefte aan iets dat mij volgt, zij wil geen hond in haar auto en waar moet hij dan blijven als we samen op stap gaan? Ik geef veel toe tot behoud van de vrede. Tenslotte zijn het allemaal details waarover we redekavelen, het verplaatsen van een lamp, valt een tafel vol boeken en schrijfgerei onder afdeling rommel, ja zegt zij, neen zeg ik. Ik mag de vaat niet meer wassen want voor afspoelen geeft zij mij een onvoldoende, wat, mag ik nu zelfs niet meer in Oma's keuken komen, maar in mijn hart ben ik er blij om want ik haat dit soort bezigheden.

Sophie kookt met liefde dus voortreffelijk, we eten te veel. We leveren geen bijdragen voor de moppentrommel ‘Onder Vriendinnen’ want als we samen kleren kopen dan kijken we met een openhartige blik en onze wederzijdse raadgevingen zijn verstoken van alle afgunst. Ze draait steeds lang voor de spiegel want ze wil zich niets aanschaffen dat het volgend jaar te kinderachtig zou kunnen zijn,

ik heb moeite haar aan 't verstand te brengen dat zoiets ons heus niet zal overkomen. Overigens is zij geen modeverslaggeefster meer maar beantwoordt brieven van lezeressen die in een socialistisch vrouwenblaadje hulp vragen voor huishoudelijke- en huwelijksaangelegenheden. Doordat frans mijn moedertaal is, word ik in los dienstverband (los, vanwege mijn leeftijd) op een ambassade aangenomen. Een respektabele juffrouw, goed gekleed, met strakke b.h. (de jonge meisjes hebben dansende borstjes) zorgvuldig gekapt en opgemaakt, korrekt en vriendelijk tegenover iedereen, zonder verder vriendschappen te sluiten. Een aanbevelenswaardig bestaan. Ik ben dus alleen 's avonds en de weekends thuis en nu pas kan ik de zorgzaamheid van Sophie volledig appreciëren. Ze behandelt mij een beetje als haar grote dochter en ik laat het me welgevallen.

Twee tierige dametjes van middelbare leeftijd ‘sommigen nemen jullie een stel uit morele misère tot elkaar gekomen,’ heeft Evelyne wat haperend overgebracht.

Pop II houdt er een eigen filosofie op na, ik had het nooit achter haar gezocht, ze zegt niet wat ze denkt en ze denkt niet wat ze zegt. Ze zegt bijvoorbeeld niet: nu je met Sophie woont blijf je eindelijk van mijn Philip af.

Philip blijft van me af, wees gerust Pop II. Als je toch eens naar me zou willen luisteren, iedere keer als ik over hem begin doe je of je niets begrijpt maar als jij het over hem hebt vind je het vanzelfsprekend dat ik er op inga: zijn zuinigheid op het gierige af tegenover jou en je dochters, het harde werken dat hij niet opgeeft al raadt de dokter hem ook aan wat minder te doen, en nog veel meer dat je bij mij wilt uitspreken. Waarom praat ik in mezelf?

Ik kan je beter opbellen en zeggen dat het tussen hem en mij volkomen voorbij is, dat ik er langzamerhand aan wen en eigenlijk een soort bevrijding voel van een band (al was het dan een buitengewoon rekbare) verlost te zijn. Eerst was hij nogal enthousiast toen hij hoorde dat ik mij voorgoed in Den Haag zou vestigen, hij deed tenminste zo, want met hem weet je nooit hoe je 't hebt. Daar zijn wij beiden het wel over eens nietwaar Pop II? Hij is een paar keer hier gekomen om met mij naar bed te gaan. In die tijd bleef Sophie boven wachten, ze kon eenvoudig niet besluiten om uit te gaan, hij was van haar aanwezigheid in huis op de hoogte en zei dat dit hem alle plezier ontnam. Dat begreep ik, maar ik kon er toch echt niets aan veranderen. Overigens is liefde maken niet meer erg belangrijk voor ons, ik houd ervan met hem te praten, hem te horen spreken. Zo nu en dan ontmoeten we elkaar in een van die ouderwetse theesalons waarvan Den Haag er nog een dozijn heeft. Het wordt voor mij meestal een soort les in politiek, ontzettend nuttig vindt hij want hij blijft van mening dat ik noch in mijn werk noch in mijn vrije tijd enige supplementaire ontwikkeling opdoe. Je zult ook wel weten dat hij stapelgek is op roomsoezen, hij bestelt er drie tegelijk en eet ze in zes happen op. Ik moet je bekennen dat we ons echt niet samen vervelen want na de politiek krijg ik de laatste moppen opgediend. Zijn jongensverlangen op straat herkend te zullen worden is in vervulling gegaan. En ach wat heeft het mij gespeten dat ik hem zo'n flater heb laten slaan toen dit herkennen laatst in een theesalon plaatsvond. We zaten tegenover elkaar, iemand nam de hoed voor hem af, geen idee wie dat is, zei hij. Toen kwam er ook nog een indrukwekkende dame op hem af die zijn hand beetpakte en hem voor iets

bedankte. Zijn zwarte flambard viel op de grond, ik wilde die oprapen en buitelde met stoel en al achterover. Hij hielp me overeind, wat kon hij anders doen, enfin ik heb zijn reactie verder niet afgewacht, heb de dame en hem goedendag gezegd en ben naar huis gegaan. Dat is nu al weer een dag of tien geleden. Hallo Pop II, luister je wel, over roomsoesafspraken hoef je je heus niet ongerust te maken.'

Als het waar is dat voor de vrouwen alleen de liefde en wat daarmee samenhangt een gebeurtenis is, dan is er in de tien jaren dat Sophie en ik samenzijn niets gebeurd.

Sophie die zich in de speeltuin een trauma had aangemeten omdat niemand haar wilde, Sophie die van haar verdwenen omroeper wat geprik in haar hartstreek heeft overgehouden dat op een cardiogram niet eens te zien is, heeft geen andere relatie meer dan mij, haar winkeliers en de werkvrouw. Ik kan er zo veel hebben als ik zou willen, maar ik mijd ze.

Sophie stelt zich volkomen op mij in en houdt me vast. Ze heeft meegeholpen de laatste flitsen van sensuele veroverzucht in mij te doden. Juffrouw Van Duyn is een uitstekend stukje personeel van de ambassade geworden. Haar bescheidenheid heeft het van de nieuwsgierigheid gewonnen, haar sceptiek van lichtgeraaktheid.

De dametjes leven royaal en uiterst gezellig. Meer dan tien jaar, het is inderdaad niet voor de poes. We zijn beiden in goede gezondheid, laten geregeld ons bloed onderzoeken en vergelijken het, ik verlies het van Sophie want haar resultaten zijn evenwichtiger. Om de beurt lanceren wij de oude anekdote, als een van ons tweeën doodgaat, ga ik in Parijs wonen. Sophie zegt 'als ik jou begra-

ven heb, wil ik ook niet meer leven, na je crematie zou ik geen centimeter van je urn wijken.'

Eigenlijk zijn we onafscheidelijk als een olie- en azijnstelletje, maar met dit verschil dat we of beiden olie of beiden azijn zijn. Ik help haar met een artikel, Eenzaamheid is Inbeelding, raadgevingen voor alleenstaande vrouwen om zich te groeperen, twee of vier, nooit drie want dan loopt het mis. Het heeft sukses en we maken er een reeks van.

Als het slecht weer is haalt ze me met haar auto van de ambassade (ze draait onder 't rijden nog altijd haar hele repertoire af maar ik maak er geen aanmerking meer op). Ik zie hoe mijn jonge medewerksters gniffelen, als het Philip geweest was dan hadden ze wel anders gekeken, een man naast een vrouw verheft haar, maar het moet uit zijn met dat fabeltje, ik zoen Sophie expres op beide wangen. Ik heb lak aan alles en iedereen. Men zou het niet zeggen van Juffrouw van Duyn, zo'n overbeschaafd iemand.

Ik heb nooit van november gehouden maar nu ik zelf november geworden ben haat ik die maand. In deze mistige en natte dagen word ik mij op een zondagochtend werkelijk bewust dat ik oud ben, terwijl ik mij de avond tevoren nog door Sophie heb laten bepraten weer rijlessen te nemen, wij willen in 't voorjaar namelijk naar het zuiden van Spanje en kunnen dan om beurten chaufferen. Het komt dus wel onverwacht, maar door een reeks voorvallen die elkaar zojuist in een snel tempo hebben opgevolgd, blijkt dat de ouderdom die lang verstoppertje met me heeft gespeeld vandaag besloten heeft voorgoed met dat kinderachtige spelletje op te houden. Nu ben ik over

lichamelijk verval al lang heen, ik doe mijn best mijn vermoeidheid niet te tonen, als ik loop strek ik bijvoorbeeld mijn schouders naar achteren en buig mijn knieën, ik houd mij nooit vast aan een trapleuning en sta op van een stoel zonder mijn handen te gebruiken.

Wat is er nu eigenlijk gebeurd? Ik herinner me dat ik met een schok wakker werd, ik deed het licht aan, het was half zeven, omdat ik niet meer wilde slapen besloot ik te lezen. Ik greep naar mijn bril die naast mij op een tafeltje lag, maar ik zette een precieuse protese op mijn neus, het kunstwerk van mijn tandarts die mij mijn glimlach had teruggegeven (mijn bril stopte ik hierna niet in mijn mond). Moreel al vergiftigd door deze seniele handelingen, gooide ik m'n boek op de grond, trok het licht weer uit en volgde in de eerste schemering een zwarte stip die voor mijn ogen danste. Ik joeg hem weg, hij kwam terug tussen wazige wolkjes als van een sigaret. Ik voelde ook een opkomende hoofdpijn, in het donker zocht ik naar aspirine maar ik nam een slaappil in.

Nu droom ik van de Efteling, op een bord staat aangekondigd dat een groep van veertig personen een belangrijke reduktie krijgt. Ik ga voor de ingang staan en roep ‘kom binnen allemaal, want als we veertig zijn hebben we geld verdiend.’ Ze laten niet op zich wachten. Numero dertig deelt flesjes citronella uit, een middel tegen muggen door hemzelf uitgevonden.

‘Hebt u daar lang naar gezocht meneer,’ vraag ik.

‘Vanaf mijn vierde jaar, via chocola, drop en pinda's ben ik naar een citroen toegegroeid die mij heeft meegedeeld wat ik moest doen om hem in citronella te veranderen.’ Numero negen en dertig is een zwitser ‘ich reib’ mich eins hinunter,’ fluistert hij in mijn oor.

‘Niet hier mein Herr,’ het interesseert me niet meer.

Terwijl ik op numero veertig wacht word ik weer wakker, ik wil opnieuw lezen maar heb geen concentratie, er is iets dat mij hindert een gevoel van onmacht alsof iemand die sterker is dan ik met mij vecht. Ik laat mijn hand over het kaft glijden en registreer auteur, titel, uitgever in het kaartsysteem van mijn hersens. Dan neem ik een bad en als ik (misschien vijf minuten later) het zo juist toegevoegde kaartje uit het systeem wil halen is het er niet meer. Ik ga onder de koude douche en laat het water over mijn nek lopen, ik mag de badkamer niet uit want dan zal ik het boek zien dat op mijn bed ligt en ik wil mezelf nog een kans geven, mijn grijze cellen moeten mij antwoorden, waarom weet ik nog wel alles uit de krant van gisteravond, Johnson volstrekt geen moordenaar, een meisje valt van de vierde etage zonder iets anders te breken als haar pop, de fransen drijven op hun chauvinisme en een man neemt sinds een maand de pil, waarom heb ik dit alles wel onthouden, er is iets mis met me, ik heb een dokter nodig. Wat een onzin, slijtage is geen ziekte, wat zou ik hem moeten vertellen? Dat ik ongerust ben omdat er een zwarte stip voor mijn ogen danste omdat ik auteur, titel en uitgever van mijn boek in het kaartsysteem van mijn hersens had geregistreerd, en het even later niet meer kon vinden. Morgen gebeurt het misschien weer, zo of in een andere vorm, een gestadig verval dat alleen jezelf en soms degenen die dagelijks met je omgaan opvalt.

Ze wordt oud Juffrouw van Duyn, we hadden haar zo graag over een paar jaar een pensioen gegund, toch zo gaarne, maar daarvoor is haar los ambtenaarschap van te korte duur geweest.

Op een zondagmiddag ben ik opeens naar de speeltuin teruggegaan. Ik kende de weg nog maar naar de tuin zelf moest ik zoeken, er was een hoge muur omheen gebouwd en ik draaide drie keer in 't rond om de ingang te vinden, glazen deuren die automatisch opengingen wanneer je op een bepaalde afstand stond. Hierna kwamen er nog draaideuren, waarachter een machine die voor een gulden een entreekaartje leverde. Ik zei tegen de mijnheer die hierna dat kaartje knipte ‘is de baas er niet meer, ik heb nooit kunnen vergeten dat zijn vrouw in een kogelflesje is gestikt. Zo'n stomme dood nietwaar, dan kan je nog beter onder een trein komen.’ Hij gaf geen antwoord. Toen schoot me te binnen dat die man nu ongeveer honderd moest zijn ‘neemt u mij niet kwalijk, je denkt altijd dat je alleen ouder wordt en niet de anderen die je uit 't oog verloren hebt.’ Hij reageerde weer niet. Het was een robot.

Ik loop door de speeltuin naar het meer toe, de roeiboten zijn weg, er is ook niets meer te huur, iedereen heeft nu zijn eigen motorboot maar het bordje ‘Behandel de Dieren met Zachtheid Spaar de Vogels’ hangt er nog, al zijn de letters ook bijna onleesbaar geworden. Ik denk aan Hendrik en aan het scherm voor zijn ogen. Dan ga ik in het café zitten en bestel een kogelflesje, ‘wat?’ vraagt de kelner. Ik leg hem uit ‘een kogelflesje is een flesje met een kogel erin.’

‘Wilt u mij misschien doodschieten?’

‘Neen ik wil drinken.’ Hij dreunt een lesje op van alles wat hij mij wel heeft te bieden ‘dat interesseert me niet ik wil een kogelflesje.’

‘Uw wens is hier onbekend Mevrouw, als u inderdaad niets anders bestelt, kimt u toch uw plaats behouden zonder iets te verteren.’

‘Waarom zal ik hier blijven ik ben niet moe.’ Hij schuift de stoel onder mij weg. Ik geef hem iets voor zoveel service. Hij buigt en verontschuldigt zich ‘werkelijk mijn leven lang heb ik nooit het woord kogelflesje gehoord.’

Ik zoek enkelbreuk. Weggehaald door de gemeentelijke gezondheidsdienst, duivelsplanks glimmende hout is bedekt met kleurige affiches, eet meer fruit, koop spaarzegels, verzorg uw huid. Ik glijd met mijn vingers over mijn wangen, ze zijn glad gebleven.

Een jongen en een meisje onomatoperen, hij roept ‘moet je dat gekke mens eens zien,’ maar zij kijkt niet om (hij duwt haar niet op de gemoderniseerde herenbuik).

Wie nu bij hip in de hoogte blijft wordt verlicht door kleurige lampjes. Een jukebox speelt. Om het geluid te dempen steekt de storm op. De kinderen vluchten 't café in en vormen een rij voor de self-service.

Philip, doe je jas aan het wordt koud.

Ja Caty.

Thuis is Sophie bezig het huis overhoop te halen alsof ze morgen naar de eeuwigheid vertrekken zal.

[XIX]

O. (de Onnozele?) onder de dekens, met uitgestrekte rug op haar schuimrubbermatras leest in haar nederlandse dagblad dat nederlandse onderdanen die in het buitenland wonen en aan een serie bepalingen voldoen in de toekomst in aanmerking zullen komen voor de AOW-uitkering. Zij staat op, kleedt zich weer aan en post nog diezelfde avond een brief waarin zij meedeelt dat zij tot deze categorie behoort.

Op een dag komt het antwoord, in principe bereid, maar pas na storting van... Volgt een bedrag van ongeveer twee stipendia, dat zij echter zonder moeite en rente kan lenen bij de meest nobele nederlandse onderdaan, van wie zij de naam verzwijgt maar aan wie zij De Speeltuin opdraagt.

Parijs-Cordon